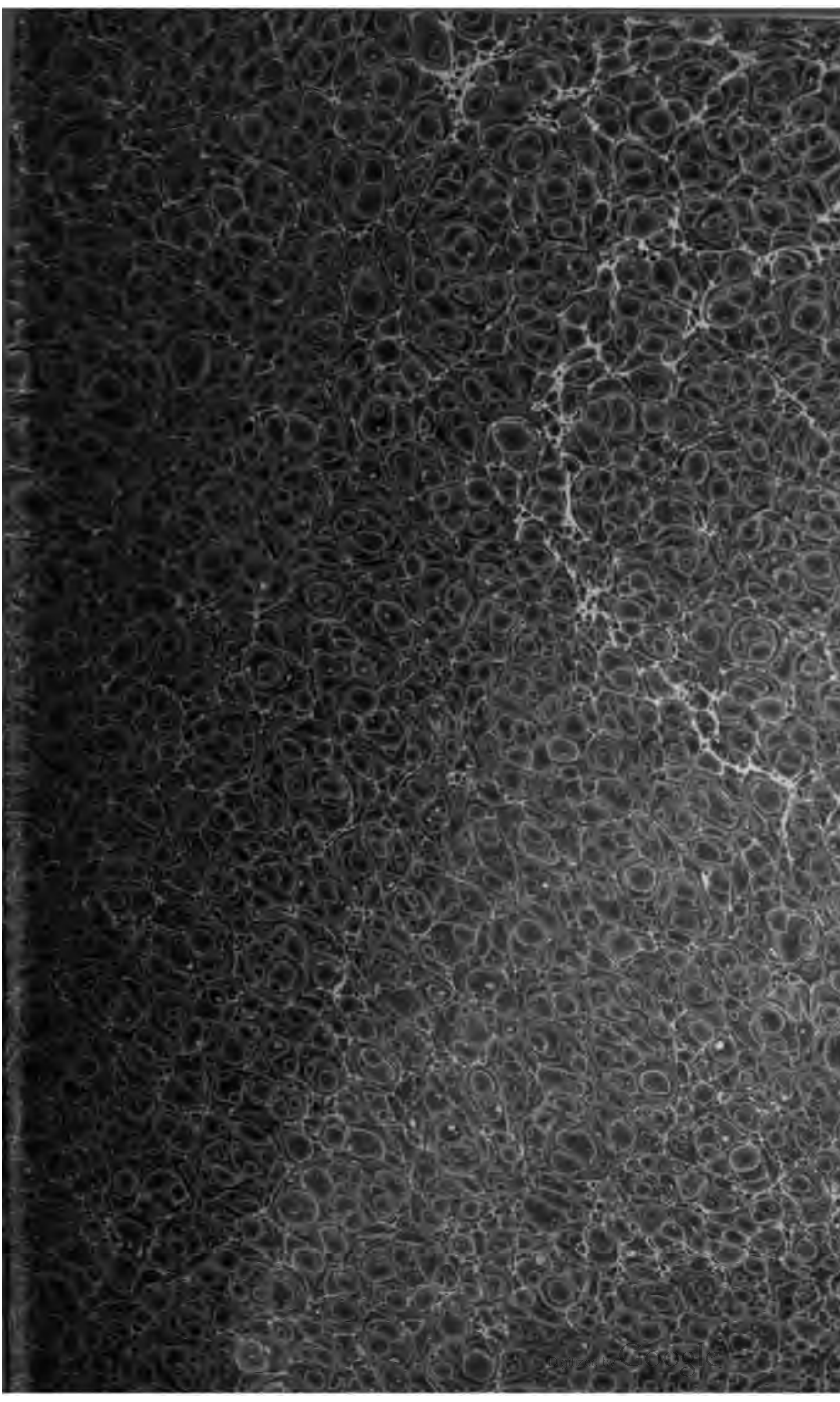

M. MANILII
ASTRONOMICON
EX RECENSIONE
RICHARDI BENTLEII.

Adjecta est in calce cujusque paginæ
Lectio Vulgata.

BASILEÆ;

Apud JOHANNEM BRANDMULLERUM,
M DCC XL.

M. MANILII ASTRONOMICÔN LIBER PRIMUS.

CARMINE divinas artes, & conscia fati
Sidera diversos hominum variantia casus,
Cælestis rationis opus, deducere mundo
Aggredior ; primusque novis Helicona movere
Cantibus, ad viridi nutantes vertice silvas
Hospita sacra ferens nulli memorata priorum.
Tu mihi, tu, Cæsar, patriæ princepsque paterque,
Qui regis augustis parentem legibus orbem,
Concessumque patri mundum deus ipse mereris,
Das animos, viresque facis ad tanta canenda.
Jamque favet mundus propius scrutantibus ipsum,
Et cupit æthereos per carmina pandere census.
Hoc sub pace vacat. jam nunc juvat ire per altum
Aëra, & inmenso spatiantem vivere cælo,
Signaque & adversos stellarum noscere cursus.
Quod solum novisse parum est. impensius ipsa
Scire juvat magni penitus præcordia mundi :
Quaque regat terrena suis animalia signis
Cernere, & in numerum Phœbo modulante referre.
Bina mihi positis lucent altaria flammis :
Ad duo templa precor, duplici circumdatus æstu,
Carminis & rerum : certa cum lege canentem
Mundus & inmenso vatem circumstrepit orbe,

A Vix-

Vulg. v. 5. ET. 7. HUNC mihi. 10. ANIMUM. 11. JAM PROPIUSQUE. 12. RAPIT. 13. TANTUM.—IPSUM. 18. GENERETQUE. 22. TUM.

Vixque ſoluta ſuis inmittit verba figuris.
Quem primum interius licuit cognoſcere cælum,
Munere cæleſtum? quis enim, nolentibus illis,
Cepiſſet furto mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Invitis ut diis cuperet deus ipſe videri?
Tu princeps auctorque ſacri, Cyllenie, tanti:
Per te jam cælum interius, jam ſidera nota,
Sublimes aperire vias, imumque ſub orbem,
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Mominaque, & curſus ſignorum, pondera, vires.
Major uti facies mundi foret, & veneranda
Non ſpecies tantum, ſed & ipſa potentia rerum:
Sentirentque deum gentes, quam maximus eſſet,
Quis ſua diſpoſuit per tempora, cognita ut eſſent
Omnibus & mundi facies, cælumque ſupernum.
Et natura dedit vires, ſeque ipſa recluſit;
Regales animos primum dignata movere,
Proxima tangentes rerum faſtigia cælo:
Qui domuere feras gentes oriente ſub ipſo,
Quas ſecat Euphrates; in quas & Nilus inundat,
Qua mundus redit, & nigras ſuperevolat urbes.
Tum qui templa ſacris coluerunt omne per ævum,
Delectique ſacerdotes in publica vota
Officio vinxere Deum; quibus ipſa potentis
Numinis accendit caſtam præſentia mentem,
Inque deum deus ipſe tulit patuitque miniſtris.
Hi tantum movere decus; primique per artem
Sideribus videre vagis pendentia fata.
Singula nam proprio ſignarunt tempora caſu,
Longa per aſſiduas complexi ſæcula curas:
Naſcenti quæ cuique dies, quæ vita fuiſſet:
In

Vulg. v. 25. INFERNIS — TERRIS. 26. MUNERA. — CONDENTIBUS. 27. CLEPSISSET. 55. NASCENDI.

In quas fortunæ leges quæque hora valeret:
Quantaque quam parvi facerent diſcrimina motus.
Poſtquam omnis cæli ſpecies, redeuntibus aſtris,
Deſcripta in proprias ſedes, & reddita certis
Fatorum ordinibus ſua cuique potentia formæ;
Per varios uſus artem experientia fecit,
Exemplo monſtrante viam; ſpeculataque longe
Deprendit tacitis dominantia legibus aſtra,
Et totum alterna mundum ratione moveri,
Fatorumque vices certis diſcurrere ſignis.
Nam rudis ante illos nullo diſcrimine vita
In ſpeciem converſa, operum ratione carebat,
Et ſtupefacta novo pendebat lumine mundi:
Tum velut amiſſis mœrens, tum læta renatis
Sideribus; variosque dies incertaque noctis
Tempora nec ſimiles umbras, jam ſole regreſſo,
Jam propiore, ſuis impar diſcernere cauſis.
Necdum etiam doctas ſolertia fecerat artes,
Terraque ſub rudibus ceſſabat vaſta colonis.
Tunque in deſertis habitabat montibus aurum,
Immotusque novos pontus ſubduxerat orbes.
Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant, ſe quisque ſatis noviſſe putabant.
Sed cum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miſeris dedit, & ſua quemque
Advigilare ſibi juſſit fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcumque ſagax tentando repperit uſus,
In commune novum commentum læta dederunt.
Tunc & lingua ſuas accepit barbara leges,
Et fera diverſis exercita frugibus arva,
Et vagus in cæcum penetravit navita pontum,

Vulg. v. 59. PERCEPTA. 72. POTERAT. 78. SED —— SE NOSSE PUTABAT. 84. BONUM — DEDERE.

Fecit & ignotis iter in commercia terris.
Tum belli pacisque artes commenta vetuſtas.
Semper enim ex aliis alia proſeminat uſus.
Ne vulgata canam; linguas didicere volucrum,
Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues,
Sollicitare umbras, imumque Acheronta movere,
In noctemque dies, in lucem vertere noctes:
Omnia conando docilis ſolertia vicit:
Nec prius impoſuit rebus finemque manumque,
Quam cælum aſcendit ratio, cepitque profundis
Naturam rerum clauſtris, viditque quod uſquam eſt.
Nubila cur tanto quaterentur pulſa fragore;
Hiberna æſtiva nix grandine mollior eſſet,
Arderent terræ, ſolidusque tremiſceret orbis,
Cur imbres ruerent, ventos quæ cauſa moveret,
Pervidit; ſolvitque animis miracula rerum:
Eripuitque Jovi fulmen viresque tonandi,
Et ſonitum ventis conceſſit, nubibus ignem.
Quæ poſtquam in proprias deduxit ſingula cauſas,
Vicinam ex alto mundi cognoſcere molem
Intendit, totumque animo comprendere cælum:
Attribuitque ſuas formas, ſua nomina ſignis;
Quasque vices agerent, certa ſub ſorte notavit:
Omniaque ad numen mundi faciemque moveri,
Sideribus vario mutantibus ordine fata.
Hoc mihi ſurgit opus, non ullis ante ſacratum
Carminibus. faveat magno fortuna labori,
Annoſa & molli contingat vita ſenecta;
Ut poſſim rerum tantas evincere moles,
Magnaque cum parvis ſimili percurrere cura.
Ac quoniam cælo deſcendit carmen ab alto,

Et

Vulg. v. 88. ITINER. 90. ALIAS. 91. NEC. 96. MODUMQUE. 97. PROFUNDUM. 98. CAUSIS. 104. TONANTIS. 116. EMERGERE. 118. ET.

Et venit in terras fatorum conditus ordo,
Ipsa mihi primum naturæ forma canenda est,
Ponendusque sua totus sub imagine mundus:
Quem sive ex nullis repetentem semina rebus
Natali quoque egere placet, semperque fuisse
Et fore, principio pariter fatoque carentem:
Seu permixta chaos rerum primordia quondam
Discrevit partu, mundumque enixa nitentem
Fugit in infernas caligo pulsa tenebras:
Sive individuis, in idem reditura soluta,
Principiis natura manet, post sæcula mille;
Et pæne ex nihilo sumptum est nihilumque futurum,
Cæcaque materies cælum perfecit & orbem:
Sive ignis fabricavit opus, flammæque micantes,
Quæ mundi fecere oculos, habitantque per omne
Corpus, & in cælo vibrantia fulmina fingunt:
Seu liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum
Materies, ipsumque creat, quo solvitur, ignem:
Aut neque terra patrem novit, nec flamma, nec aër,
Aut humor; faciuntque deum per quattuor artus,
Et mundi struxere globum, prohibentque requiri
Ultra se quicquam: cum per se cuncta creentur;
Frigida nec calidis desint, aut humida siccis,
Spiritus aut solidis; sitque hæc discordia concors,
Quæ nexus habiles & opus generabile fingit,
Atque omnis partus elementa capacia reddit.
Semper erit genus in pugna; dubiumque manebit,
Quod latet, & tantum supra est hominemque deumque.

Vulg. v. 136. VORAT. 140. TUM — CREANTUR. 141. NE.

Sed facies quacumque tamen sub origine rerum
Convenit, & certo digestum est ordine corpus.
Ignis in æthereas volucer se sustulit oras;
Summaque complexus stellantis culmina cæli,
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.
Proximus in tenues secessit spiritus auras,
Aëraque extendit medium per inania mundi:
Ignem ut flatus alat vicinis subditus astris.
Tertia sors undas stravit fluctusque natantes,
Æquoraque effudit toto nascentia ponto:
Ut liquor exhalet, tenues atque evomat auras,
Aëraque ex ipso ducentem semina pascat.
Ultima subsedit glomerato pondere tellus,
Convenitque vagis permixtus limus arenis,
Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
Quoque magis puras humor secessit in auras,
Et siccata magis strinxerunt æquora terræ,
Adjacuitque cavis fluidum convallibus æquor;
Emersere fretis montes, orbisque per undas
Exiliit, vasto clausus tamen undique ponto.
Imaque de cunctis mediam tenet undique sedem.
Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illo
Tantundem refugit mundus: fecitque cadendo
Undique ne caderet. medium totius & imum est.
Ictaque contractis consistunt corpora plagis,
Et concurrendo prohibent in longius ire.
Quod nisi librato penderet pondere tellus,
Non ageret currus, mundi subeuntibus astris,
Phœbus ab occasu, & numquam remearet ad ortus:
Lunave submersos regeret per inania cursus:

Nec

Vulg. v. 149. AURAS. 152. DESCENDIT. 154. ignem flatus ALIT. 156. Æquora PERFUDIT. 162. UNDAS. 163. TERRAS. 168. ILLA. 174. CURSUS. 175. AD OCCASUM.

Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Heſperos emenſo dederat qui lumen olympo.
Nunc quia non imo tellus dejecta profundo,
Sed medio ſuſpenſa manet, ſunt pervia cuncta;
Qua cadat, & ſubeat cælum, rurſusque reſurgat.
Nam neque fortuitos ortus ſurgentibus aſtris,
Nec toties poſſum naſcentem credere mundum,
Soliſve aſſiduos partus & fata diurna:
Cum facies eadem ſignis per ſæcula conſtet;
Idem Phœbus eat cæli de partibus iisdem;
Lunaque per totidem luces mutetur, & orbes;
Et natura vias ſervet, quas fecerat ipſa,
Nec tirocinio peccet; circumque feratur
Æterna cum luce dies, qui tempora monſtrat
Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis.
Semper & ulterior vadentibus ortus ad ortum
Occaſumve obitus cælum cum ſole pererret.
  Nec vero tibi natura admiranda videri
Pendentis terræ debet. cum pendeat ipſe
Mundus & in nullo ponat veſtigia fundo:
Quod patet ex ipſo motu, curſuque volantis:
Cum ſuſpenſus eat Phœbus, currusque reflectat
Huc illuc agiles, & ſervet in æthere metas:
Cum luna & ſtellæ volitent per inania mundi;
Terra quoque aërias leges imitata pependit.
Eſt igitur mediam tellus ſortita cavernam
Aëris, e toto pariter ſublata profundo;
Nec patulas diſtenta plagas, ſed condita in orbem
Undique ſurgentem pariter, pariterque cadentem.

Vulg. v. 178. IMMERSO. 181. CADERET. 190. QUOD—MONSTRANT. 192. ULTERIUS. 193. OCCASUMQUE—CÆLO ET—PERENNET. 198. CURSUMQUE. 202. TELLUS MEDIAM. 203. ET—SUSPENSA.

Hæc & naturæ facies. ſic mundus & ipſe
In convexa volans teretes facit eſſe figuras
Stellarum; ſolisque orbem lunæque rotundum
Aſpicimus, tumido quærentis corpore lumen,
Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
Hæc æterna manet divisque ſimillima forma,
Cui neque principium eſt uſquam nec finis in ipſa;
Sed ſimilis toto ore ſibi, perque omnia par eſt.
Sic ſtellis glomerata manet mundoque figura.
Idcirco terris non omnibus omnia ſigna
Conſpicimus. nuſquam invenies fulgere canopum,
Donec Niliacas per pontum veneris oras.
Sed quærent helicen, quibus ille ſupervenit ignis,
Quod laterum tractus obſtant, medioque tumore
Eripiunt terræ cælum, viſusque coërcent.
Te teſtem dat, luna, ſui glomeraminis orbis:
Quæ cum merſa nigris per noctem deficis umbris,
Non omnes pariter confundis ſidere gentes,
Sed prius eoæ quærunt tua lumina terræ.
Poſt, medio ſubjecta polo quæcumque coluntur.
Ultima ad heſperios infectis volveris alis:
Seraque in extremis quatiuntur finibus æra.
Quod ſi plana foret tellus; ſemel orta per omnem
Deficeres pariter toti miſerabilis orbi.
Sed quia per teretem deducta eſt terra tumorem,
His modo, poſt illis apparet Delia terris
Exoriens ſimul atque cadens. quia fertur in orbem
Ventris, & acclivis pariter declivia jungit,
Atque alios ſuperat gyros, aliosque relinquit.

Ex

Vulg. v. 206. EST. 212. IPSO. 213. REMANET—PERQUE. 219. QUI — HABITANT, MEDIIQUE TUMORES. 221. GLOMERABILIS. 224. GENTES. 227. GENTIBUS. 228. SIMUL ICTA per OMNES. 229. DEFICERET.

Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
Hanc circum variæ gentes hominum atque ferarum,
Aëriæque colunt volucres. pars ejus ad arctos
Eminet, auſtrinis pars eſt habitabilis oris;
Sub pedibusque jacet noſtris, ſupraque videtur
Ipſa ſibi; fallente ſolo declivia longa,
Et pariter ſurgente via, pariterque cadente.
Hanc ubi ad occaſus noſtros ſol aſpicit ortus,
Illic alma dies ſopitas excitat urbes,
Et cum luce refert operum vadimonia terris.
Nos in nocte ſumus, ſomno ſic membra locamus.
Pontus utraſque ſuis disjungit & alligat undis.
Hoc opus, inmenſi conſtructum corpore mundi,
Membraque naturæ diverſa condita forma
Aëris atque ignis terræ pelagique jacentis,
Vis animæ divina regit; ſacroque meatu
Conſpirat deus, & tacita ratione gubernat,
Mutuaque in cunctas diſpenſat fœdera partes,
Altera ut alterius vires faciatque, feratque,
Summaque per varias maneat cognata figuras.
Nunc tibi ſignorum lucentes undique flammas
Ordinibus certis referam. primumque canentur
Quæ medium obliquo præcingunt ordine mundum,
Solemque alternis vicibus per tempora portant,
Atque alia adverſo luctantia ſidera mundo.
Omnia quæ poſſis cælo numerare ſereno.
E quibus & ratio fatorum ducitur omnis:
Ut ſit idem primum, mundi quod continet arcem.
Aurato princeps aries in vellere fulgens
Reſpicit, admirans averſum ſurgere taurum,

Vulg. v. 242. HINC ubi AB OCCASU. 243. ORTA. 246. UTROSQUE — DISTINGUIT. 252. ET MULTA. 253. ALTER. 257. MEDIA.

Submisso vultu geminos & fronte vocantem.
Quos sequitur cancer, cancrum leo, virgo leonem.
Æquato tum libra die cum tempore noctis
Attrahit ardenti fulgentem scorpion astro.
In cujus caudam contentum dirigit arcum
Mixtus equo, volucrem jam mittens jamque sagittam.
Tum venit angusto capricornus sidere frigens.
Post hunc inflexam defundit aquarius urnam,
Piscibus assuetas avide subeuntibus undas.
Quos aries tangit claudentes ultima signa.
Hæc igitur texunt æquali sidera tractu
Ignibus in varias cælum laqueantia formas.
Altius his nihil est. hæc sunt fastigia mundi.
Publica naturæ domus his contenta tenetur
Finibus, amplectens pontum terrasque jacentes.
Omnia concordi tractu veniuntque, caduntque,
Qua semel incubuit cælum, versumque resurgit.
At qua fulgentes cælum consurgit ad arctos,
Omnia quæ e summo despectant sidera mundo,
Nec norunt obitus, unoque in vertice, tantum
In diversa sitæ, cælumque & sidera torquent;
Aëra per gelidum tenuis deducitur axis,
Libratumque regit diverso cardine mundum:
Sidereus circa medium quem volvitur orbis,
Æthereosque rotat cursus; immotus ad ille
Austrinas arctos magni per inania mundi
Perque ipsum terræ directus conspicit orbem.
Nec vero solidus stat robore corporis axis,
Nec grave pondus habet, quod onus ferat ætheris alti.

Sed

Vulg. v. 269. CONTENTO ARCU. 270. MISSURUS. 271. FLEXUS. 282. QUI—CÆLO. 283. quæ summo. 287. GERIT. 290. IN BINAS. 291. CONSTITIT. 292. E SOLIDO—ROBUR—EIUS.

Sed cum aër omnis ſemper volvatur in orbem,
Quoque ſemel cœpit, totus volet undique in ipſum:
Quodcumque in medio eſt, circa quod cuncta moventur,
Uſque adeo tenue, ut verti non poſſit in ipſum,
Nec jam inclinari, nec ſe convertere in orbem,
Hoc dixere axem, quia motum non habet ullum:
Ipſe videt circa volitantia cuncta moveri.
Summa tenent ejus miſeris notiſſima nautis
Signa, per inmenſum cupidos ducentia pontum:
Majoremque helice major decircinat arcum.
Septem illam ſtellæ certantes lumine ſignant:
Qua duce per fluctus Graiæ dant vela carinæ.
Anguſto cynoſura brevis torquetur in orbe,
Quam ſpatio, tam luce minor: ſed judice vincit
Majorem Tyrio. Pœnis hæc certior auctor,
Non apparentem pelago quærentibus oram.
Nec paribus poſitæ ſunt frontibus. utraque caudam
Vergit in alterius roſtrum, ſequiturque ſequentem.
Has inter fuſus, circumque amplexus utramque
Dividit & jungit ſquamis ardentibus anguis;
Ne coëant, abeantve ſuis a ſedibus umquam.
Hunc inter, mediumque orbem, quo ſidera ſeptem
Per bis ſena volant contra nitentia ſigna,
Mixta ex diverſis conſurgunt viribus aſtra,
Hinc vicina gelu, cælique hinc proxima flammis:
Quæ, quia diſſimilis, qua pugnat, temperat aër,
Frugiferum ſub ſe reddunt mortalibus orbem.
Pro-

Vulg. 297. ID. 307. TAM—QUAM. 309. ORBEM. 311. ROSTRO. 313. CINGIT STELLIS. 318. POLIS.

Proxima fulgentes arctos, boreamque rigentem
Nixa venit ſpecies genibus, ſibi conſcia cauſæ.
A tergo nitet arctophylax; idemque boötes,
Quod ſtimulis junctis inſtat de more juvencis,
Arcturumque rapit medio ſub pectore ſecum.
At parte ex alia claro volat orbe corona,
Luce micans varia: nam ſtella vincitur una
Circulus, in media radiat quæ maxima fronte;
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flamma,
Gnoſſia deſertæ quondam monumenta puellæ.
At lyra diductis per cælum cornibus inter
Sidera conſpicitur, qua quondam ceperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, maneſque per ipſos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Hinc cæleſtis honos, ſimiliſque potentia cauſæ:
Tunc ſilvas & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit inmenſum mundi revolubilis orbem.
Serpentem Graiis ophiuchos nomine dictus
Dividit, atque etiam toto ingens corpore corpus
Explicat, & nodos ſinuataque terga per orbes.
Reſpicit ille tamen molli cervice reflexus,
Et redit, eluſis per laxa volumina palmis.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.
Proxima ſors cygni, quem cælo Juppiter ipſe
Impoſuit, formæ pretio, qua cepit amantem:
Cum deus in niveum deſcendit verſus olorem;
Tergaque ſidenti ſubjecit plumea Ledæ.
Nunc quoque diductas volitat ſtellatus in alas.
Hinc imitata nitent curſumque habitumque ſagittæ
Sidera.

Vulg. v. 321. FRIGENTES. 324. SIMILIS. 328. RADIANS —PROXIMA. 330. ET FULGENT. 335. HUIC. 338. MAGNIS—SIGNIS. 339. ET TOTO MERGENTEM. 342. EXPEDIT EFFUSIS. 345. PRETIUM. 347. FIDENTI.

Sidera. tum magni Jovis ales fertur in altum,
Aſſueto volitans geſtet ceu fulmina mundo;
Digna Jove, & cælo quod ſacris inſtruit armis.
Tum quoque de ponto ſurgit delphinus ad aſtra,
Oceani cælique decus, per utrumque ſacratus.
Quem rapido conatus equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus;
Et finitur in Andromeda: *quam Perſeos armus*
Excipit, & ſociat ſibi. cui ſuccedit iniquo
Diviſum ſpatio, quod tertia linea diſpar
Conſpicitur paribus, deltoton nomine ſidus,
Ex ſimili dictum. Cepheusque, & Caſſiepia
In pœnas ſignata ſuas: juxtaque relicta
Andromede vaſtos metuat jam priſtis hiatus,
Expoſitam ponto deflet, ſcopuliſque revinctam,
Ni veterem Perſeus cælo quoque ſervet amorem,
Auxilioque juvet, fugiendaque Gorgonis ora
Suſtineat, ſpoliumque ſibi peſtemque videnti.
Tum vicina ferens nixo veſtigia tauro
Heniochus, ſtudio mundumque & nomen adeptus;
Quem primum curru volitantem Juppiter alto
Quadrijugis conſpexit equis, cæloque ſacravit.
Tunc ſubeunt hœdi claudentes ſidere pontum;
Nobilis & mundi nutrito rege capella:
Cujus ab uberibus magnum ille aſcendit olympum
Lacte fero creſcens ad fulmina vimque tonandi.
Hanc ergo æternis merito ſacravit in aſtris
Juppiter, & cæli cælum mercede rependit.
Pleïades hyadeſque, feri pars utraque tauri

In

Vulg. v. 351. MUNDI. 359. QUOI TERTIA LAMPADA. 362. RELICTAM. 363. ANDROMEDAM — METUENTEM PISCIS. 365. NE. 367. TESTEMQUE.

In boream ſcandunt. hæc ſunt aquilonia ſigna.
Aſpice nunc, intra ſolis ſurgentia curſus,
Quæ ſuper exuſtas labuntur ſidera terras;
Quæque intra gelidum capricorni ſidus & axe
Imo ſubnixum vertuntur lumina mundum:
Altera pars orbis ſub quîs jacet invia nobis,
Ignotæque hominum gentes, nec tranſita regna,
Commune ex uno lumen ducentia ſole;
Diverſaſque umbras, lævaque cadentia ſigna,
Et dextros ortus cælo ſpectantia verſo.
Nec minor eſt illis mundus, nec lumine pejor,
Nec numeroſa minus naſcuntur ſidera in orbem.
Cætera non cedunt: uno vincuntur in aſtro
Auguſto, ſidus noſtro qui contigit orbi;
Cæſar nunc terris, poſt cælo maximus auctor.
Cernere vicinum geminis licet oriona
In magnam cæli pandentem brachia partem,
Nec minus extento ſurgentem ad ſidera paſſu:
Singula fulgentes humeros cui lumina ſignant,
Et tribus obliquis demiſſus ducitur enſis.
At caput orion excelſo immerſus olympo
Per tria ſubducto ſignatur lumina vultu:
Non quod clara minus, ſed quod magis alta recedant.
Hoc duce per notium decurrunt ſidera mundum.
Subſequitur rapido contenta canicula curſu,
Qua nullum terris violentius advenit aſtrum.
Nec gravius cedit: nec horrens frigore ſurgit.
Sic in utrumque movet mundum, & contraria reddit.

Nec

Vulg. v. 380. INFRA. 383. SIDERA. 384. AQUIS. 390. ORBE. 392. QUOD. 395. TENDENTEM. 399. IMMENSUS. 400. SUBDUCTOS—VULTUS. 402. TOTUM.

Nec vacuum solis fulgentem deserit orbem.
Hanc qui surgentem, primo quum redditur ortu,
Montis ab excelso speculantur vertice Tauri,
Proventus frugum varios, & tempora discunt;
Quæque valetudo veniat, concordia quanta.
Bella facit, pacemque refert, varieque revertens
Sic movet, ut vidit, mundum, vultuque gubernat.
Magna fides hoc posse, color cursusque micantis
In radios: vix sole minor; nisi quod procul hærens
Frigida cæruleo contorquet lumina vultu.
Cætera vincuntur specie, nec clarius astrum
Tinguitur oceano, cælumve revisit ab undis.
Tunc procyon, veloxque lepus; tum nobilis argo,
In cælum subducta mari quod prima cucurrit,
Emerita, & magnis tandem defuncta periclis:
Servando dea facta deos; cui proximus anguis
Squamea dispositis imitatur tergora flammis;
Et Phœbo sacer ales; & una gratus Iaccho
Crater; & duplici centaurus imagine fulget,
Pars juvenis, tergo pectus commissus equino.
Ipsius hinc mundi templum est, victrixque solutis
Ara nitet sacris, vastos cum terra gigantas
In cælum furibunda tulit; cum di quoque magnos
Quæsivere deos. dubitavit Juppiter ipse,
Quod poterat non posse timens; cum surgere terram
Cerneret, & verti naturam crederet omnem;
Montibus atque aliis aggestos crescere montes,
Et jam vicinas fugientia sidera moles:
Arma importantes & rupta matre creatos
Discor-

Vulg. v. 410. EVENTUS—DICUNT. 421. EMERITUM magnis MUNDUM TENET ACTA PROCELLIS. 423. LUMINA. 426. HOMINIS. 429. TUM. 434. TAM VICINOS—COLLES.

Discordes vultu, permixtaque corpora, partus.
Nec dum hostile sibi quicquam, nec numina norat
Siqua forent majora suis. tunc Juppiter aræ
Sidera constituit, quæ nunc quoque maxima fulget.
Quam propter cetus convolvens squamea terga
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat alvo:
Intentans morsum, similis jam jamque tenenti,
Qualis ad expositæ fatum Cepheïdos olim
Expulit adveniens ultra sua litora pontum.
Tum notius piscis venti de nomine dictus
Exsurgit de parte noti; qua fusa feruntur
Flexa per ingentes stellarum flumina gyros.
Ulterius capiti conjungit aquarius undas
Amnis; & in medium coëunt, & sidera miscent.
His inter solisque vias, arctosque latentes
Axem quæ mundi stridentem pondere torquent,
Orbe peregrino cælum depingitur astris;
Quæ notia antiqui dixerunt sidera vates.
Ultima, quæ mundo semper volvuntur in imo,
Queîs innixa manent cæli fulgentia templa,
Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
Sublimis speciem mundi, similesque figuras
Astrorum referunt, & versas frontibus arctos.
Uno distingui medias, claudique dracone
Credimus exemplo: quia vis fulgentia visus
Hunc orbem cæli vertentis sidera cursu
Cardine tam simili fultum, quam vertice fingit.
Hæc igitur magno divisas æthere sedes
Signa tenent, totum mundi diducta per orbem.
Tu modo corporeis similes ne quære figuras;
Omnia

Vulg. v.437. HOSTIFERUM—QUEMQUAM—NORANT. 439. FULGENT. 443. UNDIS. 446. CUI JUNCTA. 448. ALTERIUS CAPITIS. 455. INNEXA—SIGNA. 463. HAS. 464. DEDUCTA.

Omnia ut æquali fulgentia membra colore
Deficiat nihil, aut vacuum quid lumine ceſſet.
Non poterit mundus ſufferre incendia tanta,
Omnia ſi plenis ardebunt ſidera membris.
Quicquid ſubduxit, ſibimet natura pepercit,
Succubitura oneri; formas diſtinguere tantum
Contenta, & filis oſtendere ſidera certis.
Linea deſignat ſpecies, atque ignibus ignes
Reſpondent; media extremis, atque ultima ſummis
Redduntur: ſatis eſt, ſi ſe non omnia celant.
Præcipue, medio cum luna implebitur orbe,
Certa nitent mundo: cum luna conditur omne
Stellarum vulgus: fugiunt ſine nomine turba.
Pura licet vacuo tum cernere ſidera cælo:
Nec fallunt numero, parvis nec mixta feruntur.
Et, quo clara magis poſſis cognoſcere ſigna,
Non varios obitus norunt, variosve recurſus:
Certa ſed in proprias oriuntur ſingula luces,
Natalesque ſuos occaſumque ordine ſervant.
Nec quicquam in tanta magis eſt mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
Nusquam turba nocet, nihil ullis partibus errat,
Laxius aut brevius mutatove ordine fertur.
Quid tam confuſum ſpecie, quid tam vice certum eſt?
Ac mihi tam præſens ratio non ulla videtur,
Qua pateat mundum divino numine verti,
Atque ipſum eſſe deum: nec forte coiſſe magiſtra;
Ut voluit credi, qui primus mœnia mundi

Vulg. v. 466. OMNIAQUE. 467. UT VACUUMQUE A. 470. FLAMMIS. 472. STELLIS. 473. IGNEA. 478. SIGNA. 479. PLURA—CEDERE. 482. VARIOSQUE. 483. SIDERA. 488. ET LEVIUS.

Seminibus ſtruxit minimis, inque illa reſolvit:
E quîs & maria & terras & ſidera cæli,
Ætheraque inmenſis fabricantem finibus orbes
Solventemque alios conſtare; & cuncta reverti
In ſua principia, & rerum mutare figuras.
Quis credat tantas operum ſine numine moles
Ex minimis, cæcoque creatum fœdere mundum?
Si fors iſta dedit nobis, fors ipſa gubernet.
At cur diſpoſitis vicibus conſurgere ſigna,
Et velut imperio præſcriptos reddere curſus,
Cernimus; ac nullis properantibus ulla relinqui?
Cur eadem æſtivas exornant ſidera noctes
Semper, & hibernas eadem? certamque figuram
Quisque dies reddit mundo, certamque relinquit?
Jam tum, cum Graiæ verterunt Pergama gentes,
Arctos & orion adverſis frontibus ibant:
Hæc contenta ſuos in vertice flectere gyros;
Ille ex diverſo vertentem ſurgere contra
Obvius, & notio ſemper decurrere mundo.
Temporaque obſcuræ noctis deprendere ſignis
Jam poterant: cælumque ſuas diſtinxerat horas.
Quot poſt excidium Trojæ ſunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties fortuna per orbem
Servitium imperiumque tulit, varieque revertit?
Trojanos cineres in quantum oblita refovit
Imperium? fatis Aſiæ jam Græcia preſſa eſt.
Sæcula dinumerare piget, quotiesque recurrens
Luſtrarit mundum vario ſol igneus orbe.
Omnia mortali mutantur lege creata.
Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis.
Exutæ variant faciem per ſæcula gentes.
At manet incolumis mundus, ſuaque omnia ſervat;
Quæ

Vulg. v. 496. IMMENSOS. 501. GUBERNAT. 512. TOTO.

Quæ nec longa dies auget, minuitve ſenectus;
Nec motus puncto currit, curſusque fatigat.
Idem ſemper erit, quoniam ſemper fuit idem.
Non alium videre patres, aliumve nepotes
Aſpicient. deus eſt, qui non mutatur in ævo.
Numquam tranſverſas ſolem decurrere ad arctos;
Nec mutare vias, & in ortum vertere curſus,
Auroramque novis naſcentem oſtendere terris;
Nec lunam certos excedere luminis orbes,
Sed ſervare modum, quo creſcat, quove recedat;
Nec cadere in terram pendentia ſidera cælo,
Sed dimenſa ſuis conſumere tempora ſignis;
Non caſus opus eſt, magni ſed numinis ordo.
  Ipſe autem quantum convexo mundus olympo
Obtineat ſpatium, quantis bis ſena ferantur
Finibus aſtra, docet ratio; cui nulla reſiſtunt
Clauſtra, nec inmenſæ moles, cæcive receſſus;
Omnia ſuccumbunt, ipſum eſt penetrabile cælum.
Nam quantum a terris atque æquore ſigna recedunt,
Tantum bina patent. quacumque inciditur orbis
Per medium, pars efficitur tum tertia gyri,
Exiguo dirimens ſolidam diſcrimine ſummam.
Summum igitur cælum bis bina refugit ab imo
Aſtra, e bis ſenis ut ſit pars tertia ſignis.
Sed quia per medium eſt tellus ſuſpenſa profundum,
Binis a ſummo ſignis diſcedit & imo.
Hinc igitur quacumque ſupra te ſuſpicis ipſe,
Qua per inane meant oculi, quaque ire recuſant,
Binis æquandum eſt ſignis: ſex tanta rotundæ

Vulg. v. 542. CEDUNTQUE. 545. QUANTUMQUE. 548. RESURGIT. 549. ALTERA bis. 552. HOC igitur QUODCUMQUE.

Efficiunt orbem zonæ; qua ſigna feruntur
Bis ſex, æquali ſpatio texentia cælum.
Nec mirere vagos partus eadem eſſe per aſtra,
Et mixtum ingenti generis diſcrimine fatum;
Singula cum tantum teneant tantoque ferantur
Tempore, vix toto ſurgentia ſidera menſe.
  Reſtat ut æthereos fines tibi reddere coner,
Filaque diſpoſitis vicibus comitantia cælum,
Per quæ dirigitur ſignorum flammeus ordo.
Circulus ad boream fulgentem ſuſtinet arcton,
Sexque fugit ſolidas a cæli vertice partes.
Alter, ad extremi decurrens ſidera cancri,
In quo conſummat Phœbus lucemque moramque,
Tardaque per longos circumfert lumina flexus,
Æſtivi medio nomen ſibi ſumit ab æſtu;
Temporis & titulo potitur: metamque volantis
Solis & extremos deſignat fervidus axes;
Et quinque in partes aquilonis diſtat ab orbe.
Tertius, in media mundi regione locatus,
Ingenti ſpira totum præcingit olympum;
Parte ab utraque videns axem: quo culmine Phœbus
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & autumni currens per tempora mixta.
Hic medium æquali diſtinguit limite cælum:
Quattuor & gradibus ſua fila reducit ab æſtu.
Proximus hunc ultra, brumalis nomine gaudens,
Ultima deſignat fugientis limina ſolis;
Invida cum obliqua radiorum munera flamma

Dat

Vulg. v. 560. SEX TOTA—LUCE. 569. ÆSTIVUM. 570. METAQUE. 571. ACTUS. 575. LIMINE. 578. CUM. 580. TANGENS.

Dat per iter minimum nobis: ſed finibus illis,
Quos ſuper incubuit, longa ſtant tempora luce;
Vixque dies tranſit candentem extenta per æſtum.
Biſque jacet binis ſummotus partibus orbis.
Unus ab his ſupereſt extremo proximus axi
Circulus, auſtrinas qui ſtringit & obſidet arctos.
Hic quoque brumalem per partes quinque relinquit:
Et quantum a noſtro ſublimis cardine gyrus
Diſtat, ab adverſo tantundem proximus illi.
Sic per tricenas vertex a vertice partes
Diviſus, duplici ſumma circumdat olympum;
Et per quinque notat ſignantes tempora fines.
His eadem eſt via, quæ mundo; pariterque rotantur
Inclines, ſocioſque ortus occaſibus æquant:
Quandoquidem ſecti, qua totus volvitur orbis,
Fila trahunt alti curſum comitantia cæli;
Intervalla pari ſervantes limite ſemper,
Diviſoſque ſemel fines, ſortemque dicatam.
Sunt duo, quos recipit ductos a vertice vertex,
Inter ſe adverſi, qui cunctos ante relatos,
Seque ſecant, gemino coëuntes cardine mundi;
Tranſverſoque polo rectum ducuntur in axem:
Tempora ſignantes anni, cælumque per aſtra
Quattuor in partes diviſum menſibus æquis.
Alter ab excelſo decurrens limes olympo
Serpentis caudam ſiccas & dividit arctos,
Et juga chelarum medio volitantia gyro:
Extremamque ſecans hydram mediumque ſub armis
Centaurum, adverſo conſurgit rurſus ab axe,

Vulg. v. 582. INVIDAQUE. 592. TIBI PER BINAS. 597. TEXTO QUO. 610. AUSTRIS. 611. ADVERSUM CONCURRIT rurſus IN AXEM.

Et redit in cælum; ſquamoſaque tergora ceti,
Lanigerique notat fines, clarumque trigonum,
Andromedæque ſinus imos, veſtigia matris,
Principiumque ſuum repetito cardine claudit.
Alter in hunc medium ſummumque incumbit in axem;
Perque pedes primos cervicem tranſit & urſæ,
Quam ſeptem ſtellæ primam, jam ſole remoto,
Producunt, nigræ præbentem lumina nocti:
Et geminis cancrum dirimit, ſtringitque flagrantem
Ore canem, clavumque ratis, quæ vicerat æquor.
Inde axem occultum per gyri ſigna prioris
Tranſverſa; atque illo rurſus de limite tangit
Te, capricorne, tuiſque aquilam deſignat ab aſtris;
Perque lyram inverſam currens ſpiraſque draconis,
Poſteriora pedum cynoſuræ præterit aſtra;
Transverſamque ſecat vicino cardine caudam.
Hic iterum coit ipſe ſibi, memor unde profectus.
  Atque hæc æterna fixerunt tempora ſede,
Immotis per ſigna locis ſtatione perenni.
Hos volucres fecere duos. namque alter ab ipſa
Conſurgens helice medium præcidit olympum,
Diſcernitque diem, ſextamque examinat horam,
Et paribus ſpatiis occaſus cernit & ortus.
Hic mutat per ſigna vices: nam ſeu quis eoos,
Seu petit heſperios, ſupra ſe circinat orbem
Verticibus ſuperaſtantem, mediumque ſecantem
Cælum, & diviſo ſignantem culmine mundum:
Cumque loco terræ cælumque & tempora mutat.
Quan-

Vulg. v. 612 CETUM. 614. FASTIGIA. 626. PROTERIT. 629. ÆTERNAM — SEDEM. 630. MODIS. 635. MUTANS — SEU SI. 639. AC.

Quando aliis aliud medium eſt. volat hora per orbem :
Atque ubi ſe primis extollit Phœbus ab undis,
Illis ſexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rurſus ad heſperios ſexta eſt, ubi cedit in umbras:
Nos primam ac ſummam ſextam numeramus utramque,
Et gelidum extremo lumen ſentimus ab igne.
Alterius fines ſi vis cognoſcere gyri,
Circumfer faciles oculos, vultumque per orbem.
Quicquid erit cælique imum terræque ſupremum,
Qua coit ipſe ſibi nullo diſcrimine mundus,
Redditque aut recipit fulgentia ſidera ponto,
Præcingit tenui transverſum limite mundum.
Hæc quoque per totum volitabit linea cælum.
Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nunc ſeptem ad ſtellas, nunc mota ſub aſtra.
Nam quacumque vagæ tulerint veſtigia plantæ
Has modo terrarum nunc has gradientis in oras,
Semper erit novus & terris mutabitur arcus :
(Quippe aliud cælum oſtendens aliudque relinquens,
Dimidium tegit & profert) varioque notabit
Fine, & cum viſu pariter ſua fila movente.
Hic terreſtris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque a fine trahens titulum, memoratur horizon.
His adice obliquos adverſaque fila trahentes
Inter ſe gyros : quorum fulgentia ſigna
Alter habet per quæ Phœbus moderatur habenas :
Subſequiturque ſuo ſolem vaga Delia curru :
Et quinque adverſo luctantia ſidera mundo

Vulg. v. 655. SED QUOCUMQUE. 659. TEGET & REFERET. 660. FINI cum—MOVENTEM. 664. DIVERSAQUE.

Exercent varias naturæ lege choreas.
Hunc tenet a ſummo cancer, capricornus ab imo:
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & umbras,
Lanigeri & libræ ſigno ſua fila ſecantem.
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
Rectaque devexo fallit veſtigia clivo.
Nec viſus aciemque fugit, tantumque notari
Mente poteſt, ſicut cernuntur mente priores:
Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe,
Inſignemque facit cælato lumine mundum,
Et ter vicenas partes patet atque trecentas
In longum: bis ſex lateſcit faſcia partes,
Quæ cohibet vario labentia ſidera curſu.
Alter in adverſum poſitus ſuccedit ad arctos,
Et paulum a boreæ gyro ſua fila reducit,
Tranſitque inverſæ per ſidera Caſſiepiæ.
Inde per obliquum deſcendens, tangit olorem;
Æſtivoſque ſecat fines aquilamque ſupinam,
Temporaque æquantem gyrum, zonamque ferentem
Solis equos, inter caudam, qua ſcorpius ardet,
Extremamque ſagittari lævam, atque ſagittam.
Inde ſuos ſinuat flexus per crura pedeſque
Centauri alterius: rurſuſque aſcendere cælum
Incipit; argivamque ratem per apluſtria ſumma,
Et medium mundi gyrum, geminoſque per ima
Signa ſecans ſubit heniochum; teque unde profectus,
Caſſiepia, petens ſuper ipſum Perſea tranſit;
Orbemque ex illa cœptum concludit in ipſa:
Treſque ſecat medios gyros, & ſigna ferentem
Parti-

Vulg. v. 682. POSITAS. 688. INTRA. 694. INDE. 696. ILLA.

Partibus e binis, quotiens præciditur ipſe.
Nec quærendus erit. viſus incurrit in ipſos
Sponte ſua, ſeque ipſe docet cogitque notari.
Namque in cæruleo candens nitet orbita mundo,
Ceu miſſura diem ſubito, cælumque recludens.
Ac veluti virides diſcernit ſemita campos,
Quam terit aſſiduo renovans iter orbita tractu;
Inter diviſas æquabilis eſt via partes:
Ut freta caneſcunt ſulcum ducente carina,
Accipiuntque viam fluctus ſpumantibus undis,
Qua tortus verſo movit ſe gurgite vertex:
Candidus in nigro lucet ſic trames olympo,
Cæruleum pingens ingenti lumine mundum.
Utque ſuos arcus per nubila circinat Iris,
Sic ſuper incumbit ſignato culmine limes
Candidus, & reſupina facit mortalibus ora;
Dum nova per cæcam mirantur lumina noctem,
Inquiruntque ſacras humano pectore cauſas.
Num ſe diductis conetur ſolvere moles
Segminibus, raraque labent compagine rimæ,
Admittantque novum laxato tegmine lumen.
Quid ſibi non timeant? magni cum vulnera cæli
Conſpiciant, feriatque oculos injuria mundi.
An coëat potius, duplicisque extrema cavernæ
Conveniant, cælique oras & ſegmina jungant;
Perque ipſos fiat nexus manifeſta cicatrix,
Fuſuram faciens: mundi ſtipatus & orbis,
Aëriam in nebulam craſſa compagine verſus,
In cuneos alti cogat fundamina cæli.
An melius manet illa fides, per ſæcula priſca
Illac ſolis equos diverſis curſibus iſſe,

Vulg. v. 708. QUAM—DE. 709. LIMES. 710. FINDENS. 714. VIBRANTUR. 719. QUASI. 721. MUNDUS. 722. SIDERA. 724. FISSURAM. 725. CLARA. 728. CURRIBUS.

Atque aliam triviſſe viam : longumque per ævum
Exuſtas ſedes, incoctaque ſidera flammis
Cæruleam verſo ſpeciem mutaſſe colore ;
Infuſumque loco cinerem, mundumque ſepultum.
Fama etiam antiquis ad nos deſcendit ab annis,
Phaethontem patrio curru per ſigna volantem,
(Dum nova rimatur propius ſpectacula mundi,
Et puer in cælo ludit, curruque ſuperbus
Luxuriat nitido, cupit & majora parente)
Monſtratas liquiſſe vias, aliamque recentem
Impoſuiſſe polo : nec ſigna iuſueta tuliſſe
Errantes meta flammas, currumque ſolutum.
Deflexum ſolito curſu, curviſque quadrigis.
Quid querimur flammas totum ſæviſſe per orbem?
Terrarumque rogum cunctas arſiſſe per urbes?
Cum vaga diſperſi fluitarunt fragmina currus,
Et cælum exuſtum eſt. luit ipſe incendia mundus,
Et vicina novis flagrarunt ſidera flammis,
Nunc quoque præteriti faciem referentia caſus.
Nec mihi celanda eſt fama vulgata vetuſta
Fabula, de niveo lactis fluxiſſe liquorem
Pectore reginæ divum, cælumque colore
Infeciſſe ſuo. quapropter lacteus orbis
Dicitur, & nomen cauſa deſcendit ab ipſa.
Anne magis denſa ſtellarum turba corona
Contexit flammas, & craſſo lumine candet,
Et fulgore nitet collato clarior orbis?
An fortes animæ dignataque numina cælo,
Corporibus reſoluta ſuis, terraque remiſſa,

Huc

Vulg. v. 735. MIRATUS. 737. MUNDO. 738. ORBEMQUE RIGENTEM. 740. NUTU. 742. QUOD — SEVISSE. 744. LUMINA. 746 NOVA VICINIS. 747. SERVANTIA. 748. FAMÆ—VETUSTAS. 749. MOLLIOR E. 753. AN MAIOR. 756. NOMINA. 757. TERRÆQUE.

Huc migrant ex orbe; ſuumque habitantia cælum
Æthereos vivunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Æacidas, hic & veneramur Atridas,
Tydidenque ferum; terræque marisque triumphis
Naturæ victorem Ithacum; Pyliumque ſenecta
Inſignem triplici; Danaumque ad Pergama reges:
Aſſaracum atque Ilum, totamque ſub Hectore Trojam:
Auroræque nigrum partum, ſtirpemque Tonantis
Rectorem Lyciæ. nec te, Mavortia virgo,
Prætoream; regesque alios, quos Græcia miſit
Atque Aſiæ gentes & Magno maxima Pella.
Quique animi vires, & ſtrictæ pondera mentis
Prudentes habuere viri; quibus omnis in ipſis
Cenſus erat: juſtusque Solon, fortisque Lycurgus,
Æthereusque Platon, & qui fabricaverat illum,
Damnatusque ſuas melius damnavit Athenas:
Perſidos & victor, ſtrarat quæ claſſibus æquor:
Romanique viri, quorum jam maxima turba eſt:
Tarquinioque minus reges; & Horatia proles,
Tota acies partus: necnon & Scævola trunco
Nobilior, majorque viris & Clœlia virgo;
Et Romana ferens quæ texit mœnia Cocles:
Et commilitio volucris Corvinus adeptus
Et ſpolia & nomen, qui geſtat in alite Phœbum:
Et Jove qui meruit cælum, Romamque Camillus
Servando poſuit; Brutusque a rege receptæ
Conditor; & Pyrrhi per bella Papirius ultor:
Fabricius, Curiique pares: & tertia palma
Marcellus; Coſſusque prior de rege necato:
Certantes Decii votis, ſimilesque triumphis:

Vulg. v. 764. CASTRA DUCUM ET CÆLI VICTAMQUE. 769. STRICTAS PONDERE MENTES. 774. QUI. 777. PARTIS. 785. CURIUSQUE. 787. CERTANTESQUE DECI.

Invictusque mora Fabius: victorque nefandi
Livius Hasdrubalis, socio per bella Nerone:
Scipiadæque duo, fatum Carthaginis unum:
Pompeiusque orbis domitor, per tresque triumphos
Ante diem princeps: & censu Tullius oris
Emeritus fasces: & Claudi magna propago,
Æmiliæque domus proceres, clarique Metelli:
Et Cato fortunæ victor; matrisque sub ulnis
Miles Agrippa suæ: Venerisque ab origine proles
Julia descendit cælo, cælumque replevit;
Quod regit Augustus socio per signa Tonante;
Cernit & in cœtu divum magnumque Quirinum,
Altius ætherei quam candet circulus orbis.
Illa deis sedes: hæc illis proxima divum
Qui virtute sua similes vestigia tangunt.
Sunt alia adverso pugnantia sidera mundo,
Quæ cælum terramque inter volitantia pendent,
Saturni, jovis & martis, solisque: sub illis
Mercurius venerem inter agit lunamque locatus.
Nunc, prius incipiam stellis quam reddere vires,
Signorumque canam fatalia carmine jura;
Implenda est mundi facies, censusque per omne.
Quicquid ubique nitet, vigeat quandoque, notandum est.
Sunt etenim raris orti natalibus ignes
Aëra per liquidum: natosque perire cometas
Protenus, & raptim subitas candescere flammas,
Rara per ingentes viderunt sæcula motus.
Sive quod, ingenitum terra spirante vaporem,
Humidior sicca superatur spiritus aura;
Nubila cum longo cessant depulsa sereno,

Et

Vulg. v. 788. NECATI. 790. DUCES. 792. DEUM. 793. CÆLUM. 795. ARMIS. 800. QUA. 801. DEUM. 807. AC. 809. CORPUSQUE. 811. ETIAM RARÆ SORTIS NATALIS EUNTES. 812. TRACTOSQUE.

Et ſolis radiis areſcit torridus aër,
Apta alimenta ſibi dimiſſus corripit ignis;
Materiamque ſui deprendit flamma capacem.
Et quia non ſolidum eſt corpus, ſed rara vagantur
Principia aurarum, volucrique ſimillima fumo,
In breve vivit opus; citraque incendia limen
Subſiſtunt; pariterque cadunt ſurguntque cometæ.
Quod niſi vicinos agerent occaſibus ortus,
Et tam parva forent accenſis tempora flammis;
Alter nocte dies eſſet, cælumque rediret
Immerſum, & ſomno totum deprenderet orbem.
Tum quia non una ſpecie diſpergitur omnis
Aridior terræ vapor, & comprenditur igni;
Diverſas quoque per facies accenſa feruntur
Lumina, quæ ſubitis exiſtunt nata tenebris.
Nam modo, ceu longi fluitent de vertice crines,
Flamma comas imitata volat; tenuesque capillos
Diffuſus radiis ardentibus explicat ignis.
Nunc prior hæc ſpecies diſperſis crinibus exit,
Et glomus ardentis ſequitur ſub imagine barbæ.
Interdum æquali laterum compagine ductus,
Quadratamve trabem fingit, teretemve columnam.
Quinetiam tumidis exæquat dolia flammis,
Procere diſtenta uteros; parvasque capellas
Mentitur, parvos ignis glomeratus in orbes
Hirta figurantes tremulo ſub lumine menta:
Lampadas & fiſſas ramoſos fundit in ignes.
Præcipitant ſtellæ, paſſimque volare videntur;
Cum vaga per nitidum ſcintillant lumina mundum:

Et

Vulg. v. 820. RAPACEM. 823. COEPTOQUE—FINE. 824. FULGENTE COMETA. 830. TERRÆQUE vapor. 834. TENUISQUE CAPILLUS. 835. DIFFUSOS—IGNES. 837. GLOBUS. 841. PROCERO—UTERO PARVOSQUE CAPILLOS. 843. FIGURATUR—MESSIS. 844. LAMPADIAS FISSUS. 845. PRÆCIPITES. 846. LIQUIDUM.

Et tenuem longis jaculantur tractibus ignem,
Excurruntque procul volucres imitata ſagittas;
Arida cum gracili tenuatur ſemita filo.
Sunt autem cunctis permixti partibus ignes:
Qui gravidas habitant fabricantes fulmina nubes;
Et penetrant terras, Ætnamque minantur olympo;
Et calidas reddunt ipſis in fontibus undas;
Ac ſilice in dura, viridique in cortice ſedem
Inveniunt, cum ſilva ſibi colliſa crematur:
Ignibus usque adeo natura eſt omnis abundans.
Ne mirere faces ſubitas erumpere cælo;
Aëraque accenſum flammis lucere coruſcis,
Arida complexum ſpirantis ſemina terræ,
Quæ volucer paſcens ignis ſequiturque, fugitque;
Fulgura cum videas tremulum vibrantia lumen
Imbribus e mediis; & cælum fulmine ruptum.
Sive igitur raro præbentes ſemina terræ
In volucres ignes, poſſunt generare cometas:
Sive illas natura faces ut cuncta creavit
Sidera, perpetuis cælo lucentia flammis:
Sed trahit ad ſemet rapido Titanius æſtu,
Involvitque ſuo flammantes igne cometas;
Ac modo dimittit: ſicut Cyllenius orbis,
Et venus, accenſo cum ducit veſpere noctem,
Sæpe latent, falluntque oculos, rurſumque reviſunt:
Seu deus, inſtantis fati miſeratus, in orbem
Signa per affectus cælique incendia mittit.
Numquam futilibus excanduit ignibus æther:

Squa-

Vulg. v. 847. TENUES—CRINIBUS IGNES. 848. EXURGUNTQUE. 852. IMITANTUR. 862. Imbribus IN. 863. RATIO PRÆBENTIS. 864. INVOLVENS—POTUIT. 865. SUB JUNCTA. 866. PER TENUES—FLAMMAS. 867. SEU. 871. NITENT—RURSUSQUE.

Squalidaque elusi deplorant arva coloni,
Et steriles inter sulcos defessus arator
Ad juga moerentes cogit frustrata juvencos.
Aut gravibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit exustis letalis flamma medullis,
Labentesque rapit populos; totasque per urbes
Publica succensis peraguntur justa sepulchris.
Qualis Erechtheos pestis populata colonos
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens cum colla ruebant.
Nec locus artis erat medicæ, nec vota valebant.
Cesserat officium morbis; & funera deerant
Mortibus, & lacrimæ. lassus defecerat ignis,
Et coacervatis ardebant corpora membris:
Ac tanto quondam populo vix contigit heres.
Talia significant gaudentes clade cometæ:
Funera cum facibus veniunt, terrisque minantur
Ardentes sine fine rogos, cum mundus & ipsa
Ægrotet natura novum sortita sepulchrum.
Quin & bella canunt ignes, subitosque tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma:
Externas modo per gentes; ut fœdere rupto
Cum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos;
Arserunt toto passim volitantia mundo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per ignes,
Opposuitque suas vires, finemque minata est.
Nec mirere graves rerumque hominumque ruinas:
Sæpe domi culpa est. nescimus credere cælo.
Civiles etiam motus, cognataque bella

Signi-

Vulg. v. 880. TABENTESQUE. 881. FATA. 884. FATA. 887. FESSUS. 890. LUCENTES SÆPE. 896. EXTREMAS. 899. MINITANTIA.

Significant. nec plura alias incendia mundus
Suſtinuit, quam cum ducibus jurata cruentis
Arma Philippeos implerunt agmine campos.
Vixque etiam ſicca miles Romanus arena
Oſſa virum, lacerosque (nefas) ſuperaſtitit artus.
Imperiumque ſuis conflixit viribus ipſum,
Perque patris pater Auguſtus veſtigia vicit.
Necdum finis erat: reſtabant Actia bella
Dotali commiſſa acie, repetitaque rerum
Alea, & in ponto quæſitus rector olympi:
Femineum ſortita jugum cum Roma pependit,
Atque ipſa Iſiaco certarunt fulmina ſiſtro.
Reſtabant profugo ſervilia milite bella;
Cum patrios armis imitatus filius hoſtes,
Æquora Pompeius cepit defenſa parenti.
Sed ſatis hoc fatis fuerit. jam bella quieſcant:
Atque adamanteis diſcordia vincta catenis
Æternos habeat frenos in carcere clauſa.
Sit pater invictus patriæ; ſit Roma ſub illo:
Cumque deum cælo dederit, non quærat in orbe.

Vulg. v. 908. VIX etiam. 909. PRIUS. 915. POMPA.

M. MANILII ASTRONOMICÔN
LIBER SECUNDUS.

MAximus Iliacæ gentis certamina vates,
Et quinquaginta regum regemque patremque;
Hectoreamque facem, tutamque sub Hectore Trojam,
Erroremque ducis totidem, quot vicerat, annis
Jactati pelago, geminataque Pergama ponto;
Ultimaque in patria captisque penatibus arma,
Ore sacro cecinit: patriam cui Græcia, septem
Dum dabat, eripuit: cujusque ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit,
Amnemque in tenues ausa est diducere rivos,
Unius fecunda bonis. sed proximus illi
Hesiodus memorat divos divumque parentes,
Et chaos enixum terras, orbemque sub illo
Infantem, & primos titubantia sidera partus:
Titanasque senes, Jovis & cunabula magni:
Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum,
Omniaque inmenso volitantia numina mundo.
Quinetiam ruris cultus legesque novandi,
Militiamque soli; quod colles Bacchus amaret,
Quod fecunda Ceres campos, quod Pallas utrumque;

Vulg. v. 5. INSTANTEM BELLI geminata PER AGMINA. 7. QUI ET JURA PETENTI. 10. DEDUCERE. 14. PRIMUM — CORPUS. 19. ROGAVIT. 21. BACCHUS.

Atque arbusta vagis essent quod adultera pomis;
Silvarumque deos, sacrataque numina nymphas,
Pacis opus, magnos naturæ condit in usus.
Astrorum quidam varias dixere figuras,
Signaque diffuso passim labentia cælo
In proprium cujusque genus causasque tulere:
Persea & Andromeden pœna, matremque dolentem,
Solantemque patrem; raptuque Lycaone natam,
Officioque Jovis cynosuram, lacte capellam,
Et furto cycnum, pietate ad sidera ductam
Erigonen, ictuque nepam, spolioque leonem,
Et morsu cancrum, pisces Cythereïde versa,
Lanigerum victo ducentem sidera ponto.
Ceteraque ex variis pendentia casibus astra
Æthera per summum voluerunt fixa revolvi.
Quorum carminibus nihil est nisi fabula cælum,
Terraque composuit cælum, quæ pendet ab illo.
Quinetiam ritus pastorum, & Pana sonantem
In calamos, Sicula memorat tellure creatus:
Nec silvis silvestre canit, perque horrida motus
Rura ferit dulces, musamque inducit in antra.
Ecce alius pictas volucres, ac sæcla ferarum,
Ille venenatos angues, hic gramina & herbas
Fata refert vitamve sua radice ferentes.
Quinetiam tenebris immersum Tartaron atris
In lucem de nocte vocant; orbemque revolvunt
Interius versum, naturæ fœdere rupto.
Omne genus rerum doctæ cecinere sorores.
Omnis ad accessus Heliconis semita trita est.
Et jam confusi manant de fontibus amnes;

Nec

Vulg. v. 25. VARIAS QUIDAM. 28. ANDROMEDÆ POENAS. 29. SOLVENTEMQUE—RAPTAMQUE. 39. PECORUM RITUS. 42. MUSASQUE—ARVA. 43. ET BELLA. 44. NATA PER. 45. VITAMQUE. 46. ATRUM.

Nec capiunt hauſtum, turbamque ad nota ruentem.
Integra quæramus rorantes prata per herbas,
Undamque occultis meditantem murmur in antris;
Quam neque durato guſtarint ore volucres,
Ipſe nec æthereo Phœbus libaverit igni.
Noſtra loquar: nulli vatum debebimus orſa:
Nec furtum, ſed opus veniet; ſoloque volamus
In campum curru: propria rate pellimus undas.
Namque canam tacita naturam mente potentem:
Infuſumque deum cælo terriſque fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno conſenſu vivere mundum,
Et rationis agi motu: cum ſpiritus unus
Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem
Omnia pervolitans; corpuſque animale figuret.
Quod niſi cognatis membris contexta maneret
Machina, & impoſito pareret tota magiſtro,
Ac tantum mundi regeret prudentia cenſum;
Non eſſet ſtatio terris, non ambitus aſtris:
Hæreretque vagus mundus, ſtandoque rigeret:
Nec vaga diſpoſitos ſervarent ſidera curſus,
Noxve alterna diem fugeret, rurſumque fugaret:
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Nec pontus gravidas nubes, nec flumina pontum,
Nec pelagus fontes: nec ſtaret ſumma per omnes
Par ſemper partes æquo digeſta parente:
Ut neque deficerent undæ, nec ſideret orbis,
Nec cælum juſto majuſve minuſve volaret.
Motus alit, non mutat opus. ſic omnia toto
Diſpenſata manent mundo, dominumque ſequuntur.

Vulg. v. 59. CÆLUM—PRIVA. 60. NATURÆ. 72. SUA. 73. NOXQUE. 78. SIDERA NOBIS.

Hic igitur deus, & ratio quæ cuncta gubernat,
Ducit ab æthereis terrena animalia ſignis:
Quæ quamquam longo condit ſubmota receſſu,
Sentiri tamen, ut vitas ac fata miniſtrent
Gentibus, ac proprios per ſingula corpora mores.
Nec nimis eſt quærenda fides. ſi temperat arva
Cælum; ſi varias fruges redditque, rapitque:
Si pontum movet, ac terris immittit & aufert:
Atque hæc ſeditio pelagus nunc ſidere lunæ
Mota tenet, nunc diverſo ſtimulata receſſu,
Nunc anni ſpatio Phœbum comitata volantem:
Si ſubmerſa fretis, concharum & carcere clauſa,
Ad lunæ motum variant animalia corpus;
Et tua damna, tuaſque imitantur, Delia, vires:
Tu quoque fraternis ſi perdis in oribus ora,
Atque iterum ex iiſdem repetis: quantumque reliquit
Aut dedit ille, refers; & ſidus ſidere conſtas:
Denique ſi pecudes & muta animalia terris,
Cum maneant ignara ſui legiſque per ævum,
Natura tamen ad mundum revocante parentem,
Attollunt animos, cælumque & ſidera ſervant;
Corporaque ad lunæ naſcentis cornua luſtrant;
Venturaſque vident hyemes, reditura ſerena:
Quis dubitet poſt hæc hominem conjungere cælo,
Cui xenium natura dedit linguamque capaxque
Ingenium, volucremque animum? quem denique in unum
Deſcendit deus atque habitat, ſeque ipſe requirit?
Mitto alias artes, quarum haut permiſſa facultas;
Infidas

Vulg. v. 84. COGIT. 85. MINISTRET. 87. MINUS—SIC. 88. SIC. 89. SIC—ET. 90. PELAGI—SIDERA. 91. TENENT. 93. SIC. 95. CUM—TUAS. 96. SIC REDDIS CURRIBUS. 99. SIC. 102. AC. 106. EXIMIAM. 109. EST.

Infidas adeo, nec nostri munera census.
Mitto, quod æquali nihil est sub lege tributum.
Quo patet auctoris summam, non corporis esse.
Mitto, quod & certum est, & inevitabile fatum;
Materiæque datum est cogi, sed cogere mundo.
Quis cælum posset, nisi cæli munere, nosse?
Et reperire deum, nisi qui pars ipse deorum est?
Quisve hanc convexi molem sine fine patentis,
Signorumque choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & stellis adversus sidera bellum
Ac terras caeloque fretum, subjectaque utrisque
Cernere, & angusto sub pectore claudere posset?
Ni tacitos animis stimulos natura dedisset,
Cognatamque suæ mentem vertisset ad ipsam,
Et tantum dictasset opus? cæloque veniret,
Quod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum?
Et primas quas dant leges nascentibus astra?
Quis neget esse nefas invitum prendere mundum,
Et velut in semet captum deducere in orbem?
Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
Ipsa fides operi faciet pondusque fidemque.
Nam neque decipitur ratio, nec decipit umquam.
Arte secanda via est, a veris tradita causis;
Eventusque datur, qualis prædicitur ante.
Quod fortuna ratum faciat quis dicere falsum
Audeat, & tantæ suffragia vincere sortis?
Hæc ego divino cupiam cum ad sidera flatu
Ferre, nec in terram, nec turbæ carmina condam:
Sed, solus vacuo veluti vectatus in orbe,
Verbere agam currus; non occursantibus ullis,

Vulg. v. 114. SAT. 115. POSSIT—MUNERA NOSSET. 117. ATQUE. 121. POSSIT. 122. TANTOS — OCULOS. 123. SUI. 130. IPSI RES. 132. RITE SECUNDA — AC — CREDITA. 137. TURBAM.

Nec per iter socios commune regentibus actus.
Sed cælo noscenda canam, mirantibus astris,
Et gaudente sui mundo per carmina vatis:
Vel quibus illa sacros non invidere meatus,
Notitiamque sui, minima est quæ turba per orbem.
Illa fluit, quæ divitias, quæ diligit aurum,
Imperia, & fasces, mollemque per otia luxum,
Et blandis diversa sonis, dulcemque per aures
Affectum, ut modica noscenda ad fata labore.
Hoc quoque fatorum est legem perdiscere fati.
Et primum astrorum varia est natura notanda
Nominibus per utrumque genus; nam mascula sex sunt;
Diversi totidem generis sub principe tauro:
Cernis, ut aversos redeundo surgat in artus?
Alternant secus, & vicibus variantur in orbem.
Humanas etiam species in parte videbis:
Nec mores distant. pecudum pars atque ferarum
Ingenium facient. quædam signanda sagaci
Singula sunt animo, propria quæ sorte feruntur:
Nunc binis insiste: dabunt geminata potentes
Per socium effectus; multum comes addit & aufert:
Ambiguisque valent, quis sunt collegia, fatis
Ad meritum noxamque. duos per sidera pisces,
Et totidem geminos nudatis aspice membris.
His conjuncta meant alterno brachia nexu:
Dissimile est illis iter in contraria versis.
Par numerus; sed enim dispar positura notanda est.
Atque hæc ex paribus toto gaudentia censu
Signa meant: nihil exterius mirantur in ipsis,
Amissumve dolent. quædam sunt parte recisa,
Atque ex diverso commissis corpore membris;
Ut

Vulg. v. 149. PRÆDISCERE. 150. AT. 151. CARMINIBUS. 153. AVERSUS—ARCUM. 154. GENUS. 157. ETIAM. 164. MANENT. 166. NATURA. 169. QUOQUE.

Ut capricornus, & hic, qui intentum dirigit arcum
Junctus equo: pars huic hominis, sed nulla priori.
Hoc quoque servandum est alta discrimen in arte:
Distat enim, gemina duo sint, duplane figura.
Quinetiam Erigone binis numeratur in astris:
Et facie & ratione duplex. nam desinit æstas,
Incipit autumnus, media sub virgine utrimque.
Idcirco tropicis præcedunt omnibus astra
Bina; ut lanigero, chelis, cancroque, caproque;
Quod duplices retinent connexo tempore vires.
Ut, quos subsequitur cancer per sidera fratres,
E geminis alter florentia tempora veris
Sufficit, æstatem sitientem provehit alter.
Nudus uterque tamen, sentit quia uterque calorem;
Ille senescentis veris, subeuntis & ille
Æstatis: par est primæ sors ultima sorti.
Quinetiam arcitenens, qui te, capricorne, sub ipso
Promittit, duplici formatus imagine fertur.
Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,
Materiamque hominis: fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem; mittuntque in tempora signum.
Quosque aries præ se mittit, duo tempora pisces
Bina dicant: hiemem hic claudit, ver inchoat alter.
Cum sol æquoreis revolans decurrit in astris,
Hiberni coëunt cum vernis roribus imbres:
Utraque sors humoris habet fluitantia signa.
Quin tria signa novem serie conjuncta repugnant;
Et quasi seditio cælum tenet. aspice taurum
Clunibus, & geminos pedibus, testudine cancrum
Surgere; cum rectis oriantur cetera membris.

Vulg. v. 171. TENTUM. 172. ORIS—PRIORIS. 176. NEC FACILE RATIO. 182. EX. 185. UT. 186. PARS—PARTI. 187. NEC NON. 188. PRÆMITTIT. 190. ORIS. 191. mittunt. 193. hiemem claudit. 197. SIGNIS.

Nec mirere moras, cum sol adversa per astra
Æstivum tardis attollat mensibus annum.
  Nec te prætereat, nocturna diurnaque signa
Quæ sint, perspicere; & propria deducere lege,
Non tenebris aut luce suam peragentia sortem:
Nam commune foret nullo discrimine nomen,
Omnia quod certis vicibus per tempora fulgent:
Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur.
Sed quibus illa parens mundi natura sacratas
Temporis attribuit partes statione perenni.
Namque sagittari signum, rabidique leonis,
Et sua respiciens aurato vellere terga,
Tunc pisces, & cancer, & acri scorpios ictu,
Aut vicina loco, divisa aut partibus æquis,
Omnia dicuntur simili sub sorte diurna:
Cetera nec numero consortia nec vice sedis,
Interjecta locis totidem nocturna feruntur.
Quinetiam sex continuis dixere diurnas
Esse vices astris, quæ sunt a principe signo
Lanigeri; sex a chelis nocturna videri.
Sunt quibus esse diurna placet, quæ mascula surgunt;
Femineam sortem noctis gaudere tenebris.
  Quin nonnulla tibi nullo monstrante loquuntur
Neptuno debere genus, populosus in undis
Cancer, & effuso gaudentes æquore pisces.
Ut quæ terrena censentur sidera sorte,
Princeps armenti taurus, regnoque superbus
Lanigeri gregis est aries, pestisque duorum
Prædatorque leo, & dumosis scorpios arvis.
Sunt etiam mediæ legis communia signa,
Ambi-

Vulg. v. 213. NUNC—NUNC. 219. CASTRIS ESSE VICES. 220. LIBRA. 222. NOCTEM TUTIS. 223. SIBI. 224 SCOPULOSUS. 228. HOSTISQUE. 229. leo dumosis.

Ambiguus terræ capricornus, aquarius undis,
Humida terrenis æquali fœdere mixta:
Parsque mari nitens fundentis semper aquari.
Non licet a minimis animum deflectere curis:
Nec quicquam rationis eget, frustrave creatum est.
Fecundum est proprie cancri genus, acer & ictu
Scorpios, & partu complentes æquora pisces.
Sed sterilis virgo est, simili conjuncta leoni:
Nec capit, aut captos effundit aquarius ortus.
Inter utrumque manet capricornus corpore mixto,
Et qui Cretæo fulget centaurus in arcu:
Communisque aries æquantem tempora libram,
Et geminos, taurumque pari sub sorte recenset.
Nec tu nulla putes in eo momenta locasse
Naturam rerum, quod sunt currentia quædam,
Ut leo & arcitenens, ariesque in cornua torvus.
Aut quæ recta suis librantur stantia membris,
Ut virgo & gemini, fundens & aquarius undas.
Vel quæ fessa sedent, pigras referentia mentes;
Taurus depositis collo sopitus aratris,
Libra sub emenso considens orbe laborum,
Tuque tuo, capricorne, gelu contractus in astris.
Strata jacent, cancer patulam distentus in alvum,
Scorpios incumbens plano sub pectore terræ,
In latus obliqui pisces semperque jacentes.
Quod si solerti circumspicis omnia cura,
Fraudata invenies amissis sidera membris.
Scorpios in libra consumit brachia: taurus
Succidit incurvo claudus pede: lumina cancro

Vulg. v. 231. ET ÆQUORIS. 235. creatum. 244. COMMENTA NOTASSE. 246. TORTUS. 249. UT. 251. EMERITO. 253. CONTRA JACET. 254. CORPORE.

Desunt: centauro superest, & quæritur unum.
Sic nostros casus solatur mundus in astris,
Exemploque docet patienter damna subire:
Omnis cum cælo fortunæ pendeat ordo,
Ipsaque debilibus formentur sidera membris.
   Temporibus quoque sunt propriis pollentia signa.
Æstas a geminis, autumnus virgine surgit,
Bruma sagittifero, ver piscibus incipit ire,
Quattuor in partes scribuntur sidera terna:
Hiberna æstivis, autumnis verna repugnant.
   Nec satis est proprias signorum noscere sortes:
Consensu quoque fata movent, & fœdere gaudent,
Atque alias alia succedunt sorte locoque.
Circulus ut flexo signorum clauditur orbe,
In tres æquales discurrit linea ductus,
Inque vicem extremis jungit se finibus ipsa;
Et quæcumque ferit, dicuntur signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus astra;
Quæ divisa manent ternis distantia signis.
Laniger e paribus spatiis duo signa, leonis
Atque sagittari, diverso conspicit ortu.
Virginis & tauri capricorno consonat astrum.
Cetera sunt simili ratione triangula signa
Per totidem partes. *desunt quæ condita mundo.*
Sed discrimen erit dextris, seu causa, sinistra
Quæ subeunt: quæ præcedunt, dextra esse feruntur.
Dexter erit tauro capricornus, virgo sinistra.
Hoc satis exemplo est. at quæ divisa quaternis
Partibus æquali laterum stant condita ductu,

Quorum

Vulg. v. 267. ESSE. 268. TERRÆ. 270. FORMAS. 272. ALIIS ALIÆ. 273. DEXTRO. 283. SORTIS. 287. DIVERSA.

Quorum designat normalis virgula sedes,
Hæc quadrata ferunt. libram capricornus, & illum
Conspicit hinc aries, atque ipsum a partibus æquis
Cancer, & hunc læva subeuntis sidera libræ:
Semper enim dextris censentur signa priora.
Sic licet in totidem partes deducere cuncta,
Ternaque bis senis quadrata effingere signis,
Quorum proposito reddentur in ordine vires.
Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
Divisum ut signis mundum putet esse quaternis,
Aut tria sub quinis signis formare trigonum,
Ut socias vires & amicos exigat ortus,
Fœderaque inveniat mundi cognata per astra,
Falsus erit. nam quina licet sint undique signa,
Qui tamen ex signis, quæ quinto quoque feruntur
Posta loco, fuerint nati, sentire trigoni
Non poterunt vires, licet illud nomine servent:
Amisere loco dotes, numerisque repugnant.
Nam cum sint partes orbis per signa trecentæ
Et ter vicenæ, quas Phœbi circuit ardor;
Tertia pars ejus numeri latus efficit unum
In tres perducti partes per signa trigoni.
Hanc autem numeri non reddit linea summam,
Si signum a signo, non pars a parte notetur.
Quod quamvis duo sunt ternis dirimentibus astra,
Si tamen extremum lævi primumque prioris
Inter se conferre voles, numerumque notare;
Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
Transibit numerus formam, finesque sequentis
Consumet ductus. licet ergo signa trigona
Dicantur, partes non servant illa trigonas.

Hæc

Vulg. v. 290. DEXTRA FERT libram CANCER—ILLAM. 291. HUNC—ipsum partibus. 295. QUADRATE FINGERE. 296. REDDUNTUR. 299. ORNARE. 304. ASTRA. 313. QUUM BIS—SINT HÆC A. 314. PRIMUMVE.

Hæc eadem ſpecies fallet per ſigna quadrata:
Quod, cum totius numeri qui conſtruit orbem
Nongentæ quadrum partes per ſidera reddant,
Evenit ut, prima ſigni de parte prioris
Si partem ad ſummam ducatur virga ſequentis,
Bis ſexagenas faciat: ſin ſumma prioris
Et pars confertur ſubjuncti prima, duorum
Signorum in quadro numerum tranſitque refertque;
Triginta duplicat partes, pars tertia deerit:
Et quamvis quartum a quarto quis computet aſtrum,
Naufragium facient partes unius in ipſis.
Non igitur ſatis eſt quinis numeraſſe trigonum,
Quadrative fidem quæri per ſigna quaterna;
Quadrati ſi forte voles effingere formam,
Aut trinis paribus facies cum membra trigoni.
Hic poſcit quintam partem centeſima ſumma:
Illic amittit decimam. ſic convenit ordo.
Et quîſcumque quater junctus favet angulus uſque,
Quæque loca in triplici ſignarit linea ductu,
Cum curvata viæ linquet compendia rectæ;
His natura dedit communi fœdera lege,
Inque vicem affectus, & mutua jura favoris.
Quocirca non omnis habet genitura trigonis
Conſumet ductus. licet ergo ſigna trigona
Dicantur partis, non ſervant illa trigonis
Conſenſum ſignis: nec cum ſunt forte quadrata,
Continuo inter ſe ſervant commercia rerum.
Diſtat enim, partes conſumat linea juſtas,
Detrectetne modum numeri, quem circulus ambit:
Nunc

Vulg. v. 322. TER TRIGINTA. 327. MEDIUM NUMERUS. 331. SIGNIS—TRIGONA. 332. CÆLI. 337. JUNCTIS. 338. loca triplici. 339. SIGNATA—DISPENDIA. 342. TRIGONOS. 345. SINT SORTE. 347. enim AN. 348. DETRACTETVE.

Nunc tres efficiat, nunc quattuor undique ductus;
Quos in plura jubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
Sed longe major vis est per signa trigonis,
Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratis.
Altior est horum submoto linea templo:
Illa magis vicina meat, cæloque recedit,
Et propius terris accedit visus eorum,
Aëraque infectum nostras demittit ad auras.
At dubia alternis data sunt commercia signis,
Mutua nec magno consensu fœdera servant,
Invita angusto quod linea flectitur orbe.
Nam cum pertransit formatus singula limes
Sidera, & alterno devertitur angulus astro,
Sexque per anfractus curvatur virgula in orbem;
A tauro venit in cancrum: tum virgine tacta
Scorpion ingreditur: tum te, capricorne, rigentem,
Et geminos a te pisces, aversaque tauri
Sidera contingens finit, qua cœperat, orbem.
Alterius ductus locus est per transita signa:
Utque ea prætereas quæ sunt mihi singula dicta,
Flexibus hic totidem similis fit circulus illi.
Transversos igitur fugiunt sexangula visus,
Quod nimis inclinant aciem, limisque videntur,
Vicinoque latent: ex recto certior ictus.
Tertia convexo conduntur signa recessu.
At quîs accedit convexo linea cælo,
Singula circuitu quæ tantum transeat astra;

Visus

Vulg. v. 352. TRIGONI. 353. QUADRATUS. 356. TERRAS. 357. DIMITTIT. 358. DEVIAQUE 361. PER TALES FORMANTUR—LIMAS. 362. DIVERTITUR. 365. QUO. 366. ADVERSAQUE TAURO. 370. ET ILLIS. 371. SUBEUNTIA. 372. AC NE. 375. QUÆ SUCCEDIT CONNEXA EST. 376. TRANSMEAT.

Visus eis procul est, altoque vagatur olympo;
Et tenues vires ex longo mittit in orbem.
Sed tamen est illis fœdus sub lege propinqua,
Quod non diversum est genus, alternantibus astris;
Mascula sed maribus respondent: cetera sexus
Feminei secum jungunt commercia mundi.
Sic quamquam alternis paret natura figuris,
Et cognata jacent generis sub legibus astra.
Jam vero nulla est hærentibus addita signis
Gratia: nam consensus hebet, quia visus ademptus.
In seducta ferunt animos, quæ cernere possunt.
Sunt etiam adversi generis connexa per orbem
Mascula femineis, semperque obsessa vicissim:
Disparibus non ulla datur concordia signis.
Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
Sed duo signa ferit mediis submota quaternis:
Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.
At quæ diversis e partibus astra refulgent,
Per medium adverso mundum tendentia vultu,
Et toto divisa manent contraria cælo;
Septima quæque, loco quamvis submota feruntur,
Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
Vel bello vel pace suas, ut tempora poscunt,
Nunc fœdus stellis, nunc & dictantibus iras.
Quod si forte libet, quæ sint contraria, signa
Per titulos celebrare suos sedesque; memento
Solstitium brumæ, capricornum opponere cancro,
Lani-

Vulg. v. 377. VIS EJUS. 380. QUOD EUNTIBUS. 381. SEX. 382. SIC CONJUNGUNT. 383. INQUAM. 387. SE DUCTA-QUA. 388. ET DIVERSI. 393. FACIT. 395. EX. 396. PENDENTIA. 398. FERANTUR. 401. PHOEBUS. 402. SUNT.

Lanigerum libræ: par nox in utroque dieſque:
Piſcibus Erigonen, juvenique urnæque leonem:
Scorpios e ſummo cum fulget, taurus in imo eſt:
Et cadit arcitenens, geminis orientibus orbi.

Obſervant inter ſeſe contraria curſus.

Sed quamquam adverſis fulgent contraria ſignis;
Natura tamen interdum ſociata feruntur,
Et generis vinclis concordia mutua ſurgit;
Maſcula quod maribus, vel quod diverſa ſuorum
Reſpondent generi. piſces ſic virginis aſtro
Adverſi volitant; ſed amant communia jura:
Et vincit natura locum: ſed vincitur ipſa
Temporibus; cancerque tibi, capricorne, repugnat
Femina femineo, quia brumæ diſſidet æſtas.
Hinc rigor & glacies, nivibuſque albentia rura:
Hinc ſitis & ſudor, nuduſque in ſolibus orbis;
Æſtivoſque dies æquat nox frigida brumæ.
Sic bellum natura gerit, diſcordat & annus:
Ne mirere in ea pugnantia ſidera parte.
At non lanigeri ſignum libræque repugnant
In totum, quia ver autumno tempore differt:
Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.

Sed ratione par eſt æquatis nocte diebus,

Tempora nam efficiunt ſimili concordia textu,
Par nox, parque dies, mediis hiemem inter & æſtum
Articulis, unum ſervans utrimque tenorem,
Quo minus infeſto decertent ſidera bello.

Talis erit ratio diverſis addita ſignis.

His animadverſis, reſtat (quæ proxima cura)
Noſcere

Vulg. v. 408. ORBE. 412. GENERE. EXEMPLIS. 413. SI PARIBUS—SI. 414. ET—ASTRUM. 420. COLLIBUS. 423. NEC. 424. REPUGNAT. 428. temporaQUE. 429. PERMIXTOSQUE. 430. UNO SERVANTIA TEMPORE UTRIMQUE. 433. REBUS.

Noscere tutelas, adjectaque numina signis,
Et quae cuique deo rerum natura dicavit,
Cum divina dedit magnis virtutibus ora,
Condidit & varias sacro sub nomine vires,
Pondus uti rebus persona imponere possit.
Lanigerum Pallas, taurum Cytherea tuetur,
Formosos Phoebus geminos: Cyllenie, cancrum;
Tuque pater cum matre deûm regis ipse leonem:
Spicifera est virgo Cereris, fabricataque libra
Vulcani: pugnax Mavorti scorpios hæret:
Venantem Diana virum, sed partis equinæ;
Atque angusta fovet capricorni sidera Vesta:
E Jovis adverso Junonis aquarius astrum est:
Agnoscitque suos Neptunus in æthere pisces.
Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.
Cum ratio tibi per stellas & sidera curret,
Argumenta petes omni de parte viaque,
Artis ut ingenio divina potentia surgat,
Exæquentque fidem cælo mortalia corda.
  Accipe divisas hominis per sidera partes,
Singulaque in propriis parentia membra figuris;
In quîs præcipuas toto de corpore vires
Exercent. aries caput est ante omnia princeps
Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
Taurus; & in geminos æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris; pectusque locatum
Sub cancro est; laterum regnum scapulæque leonis;
Virginis in propriam concedunt ilia sortem;
Libra regit clunes; & scorpios inguine gaudet;
Centauro femina accedunt; capricornus utrisque
Im-

Vulg. v. 441. JUPPITER ET. 447. ÆQUORE. 449. VARIET—CURET. 450. VIASQUE. 451. DIVISA. 452. CÆLI. 454. singulaque propriis. 458. AT in GEMINIS. 461. DESCENDUNT. 462. AT.

Imperitat genibus; crurumque humentis aquari
Arbitrium est; piscesque pedum sibi jura reposcunt.
Quinetiam propriis inter se legibus astra
Conveniunt, ut certa gerant commercia rerum;
Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium fœdusve gerunt; conversaque quædam
In semet proprio ducuntur plena favore.
Idcirco adversis nonnumquam est gratia signis;
Et bellum sociata gerunt: alienaque sede
Inter se generant conjunctos omne per ævum,
Utrique aut sorti pugnant, fugiuntque vicissim.
Quod deus, in leges mundum cum conderet omnem,
Affectus quoque divisit variantibus astris,
Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures;
Junxit amicitias horum sub fœdere certo,
Cernere ut inter se possent audireque; quædam
Diligerent, aliis noxas bellumque moverent:
His etiam propriæ foret indulgentia sortis,
Ut se diligerent semper, sibique ipsa placerent.
Sicut naturas hominum plerasque videmus,
Qui genus ex signis ducunt formantibus ortus.
Consilium ipse suum est aries, ut principe dignum est,
Audit se; libramque videt: frustratur amando
Taurum; lanigero qui fraudem nectit, & ultra
Fulgentes videt, atque audit per sidera pisces,
Virgine mens capitur. sic quondam vexerat ante
Europam dorso retinentem cornua læva,
Indutusque Jovi est. geminorum ducitur auris

Vulg. v. 464. IMPERAT IN—crurum FUNDENTIS. 469. FOEDUSQUE. 471. nonnumquam gratia. 474. ET. 479. POSSINT. 480. ALIA ET. 487. TAURUS. 489. AMANS—GESSERAT. 491. Jovi geminorum.

Ad juvenem æternas fundentem piscibus undas,
Inque ipsos animus pisces, oculique leonem.
Cancer, & adverso capricornus conditus astro,
In semet vertunt oculos; in mutua tendunt
Auribus; & cancri captatur aquarius astu.
At leo cum geminis aciem conjungit, & aurem
Centauro gemino, capricorni diligit astrum.
Erigone taurum spectat, sed scorpion audit,
Atque sagittifero conatur nectere fraudem.
Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
Lanigerum, atque animo complexa est scorpion infra.
Ille videt pisces, oditque per omnia libram.
Necnon arcitenens magno parere leoni
Auribus, atque oculis sinum fundentis aquari
Conspicere assuevit, solamque ex omnibus astris
Diligit Erigonen. contra capricornus in ipsum
Convertit visus; quid enim mirabitur ille
Majus, in Augusti felix cum fulserit ortum?
Auribus & summi captat fastigia cancri.
At nudus geminis intendit aquarius aurem,
Sublimemque colit cancrum, spectatque reducta
Tela sagittiferi. pisces ad scorpion acrem
Direxere aciem, cupiuntque attendere taurum.
Has natura vices tribuit, cum sidera fixit.
His orti similes referunt per mutua sensus,
Audire ut cupiant alios, aliosque videre:
Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore:
Illis insidias tendant, captentur ab illis.
    Quin adversa meant & tota trigona trigonis:
Alteraque in bellum diverso limite ducit
Linea.

Vulg. v. 495. VERTITUR IN SEMET OCULIS—TENDIT. 496. AT—ASTRO. 498. GEMINOS 502. INTRA. 503. AUDITQUE. 510. AT. 520. ETIAMQUE.

Linea. ſic veri per totum conſonat ordo.
Namque aries leo & arcitenens, ſociata trigono
Signa, negant chelis fœdus totique trigono,
Quod gemini excipiunt fundens & aquarius urnam.
Idque duplex ratio cogit verum eſſe fateri:
Quod tria ſigna tribus ſignis contraria fulgent,
Quodque æterna manent hominum bella atque ferarum;
Humana eſt facies libræ, diverſa leoni.
Idcirco & cedunt pecudes: quod viribus amplis
Conſilium eſt majus. victus leo fulget in aſtris:
Aurea lanigero conceſſit ſidera pellis.
Ipſe feræ partis centaurus tergore cedit.
Uſque adeo eſt hominis victus, quod mirer ab illis
Naſcentis libræ ſuperari poſſe trigonum.
Quinetiam brevior ratio eſt per ſigna ſequenda.
Nam quæcumque nitent humana condita forma
Aſtra, manent illis inimica & victa ferarum.
Sed tamen in proprias ſecedunt ſingula mentes,
Et privata gerunt ſecretis hoſtibus arma.
Lanigero genitis bellum eſt cum virgine natis,
Et libra, & geminis, & ſi quos protulit urna.
In partus tauri ſub cancro nata feruntur
Pectora, & in chelis, & quæ dat ſcorpios acer,
Et piſces. at quos geminorum ſidera formant,
His cum lanigero bellum eſt ejusque trigono.
In cancro genitos capricorni ſemina lædunt,
Et libræ partus, & quos dat virginis aſtrum,
Quique ſub averſi numerantur ſidere tauri.

Vulg. v. 525. UNDAS. 529. LEONIS. 532. LANIGERI-SIDERE. 533. SUÆ 542. GEMINI PISCIS – UNDA. 543. PARTES. 549. ADVERSI NUMERATUR.

Lanigeri communis erit rabidique leonis
Hostis, & in totidem bellum subscribitur astra.
Erigone cancrumque timet, geminumque sub arcu
Centaurum, & pisces, & te, capricorne, rigentem.
Maxima turba petit libram, capricornus & illi
Adversus cancer, chelis quod utrumque quadratum est;
Quæque in lanigeri numerantur signa trigonum.
Scorpios in totidem fecundus creditur hostes:
Æquoreum juvenem, geminos, rabidumque leonem,
Erigonen, libramque fugit, metuendus & ipse.
Quique sagittari veniunt de sidere partus,
Hos geminis nati libraque & virgine & urna
Depressisse volunt: naturæ & lege jubente
Hæc eadem, capricorne, tuis inimica feruntur.
At quos æternis perfundit aquarius undis,
Ad pugnam Nemeæus agit, totumque trigonum;
Turba sub unius juvenis virtute ferarum.
Piscibus exortos vicinus aquarius urget,
Et gemini fratres, & quos dat virginis astrum,
Quique sagittari descendunt sidere nati.
Nec sola est ratio, quæ dat nascentibus arma,
Inque odium generat partus, & mutua velle:
Sed plerumque manent inimica tertia quæque
Lege, in transversum vultu defixa maligno;
Quoque manent quæcumque loco contraria signa,
Adversosque gerunt inter se septima visus,
Tertia quæque illinc utriusque trigona feruntur.
Ne

Vulg. v. 551. SED—ASTRIS. 552. TAURUMQUE. 553. AT te. 557. HOSTIS. 558. TAURUM ATQUE. 562. naturæ lege. 565. VENIENS AGITAT. 576. ILLIS UTRISQUE.

Ne ſit mirandum ſi fœdus non datur aſtris,
Quæ ſunt adverſi ſignis cognata trigoni.
Per tot ſignorum ſpecies contraria ſurgunt
Corpora; totque modis, totiens inimica creantur.
Idcirco nihil ex ſemet natura creavit
Pectore amicitiæ majus, nec rarius umquam.
Unus erat Pylades; unus qui mallet Oreſtes
Ipſe mori. lis una fuit per ſæcula mortis:
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.
Et duo qui potuere ſequi veſtigia; tum cum
Optavitque reum ſponſor non poſſe reverti;
Sponſorique reus timuit, ne ſolveret ipſum.
Perque tot ætates hominum, tot tempora & annos,
Tot bella, & varios etiam ſub pace labores,
Cum fortuna fidem quærat, vix invenit uſquam.
At quanta eſt ſcelerum moles per ſæcula cuncta?
Quantum onus invidiæ non excuſabile terris?
Venales ad fata patres, matrumque ſepulchra.
Impoſuit Phœbus noctem, terraſque reliquit.
Quid loquar everſas urbes, & prodita templa?
Et varias pacis clades, & mixta venena?
Inſidiaſque fori, cædeſque in mœnibus ipſis,
Et ſub amicitiæ graſſantem nomine turbam?
In populo ſcelus eſt, & abundant cuncta furore.
Et fas atque nefas mixtum; legeſque per ipſas
Sævit nequities: pœnas jam noxia vincit.
Scilicet in multis quoniam diſcordia ſignis
Corpora naſcuntur, pax eſt ſublata per orbem;
Et fidei rarum fœdus, pauciſque tributum.

Vulg. v. 580. QUOTIENS. 583. ERIT. 586. VADIMONIA SPONSI. 588. SPONSOREMQUE. 592. AH. 593. QUAMQUE—EXCUSSABILE. 598. cædes in. 605. PACISQUE.

Utque sibi cælum, sic tellus dissidet ipsi;
Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
Si tamen & cognata cupis dignoscere signa,
Quæ jungant animos & amica sorte ferantur;
Lanigeri partus cum toto junge trigono.
Simplicior tamen est aries, meliusque leone
Prosequitur genitos, & te, centaure, creatos,
Quam colitur. namque est natura mitius astrum,
Expositumque suæ noxæ; nec fraudibus ullis,
Nec minus ingenio molli, quam vellere, constans.
Illis est feritas signis, prædæque cupido,
Venalisque animus, nonnumquam & vendere cogit
Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.
At cum lanigeri partu sub utroque trigono
Non partis: sed rara gerit pro tempore bella,
Quòd feritas utriusque magis pro tempore cogit.
Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,
Cui commixtus homo est, quam te, Nemæe, sub uno.
Idcirco & pax est signis, & mixta querela.
Quinetiam tauri capricorno jungitur astrum;
Nec magis illorum coëunt ad fœdera mentes.
Virgineos etiam partus, quicumque creantur
Tauro, complecti cupiunt: sed sæpe queruntur.
Quosque dabunt gemini chelæque & aquarius ortus,
Unum pectus habent, fideique immobile vinclum:
Magnus erit geminis amor, & concordia duplex:
Magnus & in multos veniet successus amicos.
Scorpios & cancer fraterna in nomina ducunt
Ex

Vulg. v. 606. IPSA. 613. QUA. 614. SINE. 615. CORPORE CONSTAT. 617. EXCEDERE. 624. idcirco pax. 626. ET. 629. CHELÆ ET QUOS DAT.

Ex ſemet genitos: nec non & piſcibus orti
Concordant illis. ſæpe eſt & ſubdolus aſtus;
Scorpios aſpergit noxas ſub nomine amici.
At quibus in lucem piſces venientibus adſunt,
His non una manet ſemper ſententia cordi.
Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt: tectæque lues ſub fronte vagantur.
Sic erit e ſignis odium tibi paxque notanda:
In terris geniti tali ſub lege creantur.
Nec ſatis hoc tantum ſolis inſiſtere ſignis:
Contemplare locum cæli, ſedemque vagarum.
Parte genus variant, & vires linea mutat.
Nam ſua quadratis veniunt, ſua jura trigonis,
Et quæ per ſenos decurrit virgula tractus,
Quæque ſecat medium tranſverſo limite cælum.
Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem:
Quæque illic ſumunt iras, huc acta reponunt.
Diſtat enim, ſurgantne eadem, ſubeantne, cadantne.
Crebrius adverſis odium eſt: cognata quadratis
Corpora cenſentur ſignis, & amica trigonis.
Nec ratio obſcura eſt: nam quartum quodque locavit
Ejuſdem generis ſignum natura per orbem.
Quattuor æquali cælum diſcrimine ſignant,
In quibus articulos anni deus ipſe creavit.
Ver aries, cererem cancer, bacchumque miniſtrans
Libra, caper brumam genitoſque ad frigora menſes.
Necnon & duplici quæ ſunt connexa figura,
Quartum quæque locum retinent. duo cernere piſces
Et geminos juvenes, duplicemque in virgine formam,

Vulg. v. 635. NAM—ACTUS. 643. EST. 650. HIC. 659. GENITUSQUE—PISCES. 661. QUEMQUE.

Et duo centauri licet uno corpora textu.
Sic & ſimplicibus ſignis ſtat forma quadrata.
Nam neque taurus habet comitem, nec jungitur ulli
Horrendus leo, nec meruit ſibi nectere quemquam
Scorpios, atque uno cenſetur aquarius aſtro.
Sic quæcumque manent quadrato condita templo
Signa, parem referunt numeris aut tempore ſortem.
Hæc veluti cognata manent ſub fœdere tali:
Idcirco affines ſignant, gradibuſque propinquis
Accedunt, unoque tenent ab ſanguine natos.
Proxima vicinis ſubſcribunt; tertia quæque
Hoſpitibus: ſic aſtrorum ſervabitur ordo;
Quotquot cardinibus, ſerie variante, moventur.
Quæ quamquam in partes diviſi quattuor orbis
Altera quadrata efficiunt; non lege quadrati
Cenſentur: minor eſt numeri, quam cardinis uſus.
Longior in ſpatium porrecta eſt linea majus,
Quæ tribus emenſis ſignis facit aſtra trigona:
Hæc ad amicitias, imitantes jura gradumque
Sanguinis, atque animis hærentia fœdera ducunt.
Utque ipſa ex longo coëunt ſubmota receſſu,
Sic nos conjungunt majoribus intervallis.
Hæc meliora putant, mentes quæ jungere poſſunt,
Quam quæ nonnumquam fœdus ſub ſanguine fallunt.
Adde ſuas partes ſignis, ſua partibus aſtra:
Nam nihil in totum ſervit ſibi: mixta feruntur.
Ipſis dant vires aſtris capiuntque viciſſim:

Quæ

Vulg. v. 663. CORPORE TEXTOS. 666. METUIT SINE CORPORE. 667. CENSENTUR. 670. AC. 672. UNAQUE—SUB IMAGINE. 675. PROPRIO QUADRANTE. 677. SIDERA. 682. PECTORA. 689. FINES.

Quæ mihi mox certo digesta sub ordine surgent.
Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
Pacata infestis signa ut dignoscere possis.
Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio dignari nomine passam,
Dodecatemoria in titulo signantia causas.
Nam cum tricenas per partes sidera constent,
Rursus bis senis numerus deducitur omnis.
Ipsa igitur ratio binas in partibus esse
Dimidiasque docet partes. his finibus esse
Dodecatemorium constat; bis senaque cuncta
Omnibus in signis: quæ mundi conditor ille
Attribuit totidem numero fulgentibus astris;
Ut sociata forent alterna sidera sorte,
Et similis sibi mundus, & omnia in omnibus astra;
Quorum mixturis regeret concordia corpus,
Et tutela foret communi mutua causa.
Idcirco quamquam signis nascantur eisdem,
Diversos referunt mores, inimicaque vota.
Et sæpe in pecudes errat natura, maremque
Femina subsequitur, miscentur sidere partus,
Singula divisis variant quod partibus astra,
Dodecatemoriis proprias mutantia vires.
Nunc quæ sint cujusque canam, quove ordine constent:
Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
Ipsa suo retinent primas in corpore partes
Sidera: vicinæ subeuntibus attribuuntur.
Cetera pro numero ducunt ex ordine sortes:
Ultima & extremis ratio conceditur astris.

Vulg. v. 692. PERDISCERE. 694. SIGNARI. 707. NASCUNTUR. 711. QUOT. 713. QUID SIT CUJASVE. 716. VICINIS SUBEUNTES. 717. PARTES.

Singula ſic retinent binas in ſidere quoque
Dimidiaſque ſibi partes; & ſumma repletur
Partibus exactis triginta ſidere in omni.
Nec genus eſt unum, ratio nec prodita ſimplex;
Pluribus inque modis verum natura locavit,
Diduxitque vias; voluitque per omnia quæri.
Hæc quoque comperta eſt ratio ſub nomine eodem.
Quacumque in parti naſcentum tempore luna
Conſtiterit, numeris hanc ter diſpone quaternis,
Sublimi totidem quia fulgent ſidera mundo.
Inde ſuas illi ſigno, quo luna refulſit,
Quæque hinc defuerant, partes numerare memento.
Proxima tricenas pariterque ſequentia ducunt.
Hic ubi deficiet numerus, tunc ſumma relicta
In binas ſortes adjecta parte locetur
Dimidia, reliquis tribuatur ut ordine ſignis.
In quo deſtituent, ejus tum luna tenebit
Dodecatemorium ſigni. poſt cetera ducet
Ordine quæque ſuo, ſicut ſtant aſtra locata.
Hæc quoque te ratio ne fallat, perſpice paucis.
Major in effectu, minor eſt: quod partibus ipſis
Dodecatemorii quid ſit quod dicitur eſſe
Dodecatemorium. namque id per quinque notatur
Partes. nam totidem præfulgent ſidera cælo,
Quæ vaga dicuntur. ducunt & ſingula ſortes
Dimidias, vireſque in eis & jura capeſſunt.
In quocumque igitur ſtellæ quandoque locatæ
Dodecatemorio fuerint, ſpectare decebit.
Cujus enim ſtella in fines in ſidere quoque

Inci-

Vulg. v. 719. SIDERA QUÆQUE. 720. SUI. 721. SORTIBUS. 730. ET QUÆ DEHINC FUERINT. 731. PARTES SENTENTIA DUCIT. 735. QUA—TE JUSTUM. 736. DUCES. 747. STELLÆ fines.

Inciderit, dabit effectus pro viribus ejus.
Undique ducenda eſt ratio per quam omnia conſtant.
Verum hæc poſterius proprio cuncta ordine reddam;
Nunc ſatis eſt docuiſſe ſuos ignota per uſus:
Ut cum perceptis ſteterit fiducia membris,
Hinc totum corpus facili ratione notetur,
Et bene de ſumma veniat poſt ſingula carmen.
Ut rudibus pueris mônſtratur litera primum,
Per faciem nomenque ſuum: tum ponitur uſus,
Tunc & vincta ſuis formatur ſyllaba nodis.
Hinc verbi ſtructura venit per membra legendi.
Tunc rerum vires, atque artis traditur uſus,
Perque pedes proprios naſcentia carmina ſurgunt;
Singulaque in ſummam prodeſt didiciſſe priora.
Quæ niſi conſtiterint primis fundata elementis,
Vel ſua præpropere dederint præcepta magiſtri,
Effluat in vanum rerum præpoſterus ordo.
Sic mihi per totum volitanti carmine mundum;
Obrutaque abſtruſa penitus caligine fata,
Pieridum numeris etiam modulata, canenti;
Quaque deus regnat revocanti numen ab arce;
Per partes ducenda fides, & ſingula rerum
Sunt gradibus tradenda ſuis: ut cum omnia certa
Notitia ſteterint, proprios revocentur ad uſus.
Ac velut in nudis cum ſurgunt montibus urbes;
Conditor, ut vacuos muris circumdare colles
Deſtinat, ante manu quam tentet ſcindere foſſas,
Verſat

Vulg. v. 748. INCIDERINT—IN. 749. MISCENDA. 757. CONJUNCTA. 758. VERBIS. 761. SUMMA. 763. VERSIS QUÆ. 766. ERUTAQUE. 772. VELUTI—MOENIBUS. 773. ET.

Verſat opus; ruit ecce nemus, ſaltuſque vetuſti
Procumbunt; ſolemque novum, nova ſidera cernunt:
Pellitur omne loco volucrum genus, omne ferarum;
Antiquaſque domos & nota cubilia linquunt.
Aſt alii ſilicem in muros, & marmora templis
Rimantur; ferrique rigor per tempora nota
Quæritur: huc artes, huc omnis convenit uſus.
Tunc demum conſurgit opus, cum cuncta ſuperſunt;
Ne medios rumpat curſus præpoſtera cura.
Sic mihi cunctanti tantæ ſuccedere moli
Materies primum rerum, ratione remota,
Tradenda eſt; ratio ſit ne poſt irrita, neve
Argumenta novis ſtupeant naſcentia rebus.
Ergo age noſcendis animum compone ſagacem
Cardinibus, qui per mundum ſunt quattuor omnes
Diſpoſiti ſemper, mutantque volantia ſigna.
Unus ab exortu cæli naſcentis in orbem,
Qui primum terras æquali limite cernit.
Alter ab adverſa reſpondens ætheris ora,
Unde fugit mundus, præcepſque in tartara tendit.
Tertius excelſi ſignat faſtigia cæli;
Quo defeſſus equis Phœbus ſubſiſtit anhelis,
Diſcernitque diem, mediamque examinat horam.
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe;
In quo principium eſt reditus, finiſque cadendi
Sideribus; pariterque occaſus cernit & ortus.
Hæc loca præcipuas vires, ſummoſque per artem
Fatorum effectus referunt: quod totus in illis
Nititur æternis veluti compagibus orbis.
Quæ niſi perpetuis alterna ſorte volantem
Curſibus

Vulg. v. 775. VERTIT. 777. ATQUE. 797. DECLINATQUE—MEDIASQUE—UMBRAS. 803. ÆTHEREIS.

Cursibus excipiant, nectantque in vincula, bina
Per latera, atque imum templi summumque cacumen;
Dissociata fluat resoluto machina mundo.
Sed diversa tamen vis est in cardine quoque;
Et pro sorte loci variant, atque ordine distant.
Primus erit, summi qui regnat culmine cæli,
Et medium tenui partitur limite mundum;
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
Scilicet hæc tutela decet fastigia summa,
Quicquid ut emineat sibi vindicet, & decus omne
Afferat, & varios tribuendo regnet honores.
Hinc favor, & species, atque omnis gratia vulgi:
Reddere jura foro, componere legibus urbem:
Fœderibusque suis externas jungere gentes:
Et pro sorte sua cujusque extollere nomen.
Proximus, est ima quamquam statione locatus,
Sustinet æternis nixum radicibus orbem:
Effectu minor in speciem, sed major in usum:
Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.
Quam rata sint fossis, scrutatur, vota metallis;
Atque ex occulto quantum contingere possit.
Tertius æquali pollens in parte, nitentem
Qui tenet exortum, qua primum sidera surgunt,
Unde dies redit, & tempus describit in horas:
Hinc inter Graias horoscopos editur urbes:
Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet.
Hic tenet arbitrium vitaï, hic regula morum est:
Fortunamque dabit rebus, ducetque per artes:
Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,
Quos capiant cultus, quali sint sede creati,

Ut-

Vulg. v. 817. ORBEM. 820. AST. 821. ALTERIUS. 822. SPECIE—USU. 826. ÆQUE ILLI. 831. VITÆ ATQUE.

Utcumque admixtis ſubſcribent viribus aſtra.
Ultimus, emenſo qui condit ſidera mundo,
Occaſumque tenens ſubmerſum deſpicit orbem;
Pertinet ad rerum ſummas, finemque laborum,
Conjugia atque epulas, extremaque tempora vitæ,
Otiaque, & cœtus hominum, cultuſque deorum.

Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
Intervalla etiam memori ſunt mente notanda,
Per quadrum dimenſa, ſuas reddentia vires.
Quicquid ab exortu ſummum curvatur in orbem,
Ætatem primam naſcenteſque aſſerit annos.
Quod ſummo premitur devexum culmine mundi,
Donec ad occaſus veniat; puerilibus annis
Succedit, teneramque regit ſub ſede juventam.
Quæ pars occaſus infra eſt, imumque ſub orbem
Deſcendit; regit hæc maturæ tempora vitæ,
Perpetua ſerie varioque exercita curſu.
At qua perficitur curſus quadrante ſub imo,
Tarda ſupinatum laſſatis viribus arcum
Aſcendens; ſeros demum complectitur annos,
Labentemque diem vitæ, tremulamque ſenectam.

Omne quidem ſignum ſub qualicumque figura
Partibus inficitur mundi: locus imperat aſtris,
Et dotes noxamve facit. vertuntur in orbem
Singula, & accipiunt vires ultroque remittunt.
Vincit enim natura genus, legeſque miniſtrat
Finibus in propriis, & prætereuntia cogit
Eſſe ſui moris, vario nunc ditia honore,

Nunc

Vulg. v. 837. RESPICIT. 839. CONJUNGITQUE. 843. MAJUS. 845. ÆTATIS PRIMÆ. 848. GERIT. 849. INTER. 851. ET PROPRIA. 852. REDEUNTE. 855. LABENTESQUE DIES. 858. NOXAMQUE. 859. CÆLOQUE. 862. DIVES.

Nunc ſterilis pœnam referentia ſidera ſedis.
Quæ ſuper exortum eſt a ſummo tertia cælo,
Infelix regio, rebuſque inimica futuris,
Et vitio fecunda nimis: nec ſola ſed illi
Par erit, adverſo quæ fulget ſidere ſedes.
Juncta ſub occaſu, neu præſtet cardine mundi,
Utraque prætenta fertur dejecta ruina:
Porta laboris erit; ſcandendum eſt, atque cadendum.
Nec melior ſuper occaſus, contraque ſub ortu
Sors agitur mundi. præceps hæc, illa ſuperne
Pendens, aut metuit vicino cardine finem,
Aut fraudata cadet. merito Typhonis habentur
Horrendi ſedes, quem tellus ſæva profudit
Cum bellum cælo peperit: vix matre minores
Extiterunt partus; ſed fulmine rurſus in alvum
Compulſi, monteſque ſuper rediere cadentes;
Ceſſit & in tumulum belli vitæque Typhœus.
Ipſa tremit mater flagrantem monte ſub Ætnæ.
At, quæ fulgentis ſequitur faſtigia cæli,
Proxima vix ipſi cedat cui jungitur aſtro;
Spe melior, palmamque petens, victrixque priorum
Altius inſurgit, ſummæ comes addita fini:
In pejuſque manent curſus, nec vota ſuperſunt.
Quocirca minime eſt mirum, ſi proxima ſummæ
Atque eadem interior, fortunæ ſorte dicatur,
Cui titulus forti: cenſum ſic proxima Graiæ
Noſtra ſubit linguæ, vertitque a nomine nomen.

Juppi-

Vulg. v. 863. POENAMQUE FERENTIA—SÆCLIS. 869. UT QUÆ PRÆTERITA. 871. OCCASUM. 875. HORRENDÆ. 876. NEC. 877. ALTUM. 879. TYPHOEO. 881. FULGENTI—CÆLO. 882. NEVE—QUI FUNGITUR. 885. IMPERIIS. 886. SUMMO. 887. VENERANDA. 888. FELIX—SI.

Juppiter hac habitat: fortunæ crede regenti.
Huic in perverſum ſimilis dejecta ſub orbe,
Imaque ſubmerſi contingens culmina mundi,
Adverſa quæ parte nitet; defeſſa peracta
Militia, rurſuſque novo devota labori,
Cardinis & ſubitura jugum ſortemque potentem,
Nondum ſentit onus mundi, jam ſperat honorem.
Dæmonien memorant Graii: Romana per ora
Quæritur in verſu titulus. tu corde ſagaci
Conde locum, numenque dei nomenque potentis.
Quæ tibi poſterius magnos revocentur ad uſus.
Hic momenta manent noſtræ plerumque ſalutis,
Bellaque morborum cæcis pugnantia telis,
Viribus ambigua in geminis caſuſque deique,
Nunc huc nunc illuc ſortem mutantis utramque.
Sed medium poſt articulum, curvataque primum
Culmina nutantis ſummo de vertice mundi,
Degere Phœbus amat: ſub quo quoque corpora noſtra
Dotes & vitia & fortunam ex viribus ejus
Concipiunt. deus ille locus ſub nomine Graio
Dicitur. huic adverſa nitens, quæ prima reſurgit
Sedibus ex imis iterumque reducit olympum,
Pars mundi furvumque nitet, morteſque gubernat;
Et dominam agnoſcit Phœben, fraterna videntem
Terga, per adverſas cæli fulgentia partes.
Fataque damnoſis imitantem finibus oris.

Huic

Vulg. v. 890. HOC. 892. FULMINA. 898. INVERSO—SUB. 900. REVOCANTUR. 903. AMBIGUUM—CAUSAQUE DIEI. 905. MEDII poſt ASTRA DIE. 907. ÆTHERA. 908. DECERNUNT. 911. iterum reducit. 912. FULVUMQUE—NOCTEMQUE. 914. REGNA.

Huic parti dea nomen erit Romana per ora:
Græcia voce ſua titulum deſignat eundem.
Arce ſed in cæli, qua ſumma acclivia finem
Inveniunt, qua principium declivia ſumunt,
Culminaque inſurgunt occaſus inter & ortus,
Suſpenduntque ſuo libratum examine mundum;
Aſſerit hanc Cytherea ſibi per ſidera ſedem,
Et velut in facie mundi ſua collocat ora,
Per quæ humana regit. propria eſt, hæc reddita parti
Vis, ut connubia & thalamos tedaſque gubernet.
Hæc tutela decet Venerem, ſua tela movere.
Nomen erit fortuna loco; quod percipe mente,
Ut brevia in longo compendia carmine præſtem.
At qua ſubſidit converſo cardine mundus
Fundamenta tenens, adverſum & ſuſpicit orbem,
Ac media ſub nocte jacet; Saturnus in illa
Parte ſuas agitat vires, dejectus & ipſe
Imperio quondam mundi ſolioque deorum;
Et pater in patrios exercet numina caſus,
Fortunamque ſenum. prima eſt tutela duorum,
Naſcentum atque patrum, quæ tali condita parte eſt.
Aſper, & attentus, titulum cui Græcia fecit
Dæmonium, ſignatque ſuas pro nomine vires.
Nunc age ſurgentem primo de cardine mundum
Reſpice, qua ſolitos naſcentia ſigna recurſus
Incipiunt; udus gelidis ut Phœbus ab undis
Enatat, & fulvo paulatim accenditur igne:
Hæc tua templa ferunt, Maja Cyllenie nate,
Q facies ſignata nota. quod nomen & ipſi
Auctores tibi dant artis, qua duxit Olympum:

Vulg. v. 923 VELUTI FACIEM. 925. AC. 940. SOLIDO——RECURSU. 943. TE.

In quîs fortunam natorum condidit omnem
Natura, eque illis ſuſpendit vota parentum.
Unus in occaſu locus eſt ſuper: ille ruentem
Præcipitat mundum, tenebris & ſidera mergit,
Tergaque proſpectat Phœbi, qui viderat ora.
Ne mirere, nigri ſi Ditis janua fertur,
Et finem vitæ retinet, mortique dicatur.
Hic etiam ipſe dies moritur, terraſque per orbem
Subripit, & noctis cælum ſub carcere claudit.
Necnon & fidei tutelam vindicat ipſam,
Pectoris & pondus. tanta eſt in ſede poteſtas,
Quæ vocat & condit Phœbum, recipitque refertque,
Continuatque diem. tali ſub ſorte notandæ
Templorum tibi ſunt vires, quæ pervolat omnis
Aſtrorum ſeries, ducitque & commodat illis
Ipſa ſuas leges; ſtellæque ex ordine certo,
Ut natura ſinit, luſtrant; variaſque locorum
Efficiunt vires; utcumque aliena capeſſunt
Regna, & in externis ſubſidunt hoſpita caſtris.
Hæc mihi ſub certa ſtellarum parte canentur.
Nunc ſatis eſt cæli partes tituloſque notaſſe,
Effectuſque loci per ſe cujuſque, deoſque,
Cui parti nomen poſuit, qui condidit artem,
Octo topos; per quos ſtellæ in diverſa volantes
Quos reddant motus, proprio venit ordine rerum.

Vulg. v. 946. QUA. 947. ILLA. 949. TERRIS—MERSAT. 952. LOCATUR. 953. HINC—TERRÆQUE. 954. CAPTUM. 958. CONSUMITQUE—SORTE. 959. QUAS. 961. IPSE. 969. ſtellæ diverſa VOLENTES. 970. REDDENT.

M. MANILII ASTRONOMICÔN LIBER TERTIUS.

IN nova ſurgentem, majoraque viribus auſum,
Nec per inacceſſos metuentem vadere ſaltus
Ducite Pierides: veſtros extendere fines
Conor, & inriguos in gramina ducere fontes.
Non ego in excidium cæli naſcentia bella,
Fulminis & flamma partus in matre ſepultos;
Non conjuratos reges, Trojaque cadente
Hectora venalem cineri, Priamumque ferentem;
Colchida nec referam, vendentem regna parentis
Et lacerum fratrem ſtupro; ſegeteſque virorum,
Taurorumque truces flammas, vigilemque draconem,
Et reduces annos, auroque incendia facta,
Et male conceptos partus, pejuſque necatos:
Non annoſa canam Meſſanæ bella nocentis;
Septenoſve duces, ereptaque fulmine flammis
Mœnia Thebarum, & victam, quia vicerat, urbem:
Germanoſve patris referam, matriſque nepotes;
Natorumve epulas, converſaque ſidera retro,
Ereptumque diem; nec Perſica bella profundo
Indicta, & magna pontum ſub claſſe latentem,

Vulg. v. 4. CARMINA—CANTUS. 6. FLAMMAS PARTUSQUE. 15. SEPTENOSQUE. 16. QUÆ. 17. GERMANOSQUE. 18. NATORUMQUE.

Immissumque fretum terris, iter æquoris undis:
Non regis magni spatio majore canenda,
Quam sint acta, loquar: Romanæ gentis origo,
Quotque duces urbis, tot bella atque otia, & omnis
In populi unius leges ut cesserit orbis,
Differtur: facile est ventis dare vela secundis;
Fecundumque solum varias agitare per artes;
Auroque atque ebori decus addere, cum rudis ipsa
Materies niteat: speciosis condere rebus
Carmina vulgatum est opus, & componere simplex.
At mihi per numeros ignotaque nomina rerum,
Temporaque & varios casus, momentaque mundi,
Signorumque vices, partesque in partibus ipsis,
Luctandum est: quæ nosse nimis, quid? dicere quantum est?
Ordine quid proprio? pedibus quid jungere certis?
Huc ades, o quicumque meis advertere cœptis
Aurem oculosque potes, veras & percipe voces;
Intendas animum: nec dulcia carmina quæras;
Ornari res ipsa negat, contenta doceri.
Et siqua externa referentur nomina lingua,
Hoc operis, non vatis erit. non omnia flecti
Possunt, & propria melius sub voce notantur.
Nunc age subtili rem summam perspice cura,
Quæ tibi præcipuos usus monstrata ministret,
Et certas det in arte vias ad fata videnda,
Si bene constiterit vigilanti condita sensu.
Principium rerum & custos natura latentum,
Cum tantas strueret moles per mœnia mundi,

Et

Vulg. v. 22. REGES MAGNOS. 23. SI TACTA. 24. TOTQUE duces ORBIS—TOT. 33. QUORUM QUÆQUE. 35. CARMINE. 38. IMPENDAS. 44. MINISTRAT. 45. DAT.

Et circumfuſis orbem concluderet aſtris
Undique pendentem in medium, diverſaque membra
Ordinibus certis ſociaret corpus in unum,
Aëraque & terras flammamque undamque natantem
Mutua in alternum præbere alimenta juberet;
Ut tot pugnantes regeret concordia cauſas,
Staretque æterno religatus fœdere mundus;
Exceptum a ſumma ne quid ratione maneret,
Et quod erat mundi, mundo regeretur ab ipſo;
Fata quoque & vitas hominum ſuſpendit ab aſtris:
Quæ ſummas operum partes, quæ lucis honorem,
Quæ famam aſſererent, quæ numquam feſſa volarent:
Quæ, quaſi per mediam mundi præcordia partem
Diſpoſita obtineant, Phœbum lunamque vagaſque
Evincant ſtellas, necnon vincantur & ipſa.
His regimen natura dedit, propriaſque ſacravit
Unicuique vices, ſanxitque per omnia, ſummam
Undique uti fati ratio traheretur in unam.
Nam quodcumque genus rerum, quodcumque laborum,
Quæque opera atque artes, quicumque per omnia caſus
Humanæ in vitæ poterant contingere ſorte
Complexa eſt: tot & in partes, quot & aſtra locarat,
Diſpoſuit; certaſque vices, ſua munia cuique
Attribuit; totumque hominis per ſidera cenſum
Ordine ſub certo duxit, pars ſemper ut eidem

Vulg. v. 55. ALTERNO. 69. HUMANA in VITA. 70. NOTARAT. 71. RES POSUIT—NOMINA.

Confinis parti vicinis ftaret in arvis.
Horum operum fortes ad fingula figna locavit,
Non ut in æterna cæli ftatione manerent,
Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
Ex iifdem repetita locis; fed tempore fedes
Nafcentum acciperent proprias, fignifque migrarent,
Atque alias alii fors quæque accederet aftro,
Ut caperet genitura novam per fidera formam,
Nec tamen incerto confunderet omnia motu:
Sed cum pars operum, quæ prima condita forte eft,
Accepit propriam nafcentis tempore fedem,
Cætera fuccedunt, fignifque fequentibus hærent.
Ordo ducem fequitur, donec venit orbis in orbem.
Has autem facies rerum per figna locatas,
In quibus omnis erit fortunæ condita fumma,
Utcumque aut ftellæ feptem læduntve juvantve;
Cardinibufve movet divina potentia mundum:
Sic felix aut trifte venit per fingula fatum,
Talis & ullius fors eft fperanda negoti.
Hæc mihi follemni funt ordine cuncta canenda,
Et titulis fignanda fuis rerumque figuris;
Ut pateat pofitura operum nomenque genufque.
Fortunæ fors prima data eft. hoc illa per artem
Cenfetur titulo, quia proxima continet in fe
Fundamenta domus, domuique hærentia cuncta:
Qui modus in fervis, qui fit conceffus in arvis,
Quaque datum magnas operum componere moles;
Ut vaga fulgentis concordant fidera cæli.
Pofthinc militiæ locus eft; qua quicquid in armis,
Quodve peregrinas inter verfantibus urbes

Accidere

Vulg. v. 80. ALIIS ALIO. 83. PARTE. 89. UT FIT CUM. 90. MUNDI. 92. ILLIUS. 102. POST HANC. 103. QUODQUE.

Accidere assuevit, titulo comprenditur uno.
Tertia ad urbanos statio est numeranda labores.
Hoc quoque militiæ genus est, civilibus actis
Compositum, fideique tenet parentia vincla:
Format amicitias, & sæpe cadentia frustra
Officia; &, cultus contingant præmia quanta,
Edocet; appositis cum mundus consonat astris.
Judiciorum opus in quarta natura locavit,
Fortunamque fori, fundentem verba patronum,
Pendentemque reum lingua voltuque loquentis
Composito; & populo nudantem condita jura,
Atque expensa sua solventem jurgia fronte,
Cum judex veri nihil amplius advocat ipso.
Quicquid propositas inter facundia leges
Efficit, hoc totum partem concessit in unam;
Atque, utcumque regunt dominantia sidera, paret.
Quintus conjugio gradus est per signa dicatus,
Et socios tenet & consortes, hospitiisque
Fungitur, & similes conjungit fœdere amicos.
In sexta dives numeratur copia sede,
Atque adjuncta salus rerum: quarum altera, quanti
Contingant usus, monet; altera, quam diuturni;
Sidera ut inclinant vires, & templa gubernant.
Septima censetur sævis horrenda periclis,
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ.
Nobilitas tenet octavam; qua constat honoris
Conditio, & famæ modus, & genus, & specioso
Gratia prætextu. nonus locus occupat omnem
Gnatorum sortem dubiam, patriosque timores,

Vulg. v. 111. QUARTO. 113. ROSTRISQUE LOQUENTEM. 114. IN POSITA. 119. PARENT. 121. COMITES ATQUE HOSPITIUM UNA. 122. JUNGITUR CONJUNGENS.

Omniaque infantum mixta nutritia turba.
Huic vicinus erit, vitæ qui continet actum:
In quo ſortimur mores, & qualibus omnis
Formetur domus exemplis; quaque ordine certo
Ad ſua compoſiti diſcedant munera ſervi.
Præcipua undecima pars eſt in ſorte locata,
Quæ ſummam noſtri ſemper, vireſque gubernat;
Quaque valetudo conſtat, nunc libera morbis,
Nunc oppreſſa; movent ut mundum ſidera cumque.
Non alia eſt ſedes, tempuſve genuſve medendi
Quæ ſibi depoſcat, vel cujus tempore præſtet
Auxilium in vitæ ſuccos miſcere ſalubres.
Ultimus & totam concludens ordine ſummam
Rebus apiſcendis labor eſt, qui continet omnes
Votorum effectus, & quæ ſibi quiſque ſuiſque
Proponit ſtudia atque artes, hæc irrita ne ſint:
Seu ferat officium, nutus blanditus in omnes:
Aſpera ſive foro per litem jurgia tentet,
Fortunamve petat pelago, ventiſque ſequatur:
Seu Cererem plena vincentem credita meſſe,
Aut repetat Bacchum per pinguia muſta fluentem:
Hac in parte fides, inque hac momenta dabuntur;
Si bene convenient ſtellæ per ſigna ſequentes:
Quarum ego poſterius vires in utrumque valentes
Ordine ſub certo reddam, cum pandere earum
Incipiam effectus. nunc ne permixta legentem
Confundant, nudis ſatis eſt inſiſtere membris.
   Et quoniam certo digeſtos orbe labores,
Nominaque in numerum, vireſque exegimus omnes;
Athla vocant Graii; quod cuncta negotia rerum
In genera & partes bis ſex diviſa coërcent:
Nunc, quibus aſcendant ſignis quandoque, canen-
dum eſt.

Perpetuas

Vulg. v. 136. QUOQUE. 144. ET. 154. DIES ATQUE HÆC. 160. TOTO. 162. QUÆ. 163. COHÆRENT.

Perpetuas neque enim sedes, eademve per omnes
Sidera nascentes retinent: sed tempore mutant,
Nunc huc nunc illuc signorum mota per orbem;
Incolumis tamen ut maneat, qui conditus ordo est.
Ergo age, ne falsa variet genitura figura,
Si sua quemque voles revocare ad signa laborem;
Fortunæ conquire locum per sidera cuncta:
Quæ primo pars est numero sic dicta sub athlis.
Qui tibi cum fuerit certa ratione repertus,
Cetera prædicto subeuntibus ordine signis
Conjunges, teneant proprias ut singula sedes.
Et ne forte vagus fortunæ quærere sedem
Incipias, duplici certam ratione capesse.
Cum tibi, nascentis percepto tempore, forma
Constiterit cæli, stellis ad signa locatis,
Transverso Phœbus si cardine celsior ibit,
Qui tenet exortum, vel qui demergit in umbras,
Per tempus licet affirmes natum esse diei.
At si subjectis Phœbus fulgebit in astris
Inferior dextra lævaque tenentibus orbem
Cardinibus, noctis fuerit per tempora natus.
Hæc tibi cum fuerint certo discrimine nota,
Tunc si forte dies nascentem exceperit alma,
A sole ad lunam numerabis in ordine partes
Signorum: ortivo totidem de cardine duces,
Quem bene partitis memorant horoscopon athlis.
In quodcumque igitur numerus pervenerit astrum,
Hoc da fortunæ. junges tunc cetera signis
Athla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.

Vulg. v. 165. EADEMQUE. 170. FATA. 171. PERQUIRE. 177. DUPLICEM CERTA. 181. UNDAS. 183. SENIS. 190. ASTRIS.

At cum obducta nigris nox orbem texerit alis,
Si quis erit, qui tum materna excesserit alvo,
Verte vias, sicut naturæ vertitur ordo.
Consule tum Phœben imitantem lumina fratris
Semper, & in proprio regnantem tempore noctis.
Quotque ab ea Phœbus partes & signa recedit,
Tot numerare jubet fulgens horoscopos a se.
Hunc fortuna locum teneat subeuntibus athlis,
Ordine naturæ sicut sunt cuncta locata.
Forsitan & quæras agili rem corde notandam,
Qua ratione queas a tali tempore nati
Exprimere immerso surgentem horoscopon orbe.
Quod nisi subtili visum ratione tenetur,
Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo:
Cardinibus quoniam falsis, qui cuncta gubernant,
Mentitur faciem mundus, nec constat origo,
Flexaque momento variantur sidera templi.
Sed quanta effectu res est, tam plena laboris,
Cursibus æternis mundum per signa volantem,
Ut totum lustret curvatis arcubus orbem,
Exprimere; & vultus ejus componere certos;
Ac tantæ molis minimum comprendere punctum:
Quæ pars exortum, vel quæ fastigia mundi,
Aut seros obitus aut imum obsederit orbem.
Nec me vulgatæ rationis præterit ordo,
Quæ binas tribuit signis surgentibus horas,
Et paribus spatiis æqualia digerit astra;
Ut parte ex illa, qua Phœbi cœperit orbis,
Discedat numerus, summamque accommodet astris,
Donec perveniat nascentis tempus ad ipsum;
Atque

Vulg. v. 215. DEPRENDERE. 217. FERAT OCCASUS aut IMO SEDERIT ORBE.

Atque ubi ſubſtiterit, ſignum dicatur oriri.
Sed jacet obliquo ſignorum circulus orbe,
Atque alia inflexis oriuntur ſidera membris:
Aſt illis magis eſt rectus ſurgentibus ordo,
Ut propius nobis aliquod, vel longius aſtrum eſt.
Vix finit luces cancer, vix bruma reducit:
Quam brevis ille jacet, tam longus circulus hic eſt.

Libra arieſque parem reddunt noctemque diemque.
Sic media extremis pugnant, poſtremaque primis;
Nec nocturna minus variant, quam tempora lucis;
Sed tantum adverſis idem ſtat menſibus ordo.
In tam diſſimili ſpatio, variiſque dierum
Umbrarumque modis, quis poſſit credere in auras
Omnia ſigna pari mundi ſub lege meare?
Adde quod incerta eſt horæ menſura, neque ullam
Altera par ſequitur: ſed ſicut ſumma dierum
Vertitur; & partes ſurgunt, rurſuſque recedunt;

Cum tamen in quocumque dies deducitur aſtro,
Sex habeat ſupra terras, ſex ſigna ſub illis.
Quo fit ut in binas non poſſint omnia naſci,
Cum ſpatium non ſit tantum brumalibus horis;
Si modo bis ſenæ ſervantur luce ſub omni,
Quem numerum debet ratio, ſed non capit uſus.
Nec tibi conſtabunt aliter veſtigia veri,
Ni, lucem noctemque pares dimenſus in horas,
In quantum vario pateant ſub tempore noris;
Regulaque exacta primum formetur in hora,
Quæ ſub lance dies æqua perpendat & umbras.
Hæc erit, in libra cum lucem vincere noctes
Incipiunt,

Vulg. v. 230. ILLA. 232. EXTREMAQUE SUMMIS. 239. PARS. 244. PUGNANTIBUS. 250. EXACTAS — HORAS. 251. SIGNETQUE DIEM SEDES.

Incipiunt, vel cum medio concedere vere.
Tunc etenim ſolum bis ſenas tempora in horas
Æqua patent, medio quod currit Phœbus olympo.
Is cum per gelidas hiemes ſubmotus in auſtros
Fulget in octava capricorni parte biformis;
Tunc anguſta dies vernales fertur in horas
Dimidiam atque novem: ſed nox oblita diei
Bis ſeptem, appoſita numerus ne claudicet hora
Dimidia. ſic in duodenas exit utrimque,
Et redit in ſolidum naturæ condita ſumma.
Inde cadunt noctes, ſurguntque in tempora luces;
Donec ad ardentis pugnarunt ſidera cancri.
Atque ibi converſis vicibus mutantur in horas
Brumales; noctemque dies, lucemque tenebræ
Hibernam referunt, alternaque tempora vincunt;
Nunc huc nunc illuc gradibus per ſidera certis
Impulſæ: quarum ratio manifeſta per artem
Collecta eſt, venietque ſuo per carmina textu.
Atque hæc Niliacas demum eſt menſura per oras,
Qua rigat æſtivis gravidus torrentibus arva
Amnis, & erumpens imitatur ſidera mundi
Per ſeptem fauces, atque ora fugantia pontum.
Nunc age, quot ſtadiis & quanto tempore ſurgant
Sidera, quotque cadant, animo cognoſce ſagaci;
Ne magna in brevibus pereant compendia dictis.
Nobile lanigeri ſidus, quod cuncta ſequuntur,
Dena quater ſtadia exoriens, duplicataque ducit
Cum cadit: atque horam ſurgens ejuſque trientem

Occupat;

Vulg. v. 256. HIC. 261. UTRUMQUE. 271. EST ILLAS DEMUM. 272. QUAS—AMNIS. 273. NILUS. 277. magna brevibus CAREANT.

Occupat; occiduus geminat: tum cetera ſigna
Octonis creſcunt ſtadiis orientia in orbem,
Et totidem amittunt gelidas vergentia in umbras.
Hora novo creſcit per ſingula ſigna quadrante,
Tertiaque in quinas partes pars ducitur ejus.
Hæc ſunt ad libræ ſidus ſurgentibus aſtris
Incrementa: pari momento damna trahuntur,
Cum ſubeunt orbem. rurſuſque a ſidere libræ,
Ordine mutato, paribus per tempora verſa
Momentis redeunt. nam per quot creverat aſtrum
Lanigeri ſtadia aut horas, tot libra recedit.
Occiduuſque aries ſpatium tempuſque cadendi
Quod tenet, in tantum chelæ conſurgere perſtant.
Ejus in exemplum ſe ſigna ſequentia vertunt.
Hæc ubi conſtiterint vigilanti condita mente,
Jam facile eſt tibi, quod quandoque horoſcopet aſtrum,
Noſcere: cum liceat certis ſurgentia ſigna
Ducere temporibus, propriiſque aſcribere in horas
Partibus; ut ratio ſignis ducatur ab illis,
In quîs Phœbus erit; quorum mihi reddita ſumma eſt.
Sed neque per terras omnes menſura dierum
Umbrarumque eadem eſt, ſimili nec tempora ſumma
Mutantur: modus eſt varius ſtatione ſub una.
Nam qua Phryxæi ducuntur vellera ſigni,
Chelarumque fides, juſtæque examina libræ;
Omnia conſurgunt binas ibi ſigna per horas:
Quod melius recto præcingitur ordine mundus,
Æqualiſque ſuper tranſverſum vertitur axem.

Illic

Vulg. v. 281. CUM. 285. QUARTAS—INDUCITUR. 292. RUENDI. 296. SI. 303. RATIONE. 304. NUMQUAM. 306. SI. 307. QUO.

Illic perpetua junguntur pace diebus
Obscuræ noctes: æquo stat fœdere tempus,
Nec manifesta patet falsi fallacia mundi,
Nec similis simili toto nox redditur ævo.
Omnibus autumnus signis, ver omnibus unum;
Una quod æquali lustratur linea Phœbo.
Nec refert tunc quo Phœbus decurrat in astro;
Littoreumne coquat cancrum, contrane feratur?
Sideribus mediis, an quæ sint quattuor inter.
Quod, quamquam per tres signorum circulus arcus
Obliquus jaceat, recto tamen ordine zonæ
Consurgunt, supraque caput subterque feruntur;
Et paribus spatiis per singula puncta resurgunt:
Ac bene diviso mundus latet orbe patetque.
At simul ex illa terrarum parte recedas,
Quicquid ad extremos temet deverteris axes,
Per convexa trahens gressum fastigia terræ,
Quam tereti natura solo decircinat orbem
In tumidum, & mediam mundo suspendit ab omni:
Ergo ubi conscendes orbem, scandensque rotundum
Degrediere simul; fugiet pars altera terræ,
Altera reddetur: sed quantum inflexerit orbis,
Tantum inclinabit cæli positura volantis.
Et modo quæ fuerant surgentia limite recto
Sidera, curvato ducentur in æthera tractu.
Atque erit obliquo signorum balteus orbe,
Qui transversus erat: statio quando illius una est,
Nostræ mutantur sedes. ergo ipsa moveri
Tempora jam ratio cogit, variosque referre

Sub

Vulg. v. 309. ILLI. 320. TERRASQUE. 321. LUSTRA. 323. ET. 324. AB EXTREMO—PRÆVERTERIT AXE. 325. GRADUS. 326. SOLI—ORBE. 328. CONSIDES. 330. ORBEM.

Sub tali regione dies; cum sidera flexo
Ordine conficiant cursus obliqua malignos:
Longius atque aliis aliud propiusve recumbat.
Pro spatio mora cuique datur. quæ proxima nobis
Consurgunt, longos cæli visuntur in orbes.
Ultima quæ fulgent, citius merguntur in umbras.
Et quanto ad gelidas propius quis venerit arctos,
Tam magis effugiunt oculos brumalia signa:
Vixque ortis occasus erit. si longius inde
Procedat, toto condentur singula mense,
Tricenasque trahet connexo tempore noctes.
Et totidem luces adiment. sic parva dierum
Efficitur mora, & attritis consumitur horis,
Paulatimque perit statio fulgentibus astris,
Pluraque, per partes subrepto tempore, signa
Quærentur medio terræ celata tumore;
Abducentque simul Phœbum, texentque tenebras,
Mensibus ereptis donec sit debilis annus.
Si vero natura sinat sub vertice cæli,
Quem gelidus rigidis fulcit compagibus axis,
Æternas super ire nives, boreamque rigentem
Prona Lycaoniæ spectantem membra puellæ;
Stantis erit cæli species: laterumque meatu
Turbinis in morem recta vertigine curret.
Inde tibi obliquo sex tantum signa patebunt
Circuitu, nullos umquam fugientia visus,
Sed teretem inclini mundum comitantia spira.
Hic erit una dies per senos undique menses,
Dimidiumque trahens contextis lucibus annum:

Num-

Vulg. v. 341. MAGNA. 343. EFFULGENT CÆCIS—UMBRIS. 345. OFFICIUNT OCULIS. 346. ORTUS. 347. PROCEDAS TOTIS—MEMBRIS. 348. TRAHENT. 352. SUBRUPTO. 354. ADDUCENT. 358. ORBEMQUE. 360. MEATUS. 361. CURRIT. 364. ACCLINI—SEMPER.

Numquam erit occiduus quod tanto tempore Phoebus,
Dum bis terna ſuis perluſtrat curribus aſtra;
Sed circumvolitans recto viſetur ab axe.
At ſimul e medio præceps deſcenderit orbe,
Inferiora petens devexo ſidera curru,
Et dabit in pronum laxas effuſus habenas;
Per totidem menſes junget nox una tenebras
Vertice ſub cæli. nam quiſquis ſpectat ab axe,
Dimidium e toto tantum videt orbe rotundi:
Pars latet inferior. neque enim circumvenit illum
Recta acies, mediaque tenus diſtinguitur alvo.
Effugit ergo oculos ſummo ſpectantis ab axe,
Dum ſex ſubmerſis vectatur Phœbus in aſtris:
Sideribus donec totidem quot menſibus actis,
Ceſſerat unde, redit; geminaſque aſcendit ad arctos;
Adducitque ſimul luces, tenebraſque relinquit.
Hic locus in binas annum noctesque dieſque
Per duo partitæ dirimit divortia terræ.
Et quoniam quanto variantur tempora motu,
Et quibus e cauſis, dictum eſt; nunc accipe, ſigna
Quot ſurgant in quoque loco, cedantque per horas:
Partibus ut prendi poſſint orientia certis,
Ne falſus dubia ratione horoſcopos erret.
Atque hoc in totum certa ſub lege ſequendum;
Singula quod nequeunt, per tot diſtantia motus,
Temporibus numeriſque ſuis exacta referri,
A me ſumat: iter poſitum ſibi quiſque ſequatur,
Perque meos tendens greſſus mihi debeat artem.
Quacumque hoc parte in terrarum quiſque requiret,

Deducat

Vulg. v. 368. CURSIBUS. 369. VERSATUR ab ORBE. 371. DEJECTO — CURSU. 374. OMNI. 375. ET — MUNDUM — ROTUNDO. 378. ORBE. 394. SUOS TENDAT. 395. PARTI.

Deducat proprias noctemque diemque per horas;
Maxima ſub cancro minimis quæ cingitur umbris:
Et ſextam ſummæ, fuerit quæ forte, diurnæ
Vicino tribuat poſt cancri templa leoni.
At quæ nocturnis fuerit menſura tenebris,
In totidem partes ſimili ratione ſecanda eſt:
Ut, quantum una ferat, tantum tribuatur ad ortus
Temporis averſo naſcentis ſidere tauri.
Has inter, quaſque accipiet Nemeæus in ortus,
Quod diſcrimen erit, per tres id divide partes;
Tertia ut accedat geminis, quæ tempora tauro
Vinciat, atque eadem cancro, ſimiliſque leoni:
Sic erit ad ſummam ratio perducta priorem,
Quam modo diviſis Nemeæus duxerat horis.
Inde pari virgo procedat temporis auctu:
Sed certa ſub lege, prioris ſemper ut aſtri
Incolumem ſervent ſummam, creſcantque novando.
His uſque ad chelas horarum partibus aucta,
Per totidem a libra decreſcent ſidera partes;
Et quantis utrimque modis tollentur ad ortus,
Diverſam in ſortem tantis mergentur ad umbras.
Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem,
Illa quot ſtadiis oriantur quæque cadantque:
Quæ cum tercentum numeris vicenaque conſtent,
Detrahe tot ſummæ partes, quot ademit utrimque
Omnibus ex horis æſtivæ nomine lucis,
Solſtitium ſummo peragit dum Phœbus olympo.
Quodque his exuperat demptis, id didito in æquas

 Sex

Vulg. v. 403. ADVERSO. 404. NEMEEJUS HORAS. 409. QUOMODO—NEMEA SIBI DUXERIT. 412. SERVET—CRESCENSQUE. 413. DENAS—AUCTIS. 414. LIBRÆ—SIDERE. 415. IN UTRUMQUE. 420. DETRAHITUR ſummæ TOTA PARS QUOTA DEMIT. 421. MOMINE NOCTIS.

Sex partes, sextamque ardenti trade leoni.
Rursus qui steterit numerus sub nomine noctis,
Ejus erit signo tauri pars illa dicanda.
Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa,
Distinguitque duas medio discrimine summas;
Tertia pars ejus numero superaddita tauri
Traditur & geminis. simili tunc cetera lucro
Procedunt, numeros semper tutata priores;
Augebuntque novo vicinas munere summas,
Donec perveniant ad justæ sidera libræ:
Ex illa totidem per partes sic breviantur,
Lanigeri ad fines: conversaque omnia lege
Accipiunt redduntque pares cedentia sortes.
Hæc via monstrabit stadiorum ponere summas,
Et numerare suos ortus per sidera cuncta.
Quod bene cum propriis simul acceptaveris horis,
In nulla fallet regione horoscopos umquam;
Cum poterunt certis numerari singula signa
Temporibus, parte ex illa quam Phœbus habebit.
Nunc quibus hiberni momentis surgere menses
Incipiant (neque enim paribus per sidera cuncta
Procedunt gradibus, nivei dum vellera signi
Contingant, æquum luces cogentia & umbras
Ferre jugum) magna est ratio, breviterque docenda.
Principio capienda tibi est mensura diei,
Quam minimam capricornus agit; noctisque per horas
Quam summam. quoque ab justo superaverit umbra,
Et trepident luces, ejus pars tertia signo
Tradenda est medio: qua semper sorte retenta;
Dimidia ut vincat primum, vincatur & ipsum
Extremo, totum in partes ita digere tempus.

Hi

Vulg. v. 425. MOMINE. 432. NOVEM VICENAS MOMINA. 433. TEMPORA. 435. MOMINA LEGEM. 436. PERDUNT. 453. DIMIDIO vincat.

His opibus tria signa valent. sed summa prioris
Accedit numeri conjuncta sequentibus astris.
Sic erit, ut ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die, capricornus in hora
Dimidia attollat luces; & aquarius horæ
Ipse suam sortem ducat, summæque priori
Adjungat: pisces tantum sibi temporis ipsi
Constituant, tantum accipiant de sorte priorum;
Ut tribus expletis horis, noctemque diemque
Lanigero tradant æquandam tempore veris.
Incipit a sexta tempus procedere parte
Dividuum: duplicant vires hærentia signa;
Ultimaque acceptas triplicant. ita summa diebus
Redditur: æquato solvuntur fœnere noctes:
Rursus & incipiunt propria de sorte diebus
Cedere conversa labentia tempora lege.
Namque aries totidem deducit noctibus horas,
Quot prius abstulerant proprio sub nomine pisces.
Hora datur tauro: cumulentque ut damna priora,
Dimidiam adjungunt gemini. sic ultima primis
Respondent, pariterque illis quæ proxima fulgent:

Et media æquatis censentur viribus astra.
Præcipuosque gerunt varianda ad tempora motus,
Hac vice descendunt noctes a sidere brumæ,
Tolluntúrque dies; annique invertitur ordo,
Solstitium tardi dum fit sub sidere cancri.
Tuncque diem brumæ nox æquat tempora noctis
Longa dies, similique redit, quam creverat, actu.
Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum,
Quod quandoque vadis emissum redditur orbi.

Vulg. v. 457. CESSERIT. 458. UT. 460. PROPRIÆ—PRIORIS. 462. QUANTUM. 463. ET. 470. DIVERSA. 478. DISCEDUNT. 479. ORBIS. 480. CUM.

Nam quota ſit lucis, ſi luce requiritur, hora
Aſpicies; atque hunc numerum revocabis in ipſum
Multiplicans decies; adjectis inſuper eidem
Quinque tamen ſummis: quia qualicumque ſub hora
Ter quinas mundi ſe tollunt ſidera partes.
Hic ubi conſtiterit numerus, conjungere & illas,
Quæ ſuperent Phœbo partes per ſigna, memento.
Ex hac tricenas ſumma per ſidera partes
Diſtribues; primamque vicem, quo Phœbus in aſtro
Fulſerit: inde aliis, ſolem quæcumque ſequentur.
Tum quo ſubſiſtet numerus conſumptus in aſtro,
Quave in parte ſuam ſummam momenve relinquit,
Hæc erit exoriens & pars, & forma. per ignes
Continua partes. ubi ſummam feceris unam,
Tricenas dabis ex illa per ſingula ſigna,
Donec deficiat numerus. quaque ille ſub aſtri
Parte cadat, credas illam cum corpore natam
Eſſe hominis, pariterque orbem vidiſſe per ignes.
Sic erit ipſe tibi rapidis quærendus in aſtris
Natalis mundi, certoque horoſcopos ortu:
Ut cum exacta fides ſteterit ſub cardine primo,
Fallere non poſſint ſummi faſtigia cæli,
Non ſeri te obitus: ſtent fundamenta ſub imo;
Stent veri ſtellarum ortus, verique ſubortus.
Omniaque in proprias vires ſorteſque recedant.
Nunc ſua reddentur generatim tempora ſignis,
Quæ diviſa etiam proprios ducuntur in annos,
Et menſes, luceſque ſuas, horaſque dierum,
Per quæ præcipuas oſtendunt ſingula vires.

Primus

Vulg. v. 494. HINC. 505. EX HOC SEDES. 506. POSSIT. 507. SIGNIFER OBLIQUUS. 509. DENIQUE UT.

Primus erit ſigni, quo ſol effulſerit, annus;
Annua quod luſtrans conſumit tempora mundum.
Proximus atque alii ſubeuntia ſigna ſequuntur.
Luna dabit menſes, peragit quod menſtrua curſum.
Tutelæque ſuæ primas horoſcopos horas
Aſſerit atque dies, traditque ſequentibus aſtris.
Sic annum, menſeſque ſuos natura dieſque,
Atque ipſas voluit numerari ſigna per horas:
Omnia ut omne foret diviſum tempus in aſtra,
Perque aliena ſuos variaret ſidera motus,
Ut cujuſque vices ageret redeuntis in orbem.
Idcirco tanta eſt rerum diſcordia in ævo,
Et ſubtexta malis bona ſunt, lacrimæque ſequuntur
Vota, nec in cunctos ſervat fortuna tenorem.
Uſque adeo permixta fluit, nec permanet uſquam;
Amiſitque fidem variando cuncta per omnes.
Non annis anni, nec menſes menſibus uſque
Conveniunt; ſeque ipſe dies, aliumque reviſit;
Horaque non ulli ſimilis producitur horæ.
Tempora quod non ſtant propriis parentia ſignis,
Per numeros omnes ævi diviſa volantis:
Taleſque efficiunt vires, caſuſve minantur,
Qualia ſunt, quorum vicibus tum vertimur, aſtra.
Sunt quibus & cæli placeat naſcentis ab ortu,
Sidere, quem memorant horoſcopon, inventuris
Parte quod ex illa deſcribitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & aſtra;
Et capite ex uno menſes annoſque dieſque
Incipere atque horas, tradique ſequentibus aſtris:

Vulg. v. 515. ANNUM—CONSUMMAT—MUNDI. 523. ALTERNA. 527. CUNCTIS. 530. NON. 531. REQUIRIT. 533. SISTANT. 535. MENSES, CASUSQUE. 536. CONVERTIMUR. 537. PATEAT—HORÆ.

Et quamquam socia nascuntur origine cuncta,
Diversas tamen esse vices; quod tardius illa,
Hæc citius peragunt orbem: venit omnis ad astrum
Hora die bis, mense dies semel, unus in anno
Mensis, & exactis bis sex jam mensibus annus:
Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Unius ut signi pariter sit mensis & annus.
* Asperiorem ut agat mensem: si mensis in astrum
Lætius inciderit, signum sit triste diei:
Si fortuna diem foveat, sit durior hora.
Idcirco nihil in totum sibi credere fas est;
Non annos signis, menses vertentibus annis,
Mensibus aut luces, aut omnes lucibus horas:
Quod nunc illa nimis properant, nunc illa morantur;
Et modo deest aliis, modo adest; vicibusque recedit
Aut redit; atque alio mutatur tempore tempus
Interpellatum variata sorte dierum.
Et quoniam docui, per singula tempora, vitæ
Quod quandoque genus veniat, cujusque sit astri
Quisque annus, cujus mensis simul hora, diesque;
Altera nunc ratio, quæ summam continet ævi,
Reddenda est, quot quæque annos dare signa ferantur.
Quæ tibi, cum finem vitæ per sidera quæris,
Respicienda manet ratio, numerisque notanda.
Bis quinos annos aries, unumque triente
Fraudatum dabit. appositis tu, taure, duobus
Vincis; sed totidem geminorum vinceris astro.
Tuque bis octonos, cancer, binosque trientes:
Bis-

Vulg. v. 547. SOLIBUS. 560. DUXI. 561. VENIT.

Biſque novem, Nemeææ, dabis, beſſemque ſub illis.
Erigone geminatque decem, geminatque trientem.
Nec plures fuerint libræ, quam virginis anni.
Scorpios æquabit tribuentem dona leonem.
Centauri fuerint eadem, quæ munera cancri.
Ter quinos, capricorne, dares, ſi quattuor eſſent
Appoſiti menſes. triplicabit aquarius annos
Quattuor, & menſes vitam producet in octo.
Lanigero piſces & ſorte & finibus hærent;
Luſtra duo tribuent ſolidis cum menſibus octo.
    Nec ſatis eſt annos ſignorum noſcere certos,
Ne lateat ratio finem quærentibus ævi:
Templa quoque & partes cæli ſua munera norunt,
Et proprias tribuunt certo diſcrimine ſummas,
Cum bene conſtiterit ſtellarum conditus ordo.
Sed mihi templorum tantum nunc jura canentur:
Mox veniet mixtura ſuis cum viribus omnis.
Cum bene materies ſteterit præcognita rerum,
Non interpoſitis turbabitur undique membris.
Si bene conſtiterit primo ſub cardine luna,
Qua redit in terras mundus, naſcenſque tenebit
Exortum, octonos decies ducetur in annos,
Si duo decedant. at cum ſub culmine ſummo
Conſiſtet, tribus hic numerus fraudabitur annis.
Bis quadragenis occaſus dives in ortos
Solus erat, numero niſi deeſſet olympias una.
Imaque tricenos bis fundamenta per annos
Cenſentur, bis ſex adjectis menſibus ævo.
Quodque prius natum fuerit dextrumque trigonum,
Hoc ſexagenos tribuit, duplicatque quaternos.
Quod fuerit lævum prælataque ſigna ſequetur,

Vulg. v. 578. PRODUCIT. 579. PISCIBUS AST ARIES — HÆRENS. 580. DECEM TRIBUET SOLIS. 591. QUO. 595. ACTU. 596. SOLIS.

Tricenos annos duplicat, tres insuper addit.
Quæque super signum nascens a cardine primum
Tertia forma est, & summo jam proxima cælo,
Hæc ter vicenos geminat, tres abstrahit annos.
Quæque infra veniet spatio divisa sub æquo,
Per quinquagenas complet sua munera brumas.
Quemque locum superat nascens horoscopos, ille
Dena quater revocat vertentis tempora solis,
Accumulatque duos cursus, juvenemque relinquit.
At qui præcedit surgentis cardinis horam,
Vicenos ternosque dabit nascentibus annos,
Vix degustatam rapiens sub flore juventam.
Quod super occasus templum est, hoc dena remittit
Annorum spatia, & decimum tribus ampliat annum.
Inferius puerum interimet: bis sexque peracti
Immatura trahent natales corpora morti.
Sed tamen in primis memori sunt mente notanda,
Partibus adversis quæ surgunt condita signa,
Divisumque tenent æquo discrimine cælum;
Quæ tropica appellant, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resolvunt;
Totumque emittunt converso cardine mundum,
Inducuntque novas operum, rerumque figuras.
Cancer ad æstivæ fulget fastigia zonæ,
Extenditque diem summum, parilique recessu
Destruit: at, quanto fraudavit tempore luces,
In tantum noctes auget: stat summa per omne.
Tunc Cererem fragili properant destringere culmo;
Graius & in patrias denudat membra palæstras;
Et

Vulg. v. 614. TENTATUM est dena. 615. DECIMAM—APPLICAT AUCTIS. 626. PARVOQUE. 627. UT. 628. AUGESCAT—OMNES. 629. PROPERAT DISTINGUERE. 630. CAMPUS—VARIAS DESTRINGUNT.

Et tepidum pelagus siccatis languet in undis.
Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta;
Nec Scythiam defendit hiems: Germania sicca
Jam tellure fugit; Nilusque tumescit in arva.
Hic rerum status est, cancri cum sidere Phœbus
Solstitium facit, & summo vectatur olympo.
Parte ex adversa brumæ capricornus inertis
Per minimas surgit luces, & maxima noctis
Tempora; producitque diem, tenebrasque resolvit:
Inque vicem nunc damna facit, nunc tempora supplet.
Tunc riget omnis ager, clausum mare, condita castra.
Nec tolerant medias hiemes sudantia saxa.
Statque uno natura loco, paulumque quiescit.
Proxima in effectu, & similes referentia motus,
Esse ferunt luces æquantia signa tenebris.
Namque aries Phœbum repetentem sidera cancri
Inter principium reditus finemque coërcet,
Tempora diviso jungens concordia mundo:
Convertitque vices, victumque a sidere brumæ
Exsuperare diem jubet, & succumbere noctes;
Æstivi donec veniant ad sidera cancri.
Tunc primum miti pelagus consternitur unda,
Et varios audet flores emittere tellus.
Tunc pecudum volucrumque genus per pabula læta
In Venerem pastumque ruit, totumque canora
Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem:
Viribus in tantum segnis natura movetur.

Vulg. v. 631. JACTATIS. 636. VERSATUR. 637. BRUMAM—INERTEM. 638. COGIT. 644. effectu similes. 645. NOCTES—DIEBUS. 649. AD SIDERA. 655. PARTUMQUE.

Huic ex adverso simili cum sorte refulget
Libra, diem noctemque pari cum fœdere ducens;
Tantum quod victas usque ad se vincere noctes
Ex ipsa jubet ad brumam, cum tempora vertit.
Tum Liber gravida descendit lenis ab ulmo,
Pinguiaque e pressis exspumant musta racemis.
Mandant & sulcis Cererem, dum terra tepore
Autumni resoluta patet, dum semina ducit.
Quattuor hæc & in arte valent; ut tempora vertunt,
Sic hos aut illos rerum flectentia casus,
Nec quicquam in prima patientia sede manere.
Sed non per totas æqua est versura figuras,
Omnia nec plenis flectuntur tempora signis.
Una dies sub utroque æquat sibi sidere noctem,
Dum libra atque aries autumnum verque figurant.
Una dies toto cancri longissima signo,
Cui nox æqualis capricorni sidere fertur.
Cetera nunc urgent vicibus, nunc tempore cedunt.
Una ergo in tropicis pars est cernenda figuris,
Quæ moveat mundum, quæ rerum tempora mutet,
Facta novet, consulta alios declinet in usus,
Omnia in adversum flectat, contraque revolvat.
Has quidam vires octava in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimam. nec defuit auctor,
Qui primæ momenta daret frenosque dierum.

Vulg. v. 660. QUO. 661. VINCUNT. 662. PLENUS. 663. IMPRESSIS DESPUMANT. 666. ET tempora. 667. ATQUE. 670. VERTUNTUR SIDERA. 671. TEMPORE. 672. NAM. 678. FATA. 679. MOMINE—RURSUSQUE. 681. DECIMAS.

M. MANILII ASTRONOMICÔN

LIBER QUARTUS.

Quid tam ſollicitis vitam conſumimus annis?
Torquemurque metu, cæcaque cupidine rerum?
Æterniſque ſenes curis, dum quærimus ævum,
Perdimus; & nullo votorum fine beati
Victuros agimus ſemper, nec vivimus umquam?
Pauperiorque bonis quiſque eſt, quo plura pararit?
Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat?
Cumque ſibi parvos uſus natura repoſcat,
Materiam ſtruimus magnæ per vota ruinæ?
Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas?
Et ſummum cenſus pretium eſt effundere cenſum?
Solvite, mortales, animos, curaſque levate,
Totque ſupervacuis vitam deplete querelis.
Fata regunt orbem, certa ſtant omnia lege,
Singula per proprios ſignantur tempora caſus.
Naſcentes morimur, finiſque ab origine pendet.
Hinc & opes & regna fluunt, & ſæpius orta
Paupertas; arteſque datæ, moreſque creatis,
Et vitia, & clades, damna, & compendia rerum.
Nemo carere dato poterit, nec habere negatum;

For-

Vulg. v. 6. REQUIRIT. 8. SUI. 15. LONGAQUE per CERTOS—CURSUS. 17. TUNC. 18. CREATI. 20. CARET DAMNO.

Fortunamve ſuis invitam prendere votis,
Aut fugere inſtantem. ſors eſt ſua cuique ferenda.
An, niſi fata darent leges vitæque neciſque,
Fugiſſent ignes Æneam? Troja ſub uno
Non everſa viro fatis viciſſet in ipſis?
An lupa projectos nutriſſet Martia fratres?
Roma caſis enata foret? pecudumque magiſtri
In Capitolinos duxiſſent fulmina montes?
Includive ſua potuiſſet Juppiter arce?
Captus & a captis orbis foret igne ſepulto?
Vulneribus victor repetiſſet Mucius urbem?
Solus & oppoſitis clauſiſſet Horatius armis
Pontem urbemque ſimul? rupiſſet fœdera virgo?
Treſque ſub unius fratres virtute jacerent?
Nulla acies tantum vicit: pendebat ab uno
Roma viro, regnumque orbis ſortita jacebat.
Quid referam Cannas, admotaque mœnibus arma?
Varronemque fuga magnum (quod vivere poſſit
Poſtque tuos Thraſimene lacus) Fabiumque morando.
Accepiſſe jugum victas Carthaginis arces?
Speratum Hannibalem noſtris cecidiſſe catenis
Exilium regi furtiva morte luiſſe?
Adde & utrimque Italas acies, Romamque ſuiſmet
Pugnantem membris. adice & civilia bella;
Et Cinnam in Mario, Mariumque in Cæſare victum:
Quod conſul totiens, exul; quod de exule conſul;
Quod jacuit Libycis compar jactura ruinis,
Eque crepidinibus cepit Carthaginis orbem;
Hoc

Vulg. v. 23. AT. 26. AUT. 27. ET NATA. 28. AUXISSENT CULMINA. 30. orbis foret: igne ſepulto. 38. PROFUGUM—QUAM—POSSE. 39. MORANTEM. 43. ETIAM VIRES ITALAS. 45. CIMBRUM—CARCERE. 46. EXULQUE EX. 47. ET 48. URBEM.

Hoc nisi fata darent, numquam fortuna tulisset.
Quis te Niliaco periturum litore, Magne,
Post victas Mithridatis opes, pelagusque receptum,
Et tres emenso meritos ex orbe triumphos,
Cum jam etiam posses alium componere Magnum,
Crederet; ut corpus sepeliret naufragus ignis,
Ejectæque rogum facerent fragmenta carinæ?
Quis tantum mutare potest sine numine fati?
Ille etiam cælo genitus, cæloque receptus,
Cum bene compositis victor civilibus armis
Jura togæ regeret, totiens prædicta cavere
Vulnera non potuit: toto spectante senatu,
Indicium dextra retinens nomenque, cruore
Delevit proprio; possent ut vincere fata.
Quid numerem eversas urbes, rerumque ruinas?
Inque rogo Crœsum; Priamumque in litore truncum,
Cui nec Troja rogus? quid Xerxem, majus & ipso
Naufragium pelago? quid Grajo sanguine regem
Romanis positum? raptosque ex ignibus ignes,
Cedentemque viro flammam, quæ templa ferebat?
Quot subitæ veniunt validorum in corpora mortes?
Seque ipsæ rursus fugiunt, errantque per omnes.
Ex ipsis quidam elati rediere sepulchris:
Atque his vita duplex, illis vix contigit una.
Ecce levis perimit morbus, graviorque remittit:
Succumbunt artes, rationis vincitur usus.
Cura nocet, cessare juvat: mora sæpe malorum
Dat causas; læduntque cibi, parcuntque venena.
Degenerant nati patribus, vincuntque parentes,
Ingeniumque suum retinent. transitque per illum,
Ex

Vulg. v. 53. COGNOSCERE. 63. REGUMQUE. 66. CAPTO. 68. QUI. 70. IGNES.

Ex illo fortuna venit. furit alter amore,
Et pontum tranare poteſt, & vertere Trojam:
Alterius ſors eſt ſcribendis legibus apta.
Ecce patrem nati perimunt, natoſque parentes:
Mutuaque armati coëunt in vulnera fratres.
Non hominum hoc ſcelus eſt: coguntur tanta moveri;
Inque ſuas ferri pœnas, lacerandaque membra.
Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus, & invicta devictum mente Catonem;
Materies in rem ſuperat, res lege repugnat.
Et neque paupertas breviores excipit annos,
Nec ſunt immenſis opibus venalia fata.
Sed rapit ex tecto funus fortuna ſuperbo,
Indicitque rogum ſummis, ſtatuitque ſepulchrum.
Quantum eſt hoc regnum, quod regibus imperat ipſis?
Quin etiam infelix virtus, & noxia felix:
Et male conſultis pretium eſt, prudentia fallit:
Nec fortuna probat cauſas, ſequiturque merentes;
Sed vaga per cunctos nullo diſcrimine fertur.
Scilicet eſt aliud, quod nos cogatque regatque,
Majus; & in proprias ducat mortalia leges;
Attribuatque ſuos ex ſe naſcentibus annos,
Fortunæque vices. permiſcet ſæpe ferarum
Corpora cum membris hominum: non ſeminis ille
Partus erit; quid enim nobis commune, feriſque?
Quiſve in portenti noxam peccarit adulter?
Aſtra novant formas, cælumque interpolat ora.
Denique ſi non eſt, fati cur traditur ordo,
Cunctaque temporibus certis ventura canuntur?

Nec-

Vulg. v. 84. NOSTRUM hoc BELLUM. 87. INVICTUM DEVICTA MORTE. 88. SED. 91. SCEPTRO. 105. INTERSERIT.

Nec tamen hæc ratio facinus defendere pergit,
Virtutemve suis fraudare in præmia donis.
Nam neque mortiferas quisquam magis ederit herbas,
Quod non arbitrio veniunt, sed semine certo:
Gratia nec levior tribuetur dulcibus escis,
Quod natura dedit fruges, non nostra voluntas.
Sic hominum meritis tanto sit gratia major,
Quod cælo gaudente venit: rursusque nocentes
Oderimus magis, in culpam pœnasque creatos.
Nec refert, scelus unde cadat: scelus esse fatendum.
Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum.
Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
Cælestes fabricare gradus, qui ducere flexo
Tramite prudentem valeant ad sidera vatem.

Nunc tibi signorum mores, summumque colorem;
Et studia & varias artes, ex ordine reddam.
Dives fecundis aries in vellera lanis,
Exuviisque novus rursum, spem semper habebit:
Naufragiumque inter subitum censusque beatos
Crescendo cadet, & votis in damna feretur:
In jugulumque dabit fructus, & mille per artes
Vellera diversos ex se parientia quæstus:
Nunc glomerare rudes, nunc rursus solvere lanas,
Nunc tenuare levi filo, nunc ducere tela:
Nunc emere, & varias in quæstum vendere vestes,
Queis sine non poterant ullæ subsistere gentes:
Vel sine luxuria tantum est opus. ipsa suismet
Asse-

Vulg. v. 110. MINUS ODERIT. 113. ULLA. 114. MENTI tanto FIT GLORIA. 123. STUDII varias. 125. EXUTUSQUE NOVIS. 127. NATIS. 131. TELAS.

Aſſeruit Pallas manibus, dignumque putavit,
Seque in Arachnea magnum portaſſe triumphum.
Hæc ſtudia & ſimiles dicet naſcentibus artes;
Sed dubia in trepido præcordia pectore finget,
Seque ſua ſemper cupientia vendere laude.
Taurus ſimplicibus dictabit rura colonis;
Pacatique labor veniet: nec præmia laudis,
Sed terræ tribuet partus. ſubmittit in aſtris
Colla, jugumque ſuis poſcit cervicibus ipſe.
Ille, ſuis Phœbi portat cum cornibus orbem,
Militiam dicit terris, & ſegnia rura
In veteres revocat cultus, dux ipſe laboris;
Nec jacet in ſulcis, volvitque in pulvere pectus.
Serranos Curioſque tulit, faſceſque per arva
Tradidit; eque ſuo dictator venit aratro.
Laudis amor, tacitæ mentes, & corpora tardâ
Mole valent, habitatque puer ſub fronte Cupido.
Mollius e geminis ſtudium eſt, & mitior ætas;
Per varios cantus, modulataque vocibus ora,
Et graciles calamos, & nervis inſita verba,
Ingenitumque ſonum: labor eſt etiam ipſa voluptas.
Arma procul, lituoſque volunt, triſtemque ſenectam:
Otia & æternam peragunt in amore juventam.
Inveniunt & in aſtra vias, numeriſque modiſque
Conſummant orbem, poſtque ipſos ſidera linquunt.
Natura ingenio minor eſt, perque omnia ſervit.
In tot fecundi gemini commenta feruntur.
Cancer ad ardentem fulgens in cardine metam,
Quam Phœbus ſummis revocatus curribus ambit,
Arti-

* Vulg. v. 136. PUTAT ESSE. 138. ET dubia trepido. 140. DONABIT. 141. PACATISQUE. 142. ARATRIS. 145. INDICIT. 147. SOLVITQUE. 157. MORTE. 159. POSTQUAM. 162. VITTAM.

Articulum mundi retinet, luceſque reflectit.
Ille tenax animi, nulloſque effuſus in uſus,
Attribuit varios quæſtus artemque lucrorum:
Merce peregrina fortunam ferre per urbes,
Et gravia annonæ ſpeculantem incendia ventis
Credere opes, orbique orbis bona vendere poſſe,
Totque per ignotas commercia jungere terras,
Atque alio ſub ſole novas exquirere prædas,
Et rerum pretio ſubitos componere cenſus.
Navigat, & celeres optando ſortibus annos,
Dulcibus uſuris, æquo quoque, tempora vendit.
Ingenium ſolers, ſuaque in compendia pugnax.
Quis dubitet vaſti quæ ſit natura leonis?
Quaſque ſuo dictet ſigno naſcentibus artes?
Ille novas ſemper pugnas, nova bella ferarum
Apparat, & ſpolio vivit pecorumque rapinis:
Hic labor, hoc ſtudium, poſtes ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus præfigere prædas,
Et pacare metu ſilvas, & vivere rapto.
Sunt quorum ſimiles animos nec mœnia frenent,
Sed pecudum in mortes media graſſantur in urbe,
Ut laceros artus ſuſpendant fronte tabernæ,
Luxuriæque parent cœnam, moreſque lucrentur.
Ingenium ad ſubitas iras facileſque receptus
Æquale; & puro ſententia pectore ſimplex.
At quibus Erigone dixit naſcentibus ævum,
Apta magiſterio, nodoque coërcita virgo,
Ab ſtudio ducet mores, & pectora doctis
Artibus inſtituet: nec tam compendia cenſus,

G Quam

Vulg. v. 169. ORBISQUE ORBI. 179. PECORUM SPOLIO VIVITQUE. 180. HOC HABET. 184. PECORUM MEMBRIS—GRASSENTUR. 185. ET 186. CÆDEM MORTESQUE. 187. RECESSUS. 188. AC QUALE EST PUERO. 190. ORA—NUDOSQUE. 191. AD STUDIUM DUCIT. 192. INSTITUIT.

Quam causas viresque dabit perquirere rerum.
Illa decus linguæ faciet, regnumque loquendi;
Atque oculos mentis, qui possint cernere cuncta,
Quamvis occultis naturæ condita causis.
Hic & scriptor erit velox, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursimque loquentis
Excipiat longas nova per compendia voces.
Ingenio bonus: at teneros pudor impedit annos,
Magnaque naturæ cohibendo munera frenat.
Nec fecundus erit (quid mirum in virgine?) partus.

Librantes noctem chelæ cum tempore lucis,
Cum nova maturi gustamus munera Bacchi,
Mensuræ tribuent usus, ac pondera rerum,
Et Palamedeis certantem viribus ortum,
Qui primus numeros rebus, qui nomina summis
Imposuit, certumque modum, propriasque figuras.
Hic etiam legum tabulas, & condita jura
Noverit, aque notis levibus pendentia verba;
Et licitum sciet, & vetitum quæ pœna sequatur,
Perpetuus populi privato in limine prætor.
Non alio potius genitus sit Servius astro,
Qui leges proprias posuit, cum jura retexit.
Denique in ambiguo fuerit quodcumque locatum,
Et rectoris egens, diriment examina libræ.

Scorpios armatæ metuendus cuspide caudæ,
Qua, sua cum Phœbi currum per sidera ducit,
Rimatur terras, & sulcis semina miscet,

In

Vulg. v. 195. QUÆ POSSIT. 200. IN VITIO. 202. HINC—QUOD. 204. PER—POST ANNUM TEMPORA. 205. ET ET. 207. MOMINA. 210. ATQUE. 214. POTIUS—QUAM. 217. ARMATA VIOLENTA—CAUDA. 218. QUI.

In bellum ardentes animos, & Martia corda
Efficit, & multo gaudentem sanguine Syllam:
Nec præda, quam cæde magis. quin ipsa sub armis
Pax agitur: capiunt saltus, silvasque pererrant.
Nunc hominum, nunc bella gerunt violenta ferarum:
Nunc caput in mortem vendunt, & funus arenæ:
Atque hostem sibi quisque parat, cum bella quiescunt.
Sunt quibus & simulacra placent, & ludus in armis;
Tantus amor pugnæ, discuntque per otia bellum,
Et quodcumque nepæ studium producitur astro.
At quîs semifero centauri in corpore sors est
Nascendi concessa, libet subjungere currus,
Ardentes & equos ad mollia ducere frena,
Et totis armenta sequi pascentia campis,
Quadrupedum omne genus positis domitare magistris,
Exarmare tigres, rabiemque auferre leoni,
Cumque elephante loqui, tantamque aptare docendo
Artibus humanis varia ad spectacula molem.
Quippe feræ mixtum est hominis per sidera corpus:
Impositumque manet: quocirca regnat in illas.
Quodque intenta gerit curvato spicula cornu;
Et nervos tribuit membris, & acumina cordi,
Et celeres motus, nec delassabile pectus.
Vesta tuos, capricorne, fovet penetralibus ignes:
Hinc artes studiumque trahis. nam quicquid in usus
Ignis eget, poscitque novas ad munia flammas,

G 2 Sub

Vulg. v. 220. CASTRA. 221. CIVEM. 222. CUMQUE. 228. pugnæ EST. 229. PARI—ARTE. 230. QUIBUS IN BIFERO centauri corpore. 235. EXORARE. 236. LOQUENDO. 245. AGIT—MUNERA.

Sub te censendum est : scrutari cæca metalla,
Depositas & opes terrarum exquirere venis,
Materiamque manu certa duplicarier arte :
Quicquid & argento fabricetur, quicquid & auro :
Quòd ferrum calidi solvant atque æra camini,
Consummentque foci Cererem, tua munera surgent.
Addis & in vestes studium, mercemque fugacem,
Frigore brumalem servans per sæcula sortem,
Qua retrahis ductas summa ad fastigia noctes,
Nascentemque foves revocatis lucibus annum.
Hinc & mobilitas rerum, mutataque sæpe
Mens natat. at melior juncta sub priste senecta est :
Pars prior at Veneri mixto cum crimine servit.
Ille quoque, inflexa fontem qui projicit urna,
Cognatas tribuit juvenilis aquarius artes.
Cernere sub terris undas, inducere terris,
Ipsaque conversis aspergere fluctibus astra,
Littoribusque novis per luxum inludere ponto,
Et varios fabricare lacus, & flumina ficta,
Et peregrinantes domibus suspendere rivos.
Mille sub hoc habitant artes, quas temperat unda.
Quæ per aquas veniunt operum, pontesque sequuntur.
Quippe etiam mundi faciem, sedesque movebit
Sidereas, cælumque novum versabit in orbem.
Mite genus, dulcesque fluunt ab sidere partus :
Pectora nec sordent : faciles in damna feruntur :
Nec deest, nec superest census. sic profluit urna.
Ultima quos gemini producunt sidera pisces,
His erit in pontum studium, vitamque profundo
Credent, & puppes, aut puppibus arma parabunt,

Quic-

Vulg. v. 247. TERRÆQUE EXURERE VENAS. 251. CONSUMANTQUE. 253. SIDERA. 255. FACIS 257. JUNCTO SUB PISCE. 263. LUDERE. 270. DOCILESQUE.

Quicquid & in proprios pelagus deſiderat uſus.
Innumeræ veniunt artes: vix nomina rebus
Sufficiunt. tot ſunt parvæ quoque membra carinæ.
Adde gubernandi ſtudium. pervenit in aſtra,
Et pontum cælo conjunxit. noverit orbem
Fluminaque & portus mundi ventoſque, neceſſe eſt.
Jamque huc atque illuc agilem convertere clavum,
Et frenare ratem, fluctuſque effindere rectos;
Aut remos agitare, & lentas flectere tonſas:
Et placidum inductis everrere retibus æquor,
Littoribuſque ſuis populos exponere captos;
Aut uncos celare cibis, aut carcere fraudem:
Navales etiam pugnas, pendentia bella
Attribuunt, pelagique infectos ſanguine fluctus.
Fecundum genus eſt natis, & amica voluptas,
Et celeres motus, mutataque cuncta per ævum.
Hos tribuunt mores, atque has naſcentibus artes
Bis ſex natura propria pollentia ſigna.
Sed nihil in ſemet totum valet. omnia vires
Cum certis ſociant ſignis ſub ſortibus æquis,
Et velut hoſpitio, mundi commercia jungunt,
Conceduntque ſuas partes retinentibus aſtris.
Quapropter Grajæ dixere Decania gentes.
A numero nomen poſitum eſt, quod partibus aſtra
Condita tricenis triplici ſub ſorte feruntur,
Et tribuunt denas in ſe coëuntibus aſtris,
Inque vicem ternis habitantur ſingula ſignis.
Sic altis natura manet conſepta tenebris,
Et verum in cæco eſt, multaque ambagine rerum.
Nec brevis eſt uſus, nec amat compendia cælum.
Verum aliis alia oppoſita eſt & fallit imago,
Mentiturque ſuas vires, & munia celat:

Vulg. v. 278. QUOT. 293. MATERIA. 295. PARTIBUS. 298. QUAM PARTEM DECIMAM. 302. SIDERA. 307. MOMINA.

Quæ tibi non oculis, alta ſed mente fuganda eſt
Caligo; penituſque deus, non fronte notandus.
Nunc quæ ſint conjuncta quibus quove ordine reddam;
Ne lateant aliæ vires aliena per aſtra.
Namque aries primam ſortem ſibi vindicat ipſi:
Altera ſors tauro, geminis ſors tertia cedit.
Sic inter trinos diviſum ducitur aſtrum;
Totque dabit vires, dominos quotcumque recepit.
Diverſa in tauro ratio eſt, nec ſorte ſub ulla
Cenſetur: cancro primam, mediamque leoni,
Extremam Erigonæ tribuit. natura per aſtrum
Stat tamen, & proprias miſcet per ſingula vires.
Libra decem partes geminorum prima capeſſit;
Scorpios adjunctas: centauri tertia ſors eſt.
Nec quiſquam numero diſcernitur: ordine cedit.
Cancer in adverſum capricorni dirigit aſtrum,
Bis quinas primum partes dignatus in illo
Temporis articulo, ſub quo cenſetur & ipſe;
Quod facit æquales luces brumalibus umbris,
Cognatamque gerit diverſo in cardine legem.
Alterius ſortis perfundit aquarius ignes,
Quem ſubeunt piſces extremo ſidere cancri.
At leo conſortis meminit, ſub lege trigoni,
Lanigerumque ducem recipit; taurumque quadrato
Conjunctum ſibi: ſub geminis ſors tertia fertur:
Hos quoque conjungit per ſenos linea flexus.
Præcipuum Erigone cancro concedit honorem,
Cui primam tribuit ſortem. vicina relicta eſt
Vicino, Nemeæe, tibi. ſors ipſius ima eſt,

Quæ

Vulg. v. 312. PARTEM. 313. PARS. 314. IN TER DENAS. 316. PARTE ſub ILLA. 321. ADJUNCTAM—PARS. 328. PARTIS. 332. PARS. 335. PARTEM. 336. PARS.

Quæ fastidito concessa est jure potiri.
Sed libra exemplo gaudet, pariterque regentem
Noctes atque dies diverso in tempore secum
Lanigerum sequitur. veris juga temperat ille:
Hæc autumnales componit lucibus horas.
Nulli concedit primam, traditque sequenti
Vicinam sortem. centauri tertia summa est.
Scorpios in prima capricornum sorte locavit:
Alterius dominum fecit, cui nomen ab undis:
Extremas voluit partes sub piscibus esse.
At qui contento minitatur spicula nervo,
Lanigero primas tradit sub jure trigoni,
Et medias tauro partes, geminisque supremas.
Nec manet ingratus capricornus crimine turpi,
Sed munus reddit cancro, recipitque receptus,
Principiumque sui donat. conjuncta leonis
Regna ferunt, summas partes at virginis esse.
Fontibus æternis gaudens urnaque fluenti
Jura sui libræ permittit prima regenda:
Hærentesque decem partes nepa vindicat ipsi:
Summas centaurus retinet juvenile per astrum.
Jam superant gemini pisces, qui sidera claudunt.
Lanigero primos tradunt in finibus usus.
Perque decem medias partes tu, taure, receptus.
Quod superest, ipsi sumunt: utque orbe feruntur
Extremo, sic & sortis pars ultima cedit.
Hæc ratio retegit latitantis robora mundi,
In pluresque modos repetitaque munia cælum
Dividit, & melius sociat, quo sæpius, orbem.
Nec tua sub titulis fallantur pectora notis:
Dissimulant, non se ostentant mortalibus astra.

Vulg. v. 343. PARTEM. 344. PARTE. 345. QUI nomen fecit. 361. ATQUE. 364. NOMINA. 366. NE. 367. non OSTENDUNT.

Altius eſt acies animi mittenda ſagacis;
Inque alio quærenda manent, junctiſque ſequentum
Viribus: & cujus ſigni quis ſorte creatur,
Ejus habet mores, atque illo naſcitur aſtro.
Talis per donas ſortes natura feretur.
Teſtis erit varius ſub eodem ſidere fœtus,
Quodque in tam multis animantum millibus, uno
Quæ veniunt ſigno, tot ſunt, quot corpora, mores;
Et genus externum referunt aliena per aſtra,
Confuſique fluunt partus hominum atque ferarum.
Scilicet in ſortes junguntur condita plures,
Diverſaſque ferunt proprio ſub nomine leges.
Nec tantum lanas aries, nec taurus aratra,
Nec gemini muſas, nec merces cancer amabit,
Nec leo venator veniet, nec virgo magiſtra,
Menſuris aut libra potens, aut ſcorpios armis,
Centauruſque feris, igni capricornus, & undis
Ipſe ſuis juvenis, geminique per æquora piſces;
Mixta ſed in plures ſociantur ſidera vires.
Multum, inquis, tenuemque jubes me ferre laborem,
Rurſus & in magna mergis caligine mentem;
Cernere cum facili lucem ratione viderer.
Quod quæris, deus eſt. conaris ſcandere cælum,
Fataque fatali genitus cognoſcere lege,
Et tranſire tuum pectus, mundoque potiri?
Pro pretio labor eſt, nec ſunt immunia tanta.
Nec mirere viæ flexus, rerumque catenas.
Admitti potuiſſe ſat eſt. ſint cetera noſtra.
At niſi perfoſſis fugiet te montibus aurum,
Obſtabitque ſuis opibus ſuperaddita tellus.
Ut veniant gemmæ, totus tranſibitur orbis.

Nec

Vulg. v. 369. ALTO – SEQUENDUM. 370. PARTE. 378. PARTES. 395. SUNT.

Nec lapidum pretio pelagus cepiſſe pigebit.
Annua ſolliciti conſummant vota coloni:
Et quantæ mercedis erunt fallacia rura?
Quæremus lucrum navi, Martemque ſequemur
In prædas? pudeat tanto bona velle caduca:
Luxuriæ quoque militia eſt, vigilatque culinis
Venter: & , ut pereant, ſuſpirant ſæpe nepotes.
Quid cælo dabimus? quantum eſt, quo veneat omne?
Impendendus homo eſt, deus eſſe ut poſſit in ipſo.
  Hac tibi naſcentum mores ſunt lege notandi.
Nec ſatis eſt ſignis dominantia diſcere ſigna
Per denos numeros, & quæ ſint inſita cuique.
Sed proprias partes ipſas ſpectare memento,
Vel glacie rigidas, vel quas exuſſerit ignis,
Et ſteriles utroque modo, quîs largior humor,
Quîſve minor juſtò nocuit. namque omnia mixtis
Viribus, & vario conſurgunt ſidera textu.
Eſt æquale nihil. terrenos aſpice tractus,
Et maris, & pronis fugientia flumina rivis.
Crimen ubique frequens, & laudi noxia juncta eſt.
Sic ſterilis lætis rubigo intervenit arvis,
Ac ſubito perimit parvos diſcrimine fœtus:
Et modo portus erat pelagi, jam vaſta Charybdis,
Laudatique cadit poſt paulum gratia ponti:
Et nunc per ſcopulos, nunc campis labitur amnis;
Aut faciens iter, aut quærens curritve reditve.
Sic etiam cæli partes variantur in aſtris.
Ut ſignum a ſigno, ſic a ſe diſcrepat ipſum;

Vulg. v. 404. VIGIL, ATQUE RUINIS. 413. TAMEN QUAS. 414. QUASQUE minor JAM SUCCUS OBIT. 417. NOTIS—RIPIS. 419. TERRIS lætis—ANNUS. 420. SUBITOS RUMPIT PARVO. 421. FACTA. 423. CAMPOS. 424. URITVE.

Momentoque negat vires, auramque ſalubrem.
Quodque per has geritur partes, ſine fruge creatur;
Aut cadit, aut multis ſentit bona mixta querelis.
Hæ mihi ſignandæ proprio ſunt ordine partes.
Sed quis tot numeros totiens ſub lege referre,
Tot partes iterare queat, tot dicere ſummas,
Proque artis cauſis faciem mutare loquendi?
Incipimus ſi verba, piget; quod gratia deerit:
In vanumque labor cedit, quem deſpicit auris.
Sed mihi per carmen fatalia jura ferenti,
Et ſacros cæli monitus, ad juſſa loquendum eſt:
Nec fingenda datur, tantum monſtranda figura.
Oſtendiſſe deum nimis eſt: dabit ipſe ſibimet
Pondera. nec fas eſt verbis ſplendeſcere mundum:
Rebus erit major. nec parva eſt gratia noſtri
Oris, ſi tantum poterit ſignare cavenda.
Accipe, damnandæ quæ ſint per ſidera partes.
  Lanigeri pars quarta nocet, nec ſexta ſalubris.
Septima par illi ac decima eſt, decimæque ſecunda,
Quæque duas duplicat ſummas ſeptemque novemque,
Unaque viginti numeris pars addita lædit,
Et quinta, & duram conſummans ſeptima partem.
  Tauri nona mala eſt, ſimilis quoque tertia pars eſt
Poſt decimam, nec non decimæ pars ſeptima juncta:
Biſque undena nocens, & bis duodena nocentes,
Quæque decem treſque ingeminat, fraudatque duobus

Triginta

Vulg. v. 427. VICTUMQUE. 430. CARMINE. 433. PER PARTIS CAUSAS. 434. INCIDIMUS—SED. 437. MOTUS. 440. SUSPENDERE. 441. ENIM. 442. TAMEN HÆC—CANENDO. 445. PARS illi A decima decimæque.

Triginta numeros, & tum tricesima summa.
Pestifera in geminis pars prima, & tertia signis.
Septima non melior: ter quinæ noxia par est.
Unaque bis denis brevior nocet, unaque major:
Et similis noxæ veniet vicesima quinta:
Cumque duæ subeunt, vel cum se quattuor addunt.
Nec cancri prima immunis, nec tertia pars est,
Nec sexta: octava est similis: decimaque peracta
Prima rabit: nec ter quinæ clementior usus.
Septima post decimam luctum, & vicesima, portat:
Et quinta accedens, & septima, nonaque summa.
Tu quoque contactu primo, Nemeæe, timendus:
Et quarta sub parte premis. bis quina salubri
Terque caret cælo: vicesima & altera lædit:
Et tribus appositis vitium est, totidemque secutis;
Ultima nec prima melior tricesima pars est.
Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec una
Ad decimam, nec quarta, nec octava utilis umquam.
Proxima viginti numeris, & quarta timenda est;
Et quæ ter decimam claudit sors ultima partem.
At quinta in chelis, & septima inutilis æstu.
Tertia & undecimæ, decimæque & septima juncta:
Quartaque bis denis actis, & septima; & ambæ
Quæ numerum claudunt nona & tricesima partes.
Scorpios in prima reus est, cui tertia par est,
Ut sexta, & decima est, & quæ ter quina notatur:
Undecimam & geminans, & quæ vicesima quinta est,
Octavoque manet numero, nonumque capessit.
Si te fata sinant, quartam ne selige partem
Centauri,

Vulg. v. 453. NUMERIS & TU. 460. OCTAVÆ similis DECIMÆQUE PERACTÆ. 461. RAPIT. 464. SUMMO. 465. QUINTA. 467. JUNCTIM totidemque. 473. ET—ESTO. 474. SEPTIMA—TERTIA. 478. ET—decima &. 479. undecimam geminans. 481. DELIGE.

Centauri, fuge & octavam: bis sexque peractis,
Octo bis aut denis metuendus ducitur aër.
Cumque iterum duodena refert, aut terna decemque,
Aut septena quater, vel cum ter dena figurat.
Nec pars optanda est capricorni septima: nona
Consentit, decimamque sequens quam tertia signat:
Et tribus, aut una quæ te, vicesima, fraudat:
Quæve auget quinta, numero vel sexta feretur.
Pars est prima nocens humentis semper aquari:
Damnanda & decimæ succedens prima peractæ,
Tertiaque & quinta, & numero quæ condita nono est:
Et post viginti prima, & vicesima quinta;
Cumque illa quartam accumulans vicesima nona.
Tertia per geminos & quinta & septima pisces,
Undecima, & decimæ metuenda est septima juncta,
Et quinta in quinos numeros revocata, duasque
Accipiens ultra summas, metuenda feretur.
Hac partes sterilem ducunt & frigore & igni
Aëra, vel sicco, vel quod superaverit humor:
Seu rapidos Mavors ignes jaculatur in illum,
Saturnusve suam glaciem, Phœbusve vapores.
Nec te perceptis signorum cura relinquat
Partibus: in tempus quædam mutantur, & ortu
Accipiunt proprias vires, ultraque remittunt.
Namque ubi se summis aries extollit ab undis,
Et cervice prior flexa, quam cornibus ibit;
Non contenta suo generabit pectora censu,
Et dabit in prædas animos, solvetque pudorem.
Tantum

Vulg. v. 483. DICITUR. 486. NONÆ. 490. PARSQUE MARINA NITENS FUNDENTIS. 491. EST. 496. ET. 501. SI RAPIDUS. 502. Saturnus SUMET—PHOEBUSQUE CALORES.

Tantum audere juvat. ſic ipſe in cornua fertur,
Ut ruat aut vincat. non illos ſedibus iſdem
Mollia per placidam delectant otia vitam;
Sed juvat ignotas ſemper tranſire per urbes,
Scrutarique novum pelagus, totius & eſſe
Orbis in hoſpitio. teſtis ſibi laniger ipſe,
Cum vitreum findens tranavit pectore pontum;
Orbatumque ſua Phrixum per fata ſorore
Phaſidos ad ripas & Colchida tergore vexit.
At quos prima creant naſcentis ſidera tauri,
Feminei incedunt. nec longe cauſa petenda eſt,
Si modo per cauſas naturam quærere fas eſt.
Averſus venit in cælum, diveſque puellis,
Pleïadum parvo referens glomeramine ſidus.
Accedunt & ruris opes; propriaque juvencum
Dote per inverſos exercent vomere campos.
Sed geminos æqua cum profert unda tegitque
Parte, dabit ſtudia, & doctas producet ad artes,
Nec triſte ingenium, ſed dulci tincta lepore
Corda creat: vociſque bonis citharæque ſonantis
Inſtruit, & dotem cantus cum pectine jungit.
At niger obſcura cancer cum nube feretur,
Quæ velut extinctus Phœbeis ignibus ignis
Deficit, & multa fuſcat caligine ſidus;
Lumina deficient partus, geminamque creatis
Mortem fata dabunt: ſe quiſque, & vivit, & effert.
Sed cui per ſummas avidus produxerit undas
Ora leo, & ſcandat malis hiſcentibus orbem;

Ille

Vulg. v. 510. TANTA. 511. ET RUIT ET MUTAT non ULLIS ſedibus IDEM. 512. PLACIDAS DELUDUNT—CURAS. 515. TIBI. 516. AURATO VELLERE. 520. JACEANT. 523. GLOMERABILE. 524. ACCEDENT. 525. EXORNAT. 530. DOTES ALTO—PECTORE. 532. EXUTUS. 534. ORTOS. 535. UT vivit. 536. SI. 537. SCANDET.

Ille patri natiſque reus, quas ceperit ipſe,
Non legabit opes, cenſumque immerget in ipſo:
Tanta fames animumque cibi tam dira cupido .
Corripit , ut capiat ſemet , neque compleat umquam ,
Inque epulas funus rediget pretiumque ſepulcri.
  Erigone ſurgens, quæ rexit ſecula priſca
Juſtitia, rurſuſque eadem labentia fugit;
Alta per imperium tribuit faſtigia ſummum:
Rectoremque dabit legum juriſque ſacrati,
Sancta pudicitia divorum templa colentem.
  Sed cum autumnales cœperunt ſurgere chelæ,
Felix æquato genitus ſub pondere libræ,
Judex examen ſiſtet vitæque neciſque;
Imponetque jugum terris, legeſque rogabit.
Illum urbes & regna trement, nutuque regentur
Unius, & cæli poſt terras jura manebunt.
  Scorpios extremæ cum tollit lumina caudæ,
Si quis erit ſtellis tum ſuffragantibus ortus,
Urbibus augebit terras; junctiſque juvencis
Mœnia ſubcinctus curvo deſcribet aratro:
Aut ſternet poſitas urbes, inque arva reducet
Oppida, & in domibus maturas reddet ariſtas.
Tanta erit & virtus, & cum virtute poteſtas.
  Nec non arcitenens prima cum veſte reſurgit,
Pectora clara dabit bello, magniſque triumphis
Conſpicuum patrias victorem ducet ad arces:
Altaque nunc ſtatuet, nunc idem mœnia vertet.
Sed nimium indulgens rebus fortuna ſecundis,
Invidet in facie, ſævitque aſperrima fronti.
Horrendus bello Trebiam, Cannaſque, Lacumque
Ante fugam tali penſabat imagine ductor.
  Ultimus in caudæ capricornus acumine ſummo

Mili-

Vulg. v. 542. REVOCET. 550. EXTREMÆ. 564. CONDITA. 568. VICTOR.

Militiam ponto dictat, puppiſque colendæ
Dura miniſteria, & vitæ diſcrimen inertis.
Quod ſiquem ſanctumque velis, caſtumque, probumque,
Hic tibi naſcatur cum primus aquarius exit.
Ne vero ſit te primos producere piſces.
Garrulitas odioſa datur, linguæque venenum
Verba maligna novas muſſantis ſemper ad aures.
Crimina per populum populi feret ore bilingui.
Nulla fides inerit natis, ſed ſumma libido
Ardentem medios animum jubet ire per ignes.
Scilicet in piſcem ſeſe Cytherea novavit,
Cum Babyloniacas ſubmerſa profugit in undas,
Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,
Inſeruitque ſuos ſquamoſis piſcibus ignes.
Nec ſolus fuerit, geminis ſub piſcibus ortus:
Frater erit, dulciſve ſoror, materve duorum.
Nunc age diverſis dominantia ſidera terris
Percipe. ſed ſumma eſt rerum referenda figura.
Quattuor in partes cæli deſcribitur orbis,
Naſcentem lapſumque diem medioſque calores
Teque, helice. totidem venti de partibus iſdem
Erumpunt, cæcumque gerunt per inania bellum.
Aſper ab axe ruit Boreas; furit Eurus ab ortu;
Auſter amat medium ſolem, Zephyruſque profectum.
Hos inter binæ mediis e partibus auræ
Exſpirant, ſimiles mutato nomine flatus.
Ipſa natat tellus pelagi luſtrata corona,
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem:
Inque ſinus pontum recipit, qui veſpere ab atro
Admiſſus, dextra Numidas Libyamque calentem
Ad-

Vulg. v. 573. NASCETUR. 574. NEVE ſit IN—ANIMUS PROCEDERE. 577. FERT ore MALIGNO. 579. LIBET. 591. SECUMQUE. 592. FUGIT. 596. VACAT.

Adluit, & magnæ quondam Carthaginis arces;
Litoraque in Syrtes revocans sinuata vadosas,
Rursum usque ad Nilum directis fluctibus exit.
Læva freti cædunt Hispanas æquora gentes;
Teque in vicinis hærentem, Gallia, terris;
Italiæque urbes, dextram sinuantis in undam
Usque canes ad, Scylla, tuos, avidamque Charybdin.
Hac ubi se primum porta mare fudit, aperto
Emicat Jonio, laxasque vagatur in undas.
Et prius in lævam se effundens circuit omnem
Italiam, Adriaco mutatum nomina ponto,
Eridanique bibit fluctus: dehinc æquore lævum
Illyricum, Epironque lavat, claramque Corinthon,
Et Peloponnesi patulas circumvolat oras.
Rursus & in lævum refluit, vastoque recessu
Thessaliæ fines, & Achaica præterit arva.
Hinc intra juvenisque fretum mersæque puellæ
Truditur invitum, faucesque Propontidos artas
Euxino jungit ponto, & Mæotidos undis,
Quæ tergo conjuncta manet, pontumque ministrat.
Inde, ubi in angustas revocatus navita fauces
Hellespontiacis iterum se fluctibus effert,
Icarium Ægæumque secat, lævaque nitentes
Miratur campos Asiæ, totidemque tropæa
Quot loca, & innumeras gentes, taurumque minantem
Fluctibus, & Cylicum populos, Syriamque perustam,
Ingentique sinu fugientes æquora terras;

Donec

Vulg. v. 600. ABLUIT. 602. RURSUSQUE. 603. ÆQUORE. 607. AC—AB ILLA. 609. LÆVA se FUNDENS. 610. ATQUE ADRIAM COMITATUR NOMINE PONTUM. 611. SECAT. 616. HIC PONTUS. 617. ARTÆ. 618. MÆOTIS ET. 620 ITERUM SE. 621. REVOCATUS. 623. POPULOS. 624. ARCUMQUE.

Donec in Ægyptum redeunt curvata per undas
Litora, Niliacis iterum morientia ripis.
Hæc medium terris circumdat linea pontum,
Atque his undarum tractum constringit habenis.
Mille jacent mediæ diffusa per æquora terræ.
Sardiniam in Lybico signant vestigia plantæ:
Trinacria Italia tantum præcisa recessit:
Adversa Euboicos miratur Græcia montes,
Et genetrix Crete civem sortita TONANTEM:
Ægypti Cypros pulsatur fluctibus amnis.
Totque minora sola, & tamen emergentia ponto,
Prætereo; Ægæas Cycladas, Delonque, Rhodonque,
Aulidaque, & Tenedon, vicinaque Corsica tristi
Litora Sardiniæ, primumque intrantis in orbem
Oceani victricem Ebusum, & Balearica rura.
Innumeri surgunt scopuli, montesque per altum.
Nec tantum ex una pontus sibi parte reclusit
Objicibus ruptis orbem (nam litora plura
Impulit oceano) potius sed montibus altis
Est vetitus, totam ne mergeret æquore terram.
Namque inter borean ortumque æstate nitentem,
In Corum angusto penetrabilis æquore fluctus
Pervenit, & patulis tum demum funditur arvis,
Caspiaque Euxini pelage facit æmula ponti.
Altera sub medium solem duo bella per undas
Intulit oceanus terris. nam Persica fluctus
Arva tenet, titulum pelagi prædatus ab isdem
Quæ rigat ipse locis, latoque infunditur ore.
Nec procul in molles Arabas, terramque ferentem

Vulg. v. 627. REDEANT. 636. OMNIS. 637. SOLO tamen. 638. LITORA ET ÆQUALES. 639. TERRÆ. 640. PRIMAMQUE. 641. REGNA. 643. RECLUSIS 644. PAUCIBUS ABRUPIT. 645. PONTUS. 646. VINCERET. 648. LONGUM. 650. SIMILIS—ÆQUORA. 654. ORBE.

Delicias variæque novos radicis odores,
Leniter adfundit gemmantia litora pontus;
Et terræ mare nomen habet: media illa duobus.

MULTA * DESUNT.

Quondam Carthago regnum ſortita ſub armis,
Ignibus Alpinas cum contudit Hannibal arces,
Fecit & æternum Trebiam, Cannaſque ſepulchris
Obruit, & Libyen Italas infudit in urbes.
Huic varias peſtes diverſaque monſtra ferarum
Conceſſit ſæclis natura infeſta futuris.
Horrendos angues, habitataque membra veneno,
Et mortis paſtu viventia, crimina terræ,
Et vaſtos elephantas habet, ſævoſque leones
In pœnas fecunda ſuas parit horrida tellus;
Et portentoſos cercopum ludit in ortus,
Ac ſterili pejor ſiccas inceſtat arenas,
Donec ad Ægypti ponat ſua jura colonos.
Inde Aſiæ populi, diveſque per omnia tellus,
Auratique fluunt amnes, gemmiſque relucet
Pontus: odoratæ ſpirant medicamina ſilvæ.
India notitia major, Parthiſque vel orbis
Alter, & in cælum ſurgentis culmina Tauri.
Totque illum circa diverſo nomine gentes
Ad Tanaim Scythicis dirimentem fluctibus orbes:
Mæotiſque lacus, Euxinique aſpera ponti
Æquora, & extremum Propontidos Helleſpontum
Hunc Aſiæ metam poſuit natura potentis.
Quod ſupereſt Europa tenet, quæ prima natantem
Fluctibus excepitque Jovem, taurumque reſolvit,
Ille puellari donavit nomine fluctus,

Et

Vulg. v. 660. ALBANAS. 661. ÆTERNAM. 662. LIBYAN. 664. BELLIS. 666. PARTUS. 670. INFESTAT. 675. PARTHIQUE. 676. MOENIA. 677. DIVISÆ. 678. SCYTHICAS—URBES. 681. HIC.

Et monumenta sui titulo sacravit amoris.
Princeps illa domus Trojani Græcia belli,
Maxima terra viris, & fecundissima doctis
Urbibus. in regnum florentes oris Athenæ;
Sparta manu; Thebæ divis, & rege vel uno
Thessalia Epirosque potens; vicinaque Cadmum
Illyris, & Thrace Martem sortita colonum;
Et stupefacta suos inter Germania partus:
Gallia per census; Hispania maxima belli;
Italia in summa, quam rerum maxima Roma
Imposuit terris, cæloque adjungitur ipsa.
Hos erit in fines orbis pontusque notandus,
Quem Deus in partes per singula dividit astra,
Ac sua cuique dedit tutelæ regna per orbem,
Et proprias gentes atque urbes addidit altas,
In quibus exercent præstantes sidera vires.
Ac velut humana est signis descripta figura;
Et, quanquam communis eat tutela per omne
Corpus, & in proprium divisis artubus exit:
Namque aries capiti, taurus cervicibus hæret;
Brachia sub geminis censentur, pectora cancro;
Te scapulæ, Nemeæe, vocant; teque ilia, virgo;
Libra colit clunes; & scorpios inguine regnat;
At femina arcitenens, genua & capricornus amavit;
Cruraque defendit juvenis, vestigia pisces:
Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.
Idcirco in varias leges, variasque figuras
Dispositum genus est hominum; proprioque colore
Formantur gentes; sociataque jura per artus
Materiamque parem privato fœdere signant.
Flava per ingentes surgit Germania partus.
Gallia vicino minus est infecta rubore.

Vulg. v. 690. RIPIS. 700. EFFERRENT. 702. UT TAMQUAM. 703. EXTET.

Asperior solidos Hispania contrahit artus.
Martia Romanis urbis pater induit ora,
Gradivumque Venus miscens bene temperat artus.
Perque coloratas subtilis Græcia gentes
Gymnasium præfert vultu, fortesque palæstras.
Et Syriam produnt torti per tempora crines.
Æthiopes maculant orbem tenebrisque figurant
Per fuscas hominum gentes. minus India tostas
Progenerat; mediumque facit moderata tenorem.
Jam proprio tellus gaudens Ægyptia Nilo
Lenius inriguis infuscat corpora campis.
Phœbus arenosis Afrorum pulvere terris
Exsiccat populos. & Mauritania nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.
Adde sonos totidem vocum, totidem insere linguas,
Et mores pro sorte pares, ritusque locorum.
Adde genus proprium simili sub semine frugum,
Et Cererem varia redeuntem messe per urbes,
Nec paribus siliquas referentem viribus omnes:
Nec te, Bacche, pari donantem munere terras,
Atque alias aliis fundentem collibus uvas:
Cinnama nec totis passim nascentia campis:
Diversas pecudum facies, propriasque ferarum,
Et duplici clausos elephantas carcere terræ.
Quot partes orbis, totidem sub partibus ora;
Ut certis descripta nitent regionibus astra,
Perfunduntque suo subjectas æthere gentes.
Laniger in medio sortitus sidera mundo
Cancrum inter gelidumque caprum per tempora veris
Adserit in vires pontum, quem vicerat ipse,
Virgine

Vulg. v. 718. ORBIS. 719. SUUM. 724. PERFUSAS—TOSTIS. 726. PROPIOR tellusQUE NATANS. 728. POENUS. 734. ORBEM. 741. ORBES, 742. ET. 743. ÆQUORE. 745. CAURUM—gelidum TEPIDI.

Virgine delapsa cum fratrem ad litora vexit;
Et minui deflevit onus, dorsumque levari.
Illum etiam venerata colit vicina Propontis,
Et Syriæ gentes, & laxo Persis amictu,
Vestibus ipsa suis hærens, Nilusque tumescens
In cancrum, & tellus Ægypti jussa natare.
Taurus habet Scythiæ montes, Asiamque potentem,
Et molles Arabas, silvarum ditia regna.
Euxinus Scythicos pontus sinuatus in arcus
Sub geminis te, Phœbe, colit post brachia fratris;
Ultimus & colit hos Ganges & decolor Indus.
Ardent Æthiopes cancro, cui plurimus ignis:
Hoc color ipse docet. Phrygia, Nemeææ, potiris,
Idææ matris famulus, regnoque feroci
Cappadocum, Armeniæque jugis: Bithynia dives
Te colit, & Macetum tellus, quæ vicerat orbem.
Virgine sub casta felix terraque marique
Est Rhodos, hospitium recturi principis orbem;
Tumque domus vere solis, cui tota sacrata est,
Cum caperet lumen magni sub Cæsare mundi:
Ioniæ quoque sunt urbes, & Dorica rura,
Arcades antiqui, celebrataque Caria fama.
Quod potius colat Italiam, si selegis, astrum
Quam quod cuncta regit, quod rerum pondera novit,
Designat summas, & iniquum separat æquo,
Tempora quo pendent, coëunt quo noxque diesque?
Hesperiam sua libra tenet, qua condita Roma
Urbis in imperio retinet discrimina rerum,
Lancibus & positis gentes tollitve premitve;

Vulg. v. 757. EX SOLIDO TETRANS COLIT INDIA CANCRUM. 760. REGNIQUE FEROCIS. 764. ES. 765. TUQUE—ES. 766. CAPERES. 769. REGAT. 774. ORBIS ET IMPERIUM. 775. POSITAS—TOLLITQUE PREMITQUE.

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.
Et propriis frenat pendentem nutibus orbem.
Inferius victæ sidus Carthaginis arces,
Et Libyam, Ægyptique latus, donataque rura
Tyrrhenas lacrimis radiatus scorpios arces
Eligit; Italiæque tamen respectat ad undas;
Sardiniamque tenet, fusasque per æquora terras:
Non ita Tinacriam; quæ dantem jura sororem
Subsequitur gaudens, sub eodem condita signo;
Proximaque Italiæ & tenui divisa profundo
Ora, pares sequitur leges, nec sidere rupta est.
Gnosia centauro tellus, circumdata ponto,
Paret, & in geminum Minois filius astrum
Ipse venit geminus: celeres hinc Creta sagittas
Asserit, intentosque imitatur sideris arcus.
Tu, capricorne, regis, quicquid sub sole cadente
Expositum, gelidamque helicen quod tangit ab illo.
Hispanas gentes, & quot fert Gallia dives,
Teque feris dignam tantum, Germania, matrem,
Asserit ambiguum sidus terræque marisque,
Æstibus assiduis pontum terrasque tenentem.
Sed juvenis nudos formatus mollior artus
Ægyptum tepidam Tyriasque recedit ad arces,
Et Cilicum gentes, vicinaque Caridos arva.
Piscibus Euphrates datus est, ubi pisce sub atro,
Cum fugeret Typhona, Venus subsedit in undis.
Magna jacet tellus, magnis circumdata ripis,
Parthis, & a Parthis domitæ per sæcula gentes,
Bactraque, & Hyrcani, Babylon, & Susa, Panosque,
Nominaque innumeris vix amplectenda figuris,
Et

Vulg. v. 781. ERUIT. 783. INSULA TINACRIÆ FLUITANTEM AD. 784. CRETEN. 786. RUPTAS. 793. QUOD. 796. TERRAM PONTUMQUE. 798. AD LEPTIMQUE. 799. ET AQUARIUS. 800. PISCIS AMATOR.

Et Tigris, & rubri radiantia litora ponti.
Sic divisa manet tellus per sidera cuncta.
E quibus in proprias partes sunt jura trahenda:
Namque eadem, quæ sunt signis, commercia servant.
Utque illa inter se coëunt, odiove repugnant;
Nunc adversa polo, nunc & conjuncta trigono;
Quæve alia in varios affectus causa gubernat:
Sic terræ terris respondent, urbibus urbes,
Litora litoribus, regnis contraria regna.
Sic erit & sedes fugienda, petendave cuique;
Sic speranda fides, sic & metuenda pericla,
Ut genus in terram cælo descendit ab alto.
  Percipe nunc etiam, quæ sint ecliptica Grajo
Nomine, quod certos quasi delassata per annos
Nonnumquam cessant sterili torpentia motu.
Scilicet immenso nihil est æquale sub ævo,
Perpetuosque tenet flores, unumque tenorem.
Mutantur sed cuncta die, variantque per annos;
Et fecunda suis absistunt frugibus arva,
Continuosque negant partus, effœta creando.
Rursus quæ fuerant steriles ad semina terræ,
Post nova sufficiunt, nullo mandante, tributa.
Concutitur tellus validis compagibus hærens,
Subducitque solum pedibus. natat orbis in ipso,
Et vomit oceanus pontum, sitiensque resorbet,
Nec sese ipse capit. sic quondam merserat urbes,
Humani generis cum solus constitit heres
Deucalion, scopuloque orbem possedit in uno.
Necnon cum patrias Phaëthon tentavit habenas,
Arserunt gentes, luit ipsum incendia cælum,

Vulg. v. 810. ODIOQUE. 812. QUÆQUE — EFFECTUS. 815. PETENDAQUE. 819. QUÆ 822. COLOREM. 823. DIU. 824. SUBSISTUNT. 835. TIMUITQUE.

Fulseruntque novis radiantia sidera flammis,
Atque uno timuit condi natura sepulchro.
In tantum longo mutantur tempore cuncta,
Atque iterum in semet redeunt. sic fœdere certo
Signa quoque amittunt vires, sumuntque receptas.
Causa patet, quod, luna quibus defecit in astris,
Orba sui fratris noctisque immersa tenebris,
Cum medius Phœbi radios intercipit orbis,
Nec trahit in se tum, quo fulget, Delia lumen;
Hæc quoque signa suo pariter cum sidere languent
Incurvata simul, solitoque exuta vigore,
Et velut elatam Phœben in funere lugent.
Ipse docet titulus causas; ecliptica signa
Dixere antiqui. pariter sed bina laborant;
Nec vicina loco, sed quæ contraria fulgent:
Sicut luna suo tunc tantum deficit orbe,
Cum Phœbum adversis currentem non videt astris.
Nec tamen æquali languescunt tempore cuncta:
Sed modo in affectus totus producitur annus,
Nunc brevius lassata manent, nunc longius astra,
Exceduntque suo Phœbeia tempora casu.
Atque ubi perfectum est spatium quod cuique dicatur,
Impleruntque suos certa statione labores
Bina per adversum cælum fulgentia signa;
Tum vicina labant ipsis hærentia signa,
Quæ prius in terras veniunt, terrasque relinquunt:
Sidereo non ut pugnet contrarius orbis;
Sed, qua mundus agit cursus, inclinat & ipse,

Amissas.

Vulg. v. 836. FUGERUNTque NOVAS ARDENTIA sidera FLAMMIS. 838. TEMPORA CURSU. 839. TEMPORE. 843. MEDIOS. 846. EXCEPTA. 848. IPSA—CAUSÆ QUÆ. 849. SUBBINA. 854. NAMQUE modo INFECTUS. 860. SIGNIS.

Amiſſaſque negat vires; nec munera tanta,
Nec ſimiles reddit noxas. locus omnia vertit.
Sed quid tam tenui prodeſt ratione nitentem
Scrutari mundum, ſi mens ſua cuique repugnat,
Spemque timor tollit, prohibetque a limine cæli?
Condit enim ſe, inquit, vaſto natura receſſu,
Mortaleſque fugit viſus, & pectora noſtra:
Nec prodeſſe poteſt, quod fatis cuncta reguntur,
Cum fatum nulla poſſit ratione videri.
Quid juvat in ſemet ſua per convicia ferri?
Et fraudare bonis, quæ nec deus invidet ipſe?
Quoſque dedit natura, oculos deponere mentis?
Perſpicimus cælum: cur non eſt munere cæli
Quanta at pars ſupereſt rationem diſcere noctis?
Inque ipſos penitus mundi deſcendere cenſus;
Seminibuſque ſuis tantam componere molem;
Et partum cæli ſua per nutritia ferre;
Extremumque ſequi pontum, terræque ſubire
Pendentis tractus, & toto vivere in orbe?
Jam nuſquam natura latet: perviſimus omne;
Et capto potimur mundo, noſtrumque parentem
Stirps ſua perſpicimus, genitique accedimus aſtris.
An dubium eſt habitare deum ſub pectore noſtro?
In cælumque redire animas, cæloque venire?
Utque eſt ex omni conſtructus corpore mundus,
Aëris, atque ignis ſummi, terræque, mariſque;
Spiritus & toto rapido quæ juſſa gubernans:
Sic eſſe & nobis terrenæ corpora ſortis,
Ætheriaſque auras animo, qui cuncta gubernat,

Vulg. v. 869. QUICQUID. 876. ET MUNERA. 880. PRETIUM CÆLO. 881 PORTUM. 883. PERVIDIMUS OMNEM. 887. PARS ſua CONSPICIMUS. 888. SIT. 891. IN nobis. 892. SANGUINEASQUE ANIMAS.

Dispensatque hominem? quid mirum, noscere mundum
Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis;
Exemplumque dei quisque est in imagine parva?
An quoquam genitos, nisi cælo, credere fas est
Esse homines? projecta jacent animalia muta
In terra; vel mersa vadis, vel in aëre pendent:
Et, quia consilium non est, & lingua remissa;
Omnibus una quies, venter somnusque per artus.
Unus in inspectus rerum, viresque loquendi,
Ingeniumque capax, variasque educitur artes.
Hic partus qui cuncta regit, secessit in urbes,
Edomuit terram ad fruges, animalia cepit,
Imposuitque viam ponto, stetit unus in arcem
Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
Sidereos oculos, propiusque aspectat olympum,
Inquiritque Jovem: nec sola fronte deorum
Contentus manet, at cæca scrutatur in alvo,
Cognatumque sequens corpus se quærit in astris:
Huic in fata fidem petimus, quam sæpe volucres
Accipiunt, trepidæque boum sub pectore fibræ.
An minus est sacris rationem ducere signis,
Quam pecudum mortes, aviumque attendere cantus?
Atque ideo faciem cæli non invidet orbi
Ipse deus; vultusque suos corpusque recludit
Semper volvendo, seque ipse inculcat & offert;
Ut bene cognosci possit, pateatque videndus,
Qualis eat, doceatque suas attendere leges.
Ipse vocat nostros animos ad sidera mundus:

Nec

Vulg. v. 897. CUNCTA. 900. SENSUSQUE. 901. ET. 902. varias EDUCIT IN. 903. ARTUS QUICUMQUE—ORBEM. 904. ET DOMUIT. 909. ET CÆLUM—ALTO. 911. HINC IN TANTA. 912. SUO. 915. ATQUI ADEO. 917. IPSUM. 918. DOCEATQUE VIDENDO.

Nec patitur, quia non condit, sua jura latere.
Quis putet esse nefas nosci, quod cernere fas est?
Nec contemne tuas quasi parvo in corpore vires:
Quod valet, immensum est. sic auri pondera parva
Exsuperant pretio numerosos æris acervos.
Sic adamas, punctum lapidis, pretiosior auro est.
Parvula sic totum pervisit pupula cælum.
Quoque vident oculi, minimum est, cum maxima cernant.
Sic animi sedes tenui sub corde locata
Per totum angusto regnat de limite corpus.
Materiæ ne quære modum; sed perspice vires,
Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
Ne dubites homini divinos credere visus;
Jam facit ipse deos, mittitque ad sidera numen,
Majus & Augusto crescit sub principe cælum.

Vulg. v. 922. PUTAT. 923. NE. 924. QUO—PARVI.

M. MANILII ASTRONOMICÔN LIBER QUINTUS.

HIC alius finiſſet iter ; ſigniſque relatis,
Quîs adverſa meant ſtellarum numina quinque,
Quadrijugis & Phœbus equis,& Delia bigis,
Non ultra ſtruxiſſet opus, cæloque rediret.
Ac per deſcenſum medios decurreret ignes
Saturni, jovis, & martis, ſoliſque ſub illis:
Poſt venerem & Maja natum, te, luna, vagantem.
Me ſuperare viam mundus jubet omnia circum
Sidera vectatum, & toto decurrere cælo;
Cum ſemel æthereos juſſus conſcendere currus
Summum contigerim ſua per faſtigia culmen.
Hinc vocat orion magni pars maxima cæli,
Et ratis heroum quæ nunc quoque navigat aſtris,
Fluminaque errantes late ſinuantia flexus,
Et biferum cetum ſquamis, atque ore tremendo,
Heſperidumque vigil cuſtos & divitis horti,
Et canis in totum portans incendia mundum,
Araque divorum cui votum ſolvit olympus.
Illinc per geminas anguis qui labitur arctos,
Heniochuſque memor currus, plauſtrique bootes,
Atque Ariadneæ cæleſtia dona coronæ,
Victor & inviſæ Perſeus cum falce Meduſæ,
Andro-

Vulg. v. 1. RELICTIS. 2. LUMINA. 8. PROPERARE—MUNDI LUBET. 9. vectatum toto. 16. AURI.

Andromedamque negans genitor cum conjuge Cepheus,
Inque alas stellatus equus, celerique sagittæ
Delphinus certans, & Juppiter alite tectus,
Ceteraque in toto passim labentia cælo.
Quæ mihi per proprias vires sunt cuncta canenda;
Quid valeant ortu, quid cum merguntur in undas,
Et quota de bis sex astris pars quodque reducat.
Has stellis proprias vires & tempora rerum
Constituit magni quondam fabricator olympi.
Vir gregis & ponti victor, cui parte relicta
Nomen onusque dedit, nec pelle immunis ab ipsa;
Colchidos & magicas artes qui visere Jolcon
Medeæ jussit, movitque venena per orbem;
Nunc quoque vicinam puppim, ceu naviget, argo
A dextri lateris ducit regione per astra.
Sed tum prima suos puppis consurgit in ignes,
Quattuor in partes cum corniger extulit ora:
Illâ quisquis erit terris oriente creatus,
Rector erit puppis, clavoque immobilis hærens
Mutabit pelago terras, ventisque sequetur
Fortunam, totumque volet tranare profundum
Classibus, atque alios Minyas, aliumque videre
Phasin, & in cautes Tiphyn superare trementem.
Tolle istos ortus hominum sub sidere tali;
Sustuleris bellum Trojæ, classemque solutam
Sanguine & appulsam terris: non invehet undis
Persida, nec pelagus Xerxes facietque tegetque:
Vera Syracusis Salamis non merget Athenas:
Punica nec toto fluitabunt æquore transtra:
Actia-

Vulg. v. 24. QUAQUE VOLAT. 29. QUO—QUEMQUE. 34. VERTERE JOLCO. 35. MEDEAM. 38. CUM. 40. ILLO. 44. MENSES. 46. PARTUS. 49. SIPARA—FERIETQUE. 50. MERGIT. 51. ROSTRA.

Actiacoſve ſinus inter ſuſpenſus utrimque
Orbis, & in ponto cæli fortuna natabit.
His ducibus cæco diſcurrunt æquore claſſes,
Et coit ipſa ſibi tellus, totuſque per uſus
Diverſos rerum ventis arceſſitur orbis.
Sed decima lateris ſurgens de parte ſiniſtri
Maximus orion, magnumque amplexus olympum;
(Quo fulgente ſuper terras cælumque trahente,
Ementita diem nigras nox contrahit alas)
Solertes animos, velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem, curaſque per omnes
Indelaſſato properantia corda vigore.
Inſtar erit populi, totaque habitabit in urbe
Limina pervolitans, unumque per omnia verbum
Mane ſalutandi portans communis amicus.
Sed cum ſe terris aries ter quinque peractis
Partibus extollit, primum juga tollit ab undis
Heniochus, clivoque rotas convellit ab imo,
Qua gelidus boreas aquilonibus inſtat acutis.
Ille dabit proprium ſtudium, cæloque retentans,
Quas prius in terris agitator amaverat, artes:
Stare levi curru, moderantem quattuor ora
Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
Prævalidas vires, ac torto ſtringere gyro:
Aut, cum laxato fregerunt cardine clauſtra,
Exagitare feros, pronumque anteire volantes,
Vixque rotis levibus ſummum contingere campum,
Vincentem pedibus ventos: vel prima tenentem
Agmina in obliquum currus agitare malignos,
Obſtantemque mora totum præcludere circum:
Vel medium turbæ, nunc dextros ire per orbes
Fiden-

Vulg. v. 52. ACtiacoſQUE. 54. DUCUNTUR IN. 57. SUMMA. 58. magnum COMPLEXUS. 71. RETENTAS. 76. FUGERUNT. 81. PERLUDERE.

Fidentem campo; nunc meta currere acuta,
Spemque sub extremo dubiam suspendere calce.
Necnon alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabiles poterit defigere plantas;
Perque volabit equos, ludens per terga volantum:
Aut solo vectatus equo, nunc arma movebit;
Nunc ciet in longo per cursus prælia circo:
Quicquid de tali studio formatur, habebit.
Hinc mihi Salmoneus (qui cælum imitatus in urbe
Pontibus impositis, missisque per æra quadrigis
Expressisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Admovisse Jovem terris; male fulmina fingi
Sensit, & immissos ignes super ipse secutus
Morte Jovem didicit) generatus possit haberi.
Hoc genitum credas de sidere Bellerophonten
Imposuisse viam mundo per signa volantem:
Cui cælum campus fuerat; terræque fretumque
Sub pedibus: non ulla tulit vestigia cursor.
His erit heniochi surgens tibi forma notanda.
Cumque decem partes aries duplicaverit ortu,
Incipient hœdi tremulum producere mentum,
Hirtaque tum demum terris promittere terga,
Qua dexter boreas spirat. ne crede severæ
Frontis opus signo, strictas in colla secures,
Abreptumque patri Torquatum, & Horatia facta.
Majus onus signo est; hœdis nec tanta petulcis
Conveniunt. levibus gaudent, lascivaque signant
Pectora: & in cursus alacres, agilemque vigorem
Desudant. vario ducunt in amore juventam.

In

Vulg. v. 84. CASU. 87. PER QUOS VADIT equos, LUDET. 89. LICET—PRÆMIA. 91. IMITATUR in ORBE. 94. DE FULMINE FINGIT. 95. IMMENSOS. 100. CAMPUS. 101. HÆC—CAVENDA. 102. ORTUS. 105. NEC 106. STRICTOS NEC CREDE CATONES. 107. AUT BRUTUM ATQUE PAREM. 110. LUSUS AGILES.

In vultus numquam virtus, sed sæpe libido
Impellit; turpisque emitur vel morte voluptas.
Et minimum cecidisse malum est, sed crimine victum.
Necnon & cultus pecorum nascentibus addunt,
Pastoremque suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.
Sed cum bis denas augebit septima partes
Lanigeri, surgent hyades: quo tempore natis
Nulla quies placet; in nullo sunt otia fructu:
Sed populum turbamque petunt, rerumque tumultus.
Seditio clamorque juvat; Gracchosque tenentes
Rostra volunt, montemque sacrum, rarosque Quirites:
Pacis bella probant; furtimque alimenta ministrant.
Immundosve greges agitant per sordida rura:
Et fidum Laërtiadæ genuere syboten.
Hos generant hyades mores surgentibus astris.
Ultima lanigeri cum pars excluditur orbi,
Quæ totum ostendit terris, atque eruit undis;
Olenie servans prægressos tollitur hœdos,
E gelido stellata polo quæ dextera pars est,
Officio magni mater Jovis. illa Tonanti
Nutrimenta dedit, pectusque implevit hiantis
Lacte suo, dedit & dignas ad fulmina vires.
Hinc timidæ mentes, tremebundaque corda creantur,
Suspensa in strepitus, levibusque obnoxia causis.
His tamen ingenita est visendi ignota cupido,
Ut nova per montes quærunt arbusta capellæ,
Semper & ulterius pascentes tendere gaudent.
Taurus, in aversos præceps cum tollitur artus,
Sexta

Vulg. v. 119. SURGUNT. 124. CURÆQUE. 125. IMMUNDOSQUE. 133. FUNDAMENTA. 136. TREPIDIS. 137. ETIAM INGENITUR. 138. montesQUE RUUNT. 140. UT—ORTUS.

Sexta parte sui certantes luce sorores
Pleïadas ducit: quibus aspirantibus, almam
In lucem eduntur Bacchi Venerisque sequaces:
Perque dapes, mensamque super petulantia corda;
Et sale mordaci dulces quærentia risus.
Illis cura sui cultus, frontisque decoræ
Semper erit: tortos in fluctum ponere crines,
Aut vinclis revocare comas, & vertice denso
Fingere, & appositis caput emutare capillis,
Pumicibusque cavis horrentia membra polire,
Atque odisse virum, sterilesque optare lacertos.
Femineæ vestes; nec in usum tegmina plantis,
Sed speciem; fractique placent ad mollia gressus.
Naturæ pudet, atque habitat sub pectore cæca
Ambitio, & morbum virtutis nomine jactant.
Semper amare parum est: cupient & amare videri.
Jam vero geminis fraterna ferentibus astra
In cælum, summoque natantibus æquore ponti,
Septima pars leporem tollit: quo sidere natis
Vix alas natura negat volucrumque meatus;
Tantus erit per membra vigor referentia ventos.
Ille prius victor stadio, quam missus, abibit:
Ille cito motu rigidos eludere cæstus;
Nunc exire levis missas, nunc mittere palmas:
Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare manus, & ludere folle,
Mobilibusque citos ictus glomerare lacertis:
Ille potens turba perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus disponere palmas,
Ut teneat tantos orbes, sibique ipse reludat,

I Et

Vulg. v. 141. LUCIS AD ORAS. 144. MENSAQUE. 152. INSUNT. 153. SPECIES FICTIQUE. 154. CÆCO. 160. VOLUCRESQUE. 163. MONITU. 166. SALTU. 168. TURBAM.

Et velut edoctos jubeat volitare per ipsum.
Invigilant curis: somnos industria vincit:
Otia per varios exercent dulcia lusus.
Nunc cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt jugulæ: quibus aspirantibus orti
Te, Meleagre, colunt flammis absentibus ustum,
Reddentemque tuæ post mortem mutua matri;
Cujus & ante necem paulatim vita sepulta est:
Atque Atlanteos conatum ferre labores:
Et Calydonea bellantem rupe puellam,
Vincentemque viros; &, quam potuisse videre
Virgine majus erat, stringentem vulnere primo:
Quaque erat Actæon silvis imitandus, & ante
Quam canibus nova præda fuit. ducuntur & ipsi
Retibus, & claudunt vastos formidine montes,
Mendacesque parant foveas, laqueosque tenaces,
Currentesque feras pedicarum compede nectunt,
Aut canibus ferrove necant, prædasque reportant.
Sunt quibus in pontum studium est, cepisse natantum
Diversas facies, & cæco mersa profundo
Sternere littoreis monstrorum corpora arenis,
Horrendasque fretis in bella lacessere phocas,
Et colare vagos inductis retibus amnes,
Ac per nulla sequi dubias vestigia prædas.
Luxuriæ quia terra parum, fastidiet orbem
Venter, & ipse gulam Nereus ex æquore pascet.
At Procyon oriens, cum jam vicesima cancri
Septimaque ex undis pars sese emergit in astra,
Venatus non ille quidem, verum arma creatis

Ve-

Vulg. v. 172. INVIGILAT SOMNIS CURAS. 173. EXERCET. 176. HABITANTIBUS. 177. PER—MUNERA. 179. ATALANTEOS. 181. VIDERI. 182. STERNENTEM. 183. QUAMQUE. 185. CAMPOS—MORTIS. 189. PONTO — FERARUM. 192. HORRENDUM—PONTUM. 194. DUBITANT.

Venandi tribuit: catulos nutrire sagaces,
Et genus a proavis, mores numerare per urbes;
Retiaque, & valida venabula cuspide fixa,
Lentaque contextis formare hastilia nodis;
Et quodcumque solet venandi poscere cura
In proprios fabricare dabit venalia quæstus.
  Cum vero in vastos surget Nemeæus hiatus;
Exoriturque canis, latratque canicula flammas,
Et rabit igne suo, geminatque incendia solis:
Qua subdente facem terris, radiosque movente,
Dimicat in cineres orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in undis,
Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
Cuncta peregrinos orbes animalia quærunt:
Atque eget alterius mundus. natura suismet
Ægrotat morbis, nimios obsessa per æstus,
Inque rogo vivit. tantus per sidera fervor
Funditur, aque uno se accendunt lumine cuncta.
Hæc ubi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi perstrinxerit unda,
Effrenos animos, violentaque pectora finget,
Irarumque dabit fluctus, odiumque, metumque
Totius vulgi. præcurrunt verba loquentes:
Ante os est animus: nec magnis concita causis
Corda micant, & lingua rabit, latratque loquendo:
Morsibus & crebris dentes in voce relinquit.
Ardescit vino vitium, viresque ministrat
Bacchus, & in flammam sævas exsuscitat iras.
Nec silvas rupesve timent, unguesve leonis,
Aut spumantis apri dentes, aut cornua tauri:

Vulg. v. 201. ARTES. 206. SURGIT. 207. FLAMMANS. 217. ATQUE uno CEU SINT IN. 220. FINGIT. 222. LOQUENTIS. 226. VITIO. 227. FLAMMA. 228. rupesQUE TIMET VASTOSQUE LEONES. 229. ATQUE ARMA FERARUM.

Effunduntque ſuas conceſſo in robore flammas.
Nec tales mirere artes ſub ſidere tali :
Cernis , ut ipſum etiam ſidus venetur in aſtris ?
Prægreſſum quærit leporem comprendere curſu.
Ultima pars magni cum tollitur orbe leonis ,
Crater auratis ſurgit cælatus ab aſtris.
Inde trahit quicumque genus moreſque , ſequetur
Irriguos rivis campos , amneſque , lacuſque :
Et te , Bacche , tuas nubentem junget ad ulmos ,
Diſponetve jugis , imitatus fronde choreas ;
Robore vel proprio fidentem in brachia ducet ,
Teque tibi credet : Semeleve a matre reſectum
Adjunget palis , ſegetemque interſeret uvis :
Quæque alia innumeri cultus eſt forma per orbem,
Pro regione colet. nec parce vina recepta
Hauriet e cratere , & fructibus ipſe fruetur ,
Gaudebitque mero , mergetque in pocula mentem.
Nec ſolum terræ ſpem credet in annua vota :
Annonæ quoque vectigal , merceſque ſequetur ,
Præcipue quas humor alit ; nec deſerit unda.
Tales effinget crater humoris amator.
  Jam ſubit Erigone : quæ cum tibi quinque feretur
Partibus ereptis ponto , tollentur ab undis
Clara Ariadneæ quondam monumenta coronæ ,
Et molles tribuent artes. hinc dona puellæ
Namque nitent ; illinc oriens eſt ipſa puella.
Ille colet nitidis gemmantem floribus hortum ,
Pallentes violas , & purpureos hyacinthos ,
Liliaque , & Tyrios imitata papavera fucos ,
Vernantiſque roſæ rubicundo ſanguine florem.
Cæruleumque oleis.viridemve in palmite collem
Con-

Vulg. v. 230. EFFUNDITQUE. 237. RURIS. 239. DISPONETQUE—IMITATAS. 241. SEMPER QUIN. 242. CALAMIS. 245. EMISCENS. 251 TER. 258. TYRIAS—LUCES. 260. Cæruleum FOLIIS VIRIDI QUIN GRAMINE.

Conferet, & veris depinget prata figuris:
Aut varios nectet flores, sertisque locabit;
Effingetque suum sidus: quin mutua pressos
Incoquet, eque Arabum silvis miscebit odores;
Et Medos unguenta dabit referentia flatus,
Ut sit adulterio succorum gratia major:
Munditiæ cultusque placent, artesque decoræ,
Et lenocinium vitæ, præsensque voluptas.
Virginis hoc anni poscunt, floresque coronæ.
At cum, per decimam consurgens horrida partem,
Spica feret præ se vallantes corpus aristas,
Arvorum ingenerat studium rurisque colendi;
Seminaque in fœnus sulcatis credere terris;
Usuramque sequi majorem sorte, receptis
Frugibus innumeris; atque horrea quærere messi:
(Quod solum decuit mortales nosse metallum:
Nulla fames, non ulla forent jejunia terris.)
Dives erat census saturatis gentibus orbis,
Et si forte labor ruris tardaverit artes,
Quis sine nulla Ceres, non ullus seminis usus,
Subdere fracturo silici frumenta, superque
Ducere pendentes orbes, & mergere farra,
Ac torrere focis, hominumque alimenta parare,
Atque unum genus in multas variare figuras.
Et quia dispositis habitatur spica per artem
Frugibus, & structo similis componitur ordo,
Seminibusque suis cellas atque horrea præbet;
Sculpentem faciet sanctis laquearia templis,
Condentemque novum cælum per tecta Tonanti.

Vulg. v. 263. SIMILES IN. 264. ATQUE — MULCEBIT. 265. MEDICOS. 267. ADSUNT. 271. SQUALLENTIS — ARISTÆ. 281. FRACTUROS SILICIS. 285. APTATUR. 286. EXSTRUCTU SIMILI. 289. TONANTIS.

Hæc fuerat quondam divis concessa figura:
At jam luxuriæ paret. triclinia templis
Concertant; tectique auro jam vescimur auro.
Sed parte octava surgentem cerne sagittam
Chelarum. dabit hæc jaculum torquere lacertis,
Et calamum nervis, glebas & mittere virgis;
Pendentemque suo volucrem deprendere cælo,
Cuspide vel triplici securum figere piscem.
Quod potius dederim Teucro sidusve genusve?
Teve, Philoctete, cui malim credere parti?
Hectoris ille faces arcu de classe fugavit,
Mittebat qui vos, ignes, in mille carinas:
Hic sortem pharetra Trojæ bellique gerebat,
Major & armatis hostis subsederat exul.
Quinetiam ille pater tali de sidere cretus
Esse potest, qui serpentem super ora cubantem,
Infelix, nati, somnumque animamque bibentem,
Sustinuit misso petere ac prosternere telo.
Ars erat esse patrem: vicit natura periclum,
Et pariter juvenem somnoque ac morte levavit,
Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.
At cum secretis improvidus hœdus in arvis
Erranti similis fratrum vestigia quærit,
Postque gregem longo producitur intervallo;
Solertes animos, agitataque pectora in usus
Effingit varios, nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi sunt illa ministra,
Perque magistratus, & publica jura feruntur.
Non illo coram digitos quæsiverit hasta;
Defueritve bonis sector, pœnamve lucretur
Noxius,

Vulg. v. 291. NUNC—PARS EST. 294. ET. 300. TELOQUE. 302. HINC ORTAM PHARETRAM—BELLUMQUE. 307. ET. 311. ASTRIS. 315. VARIIS. 318. ULLO CAREAT DIGITO, QUAQUE IVERIT. 319. DEFUERITQUE—POENAMQUE.

Noxius, aut patriam fraudarit debitor æris.
Cognitor eſt urbis. necnon laſcivit amores
In varios, ponitque forum, ſuadente Lyæo;
Mobilis in ſaltus, & ſcenæ mollior arte.
Nunc ſurgente nepa, teſtudinis enatat undis
Forma, per heredem tantum poſt fata ſonantis,
Qua quondam mentemque feris Oeagrius Orpheus,
Et ſenſus ſcopulis, & ſilvis addidit aures,
Et Diti lacrimas, & Parcis denique filum.
Hinc venient vocis dotes citharæque ſonantis,
Garrulaque in modulos diverſa tibia forma,
Et quodcumque manu loquitur, flatuve movetur.
Ille dabit cantus inter convivia dulces,
Mulcebitque ſono Bacchum, noctesque tenebit.
Quinetiam curas inter, ſecreta movebit
Carmina, furtivo modulatus murmure vocem:
Solus & ipſe ſuas ſemper cantabit ad aures.
Chelarum ſurget cum pars viceſima ſexta
Hinc diſtante lyra, quæ cornua ducit in aſtra,
Sed regione nepæ vix partes octo trahentis,
Ara ferens turis, ſtellis imitantibus, ignem,
(In qua devoti quondam cecidere gigantes,
Nec prius armavit violento fulmine dextram
Juppiter, ante focos quam conſtitit ipſe ſacerdos;)
Quos potius finget partus, quam templa colentes,
Atque auctoratos in tertia jura miniſtros,
Divorumque ſacra venerantes numina voce,
Pene deos, & qui poſſunt ventura videre?
Quattuor appoſitis centaurus partibus effert
Sidera, & ex ipſo mores naſcentibus addit.

Vulg. v. 320. ET. 322. SE DATQUE. 324. LYRA. 325. PRÆFATA. 326. SONITUMQUE SERENS. 328. MORTI—FINEM. 329. BOREÆQUE. 330. QUÆ MODULIS DIVERSE—FORMAT. 331. FLATUQUE. 333. NOCTISQUE TENEBRIS. 343. DEOS. 344. ORTUS.

Hic mulos aget aut mannos, mixtoque jugabit
Semine quadrupedes, aut curru celſior ibit;
Aut ornabit equos phaleris, aut ducet in arma.
Ille tenet medicas herbas ad membra ferorum:
Hoc eſt artis opus non expectare gementes,
Sed non auditos mutorum tollere morbos,
Et ſibi non ægros jamdudum credere tales.
Nunc ſubit arcitenens, cujus pars quinta nitentem
Arcturum oſtendit cælo; quo tempore natis
Fortuna ipſa ſuos audet committere cenſus,
Regales ut opes & ſancta æraria ſervent,
Regnantes ſub rege ſuo, rerumque miniſtri:
Tutelamve gerant populi, domibuſve regendis
Præpoſiti, curas alieno limine claudant.
Arcitenens cum ſe totum produxerit undis
Ter decima ſub parte feri; formantibus aſtris,
Plumeus in cælum nitidis olor evolat alis:
Quo ſurgente trahens lucem, matremque relinquens,
Ipſe quoque aërios populos, cæloque dicatum
Alituum genus in ſtudium cenſuſque vocabit.
Mille fluent artes, aut bellum indicere mundo,
Et medios inter volucrem prenſare meatus:
Aut nido captare ſuo, ramove ſedentem,
Paſcentemve ſuper ſurgentia ducere lina.
Atque hæc in luxum: jam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum paſcimur oris,
Phaſidos & lucis: arceſſitur inde macellum,
Unde aurata novo convecta eſt remige pellis.
Quin-

Vulg. v. 350. AUT — MIXTOSQUE. 352. ONERABIT — ARMIS. 353. ARTES — FERARUM. 355. ET — MUTARUM. 356. CORPUS. 358. PONTO. 362. tutelamQUE GERENT. 363. CLAUDENT. 369. alitumQUE genus ſtudium. 372. NIDIS DAMNARE SUIS. 374. AT QUÆ. 376. DAMNIS. 377. ÆQUORE.

Quinetiam linguas hominum sensusque docebit
Aërias volucres, novaque in commercia ducet,
Verbaque præcipiet naturæ lege negata.
Ipse deum cycnus condit vocemque sub illo;
Non totus volucer, secumque immurmurat intus.
Nec te prætereant, clausas qui culmine summo
Pascere aves Veneris gaudent, & credere campo,
Ac certis revocare notis; totamve per urbem
Qui gestant caveis volucres ad jussa paratas,
Quorum omnis parvo consistit passere census.
Has erit & similes tribuens olor aureus artes.
Anguitenens magno circumdatus orbe draconis
Cum ver, in regione tuæ, capricorne, figuræ,
Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipient sinibusque suis, peploque fluenti;
Osculaque horrendis jungent impune venenis.
At cum se patrio producet ab æquore piscis,
In cælumque ferens alienis finibus ibit;
Quisquis erit tali capiens sub tempore vitam,
Litoribus ripisque suos circumferet annos,
Pendentem & cæco captabit in æquore piscem,
Cumque suis domibus concha valloque latentes
Protrahet immersus. nihil est audere relictum.
Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo
Immissum pariter cum præda exquiritur ipsa.
Nec semper tanti merces est parva laboris:
Censibus æquantur conchæ, rapidumque notari. *
Vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.
Tali sorte suas artes per litora tractat,
Aut emit externas pretio: mutatque labores,

Vulg. v. 384. REDDERE CÆCAS. 385. AUT—TOTAMQUE. 390. IN. 392. ACCIPIUNT. 393. JUNGUNT. 394. PRODUCIT. 400. PROTRAHIT. 402. QUAM. 403. NAM. 407. EXTERNOS.

Inſtitor æquoreæ varia ſub imagine mercis.
Cumque fidis magno ſuccedunt ſidera mundo,
Quæſitor ſcelerum veniet, vindexque reorum,
Qui commiſſa ſuis rimabitur argumentis,
In lucemque trahet tacita lætantia fraude.
Hinc etiam immitis tortor, pœnæque miniſter;
Et quiſquis vero favit, culpamve perodit
Proditor; atque alto qui jurgia pectore tollat.
Cæruleus ponto cum ſe delphinus in aſtra
Erigit, & ſquamam ſtellis imitantibus exit,
Ambiguus terræ partus, pelagoque creatur.
Nam velut ipſe citis perlabitur æquora pinnis,
Nunc ſummum ſcindens pelagus, nunc alta profundi,
Et ſinibus gyros glomerat, fluctumque figurat;
Sic, venit ex illo quiſquis, volitabit in undis:
Hic alterna ferens in lentos brachia tractus,
Nunc plauſa reſonabit aqua; nunc æquore merſas
Diducet palmas, furtivus remus in ipſo:
Nunc in aquas rectus veniet, paſſuque natabit;
Et vada mentitus reddet ſuper æquore campum:
Aut immota ferens in tergus membra latuſve,
Non onerabit aquas, ſummiſque accumbet in undis,
Pendebitque ſuper; totus ſine remige velum eſt.
Illis in ponto jucundum eſt quærere pontum,
Corporaque immergunt undis, ipſumque ſub antris
Nerea, & æquoreas conantur viſere nymphas;
Exportantque maris prædas, & rapta profundo
Naufragia, atque imas avidi ſcrutantur arenas.
Par ex diverſo ſtudium ſociatur utrumque

In

Vulg. v. 412. LATITANTIA. 415. PRODITUR. 421. VIRES SUMIT. 423. NUNC. 424. ET—MERSUS. 425. DEDUCET — FURTIVO. 426. PASSIMQUE. 427. ÆQUORA. 428. LATUSQUE. 430. TUTUS—VOTUM. 432. QUI MERGUNT. 436. STUDET ET.

In genus, aque uno digestum semine surgit.
Adnumeres etiam illa licet cognata per artem
Corpora, quæ valido saliunt excussa petauro,
Alternosque cient motus: delatus & ille
Huc jacet, atque hujus casu suspenditur ille.
Membrave, per flammas orbesque emissa flagrantes,
Molliter ut liquidis per humum ponuntur in undis.
Delphinumque suo per inane imitantia motu
Et viduata volant pennis, & in aëre ludunt.
At si deficient artes, remanebit in illis
Materies tamen apta. dabit natura vigorem,
Atque alacres cursus, campoque volantia membra.
  Sed regione means Cepheus humentis aquari
Non dabit in lusum mores. facit ora severa:
Frontes ac vultus componit pondere mentis.
Pascentur curis, veterumque exempla revolvent
Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
Tutorisve supercilium, patruive rigorem.
Componet teneros etiam qui nutriat annos,
Et dominum dominus prætextæ lege sequatur,
Quodque agit, id credat, stupefactus imagine juris.
Quinetiam tragico præstabunt verba cothurno,
Cujus erit quamquam in chartis stilus ipse cruentus.
Nec minus & scelerum facie, rerumque tumultu
Gaudebunt: vivi bustum memorare sepulchri,
Ructantemque patrem natos, solemque reversum,
Et cæcum sine luce diem: Thebana juvabit
Dicere bella uteri, mixtumque in fratre parentem:
Quin & Medeæ natos, fratremque, patremque:
Hinc vestes, flammas illinc pro munere missas,
Aëriamque fugam, junctosque in curribus angues.
Mille

Vulg. v. 437. ATQUE. 438. AD NUMEROS—ILLE CIET. 440. ELATUS. 441. NUNC. 442. MEMBRAQUE. 457. AGET—CREDES—VERI. 461. ATRI LUCTUM. 463. SOLE. 465. QUÆRERE. 467. VECTOSQUE EX IGNIBUS ANNOS.

Mille alias rerum ſpecies in carmina ducent.
Forſitan ipſe etiam Cepheus referetur in actus.
At ſi quis ſtudio ſcribendi mitior ibit,
Comica componet lætis ſpectacula ludis.
Ardentes juvenes, raptaſque in amore puellas,
Eluſoſque ſenes, agileſque per omnia ſervos,
Quîs in cuncta ſuam produxit ſæcula vitam
Doctor in urbe ſua linguæ ſub flore Menander,
Qui vitæ oſtendit vitam, chartiſque ſacravit.
Et, ſi tanta operum vires commenta negarint,
Externis tamen aptus erit nunc voce poëtis,
Nunc tacito geſtu; referetque affectibus ora,
Et ſua dicendo faciet; ſoluſque per omnes
Ibit perſonas, & turbam reddet in uno:
Aut magnos Heroas aget, ſceniſque togatas.
Omnis fortunæ vultum per membra reducet,
Æquabitque choros geſtu, cogetque videre
Præſentem Trojam, Priamumque ante ora cadentem.
Nunc aquilæ ſidus referam, quæ parte ſiniſtra
Rorantis juvenis, quem terris ſuſtulit ipſa,
Fertur, & extentis prædam circumvolat alis.
Fulmina miſſa refert, & cælo militat ales,
Bis ſextamque notat partem fluvialis aquari.
Illius in terris orientis tempore natus
Ad ſpolia & partas ſurget vel cæde rapinas.
Cumque hominum dederit ſtrages, dabit ille ferarum:
Nec pacem a bello, civem diſcernet ab hoſte.
Ipſe ſibi lex eſt; &, qua fert cumque voluntas,
Præcipitat vires: laus eſt contendere cuncta.
At ſi forte bonis acceſſerit impetus auſis,
Improbitas fiet virtus. & condere bella,
Et magnis patriam poterit decorare triumphis.

Et

Vulg. v. 468. CARMINE. 469. GESTUS. 479. SATURO. 497. ET ſi. 499. ORNARE.

Et quia non tractat volucris, sed suggerit, arma;
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit;
Regis erit magnive ducis per bella minister,
Ingentesque suis præstabit viribus usus.
At cum Cassiope, bis denis partibus actis,
Æquorei juvenis dextra de parte resurgit,
Artifices auri faciet; qui mille figuris
Vertere opus possint, caræque acquirere dotem
Materiæ, & lapidum vivos miscere colores.
Hinc augusta nitent sacratis munera templis,
Aurea Phœbeis certantia culmina flammis,
Gemmarumque jubar, radiantes lucibus ignes.
Hinc Pompeia manent veteris monimenta triumphi,
Et Mithridateos vultus induta tropæa.
Et quod erat regnum, pelagus fuit: una malorum
Non extincta lues, semperque recentia flammis.
Hinc lenocinium formæ, cultusque repertus
Corporis, atque auro quæsita est gratia frontis,
Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,
Et pedibus niveis fulserunt aurea vincla.
Quid potius matrona velit tractare creatos,
Quam factum revocare suos quod possit ad usus?
Ac ne materies tali sub munere desit,
Quærere sub terris aurum, furtoque latentem
Naturam eruere omnem, orbemque invertere prædæ
Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
Invitamque novo tandem producere cælo.
Ille etiam fulvas avidus numerabit arenas,
Perfundetque novo stillantia litora ponto,
Magnaque ramentis faciet momenta minutis.
Protulit, ut legeret census spumantis in aurum,
Et perlucentes cuperet prensare lapillos.

Vorti-

Vulg. v. 510. LUMINA. 511. JULI. 528. STELLANTIA. 529. PARVAQUE.

ibus mediis oculos immittet avaros.
uet argenti glebas, venamque latentem
, & silicem rivo saliente liquabit.
ti mercator erit per utrumque metalli,
m & alterius semper mutabit ad usus.
Cassiope nascentum pectora finget.
romedæ sequitur sidus, quæ, piscibus ortis
in partes, cælo venit aurea dextro.
uondam pœnæ dirorum culpa parentum
it, infestus totis cum finibus omnis
it pontus, timuit Maurusia tellus.
ita est merces, vesano dedere ponto
medan, teneros ut bellua manderet artus.
ymenæus erat: solataque publica damna
s lacrimis ornatur victima pœnæ,
rque sinus non hæc ad vota paratos,
is & vivæ rapitur sine funere funus.
ul infesti ventum est ad litora ponti,
per duras panduntur brachia cautes:
re pedes scopulis, injectaque vincla,
e virginea moritura puella pependit.
r tamen in pœna cultusque pudorque.
ia ipsa decent. nivea cervice reclinis
r ipsa, suæ custos est ipsa figuræ.
ere sinus humeris, fugitque lacertos
& effusi scapulis lusere capilli.
um Alcyones pennis planxere volantes,
ntque tuos miserando carmine casus,
contextas umbram fecere per alas.
sustinuit fluctus spectacula pontus,
sque sibi desiit perfundere ripas.

Ex-

V. 535. ET. 536. IN. 537. FINGIT. 542. CUM NAU-
545. SOLAQUE IN. 546. PRO NATIS LACRIMANS—
547. IN. 549. AT. 553. VULTUSQUE. 555. SOLA.
PULIS HÆSERE.

Extulit & liquido Nereis ab æquore vultus;
Et casus miserata tuos roravit & undas.
Ipsa levi flatu refovens pendentia membra
Aura per extremas resonavit flebile rupes.
Tandem Gorgonei victorem Persea monstri
Felix illa dies redeuntem ad litora duxit.
Isque, ubi pendentem vidit de rupe puellam,
Diriguit, facies quem non stupefecerat hostis:
Vixque manu spolium tenuit: victorque Medusæ
Victus in Andromeda est. jam cautibus invidet ipsis,
Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.
At postquam pœnæ causam cognovit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum vadere ponti,
Altera si Gorgo veniat, non territus ire.
Concitat aërios cursus, flentesque parentes
Promissu vitæ recreat, pactusque maritum
Ad litus remeat. gravidus jam surgere pontus
Cœperat, & longo fugiebant agmine fluctus
Impellentis onus monstri. caput eminet undas
Scandentis, pelagusque vomit. circumsonat æquor
Dentibus, inque ipso rapidum mare navigat ore.
Hinc vasti surgunt immensis torquibus orbes,
Tergaque consumunt pelagus. sonat undique Syrtis,
Atque ipsi metuunt montes, scopulique ruentem.
Infelix virgo, quamvis sub vindice tanto,
Quæ tua tunc fuerat facies? quam fugit in auras
Spiritus? ut toto caruerunt sanguine membra?
Cum tua fata cavis e rupibus ipsa videres,
Adnantemque tibi pœnam, pelagusque ferentem,
Quantula præda maris? plausis hic subvolat alis
Perseus, & cælo pendens sic fertur in hostem,

Gorgo-

Vulg. v. 563. VULTUM. 570. FACIE. 582. SCINDENTIS—MOVET. 584. VASTIS URGENT IMMENSI. 592. SED PENNIS—ALTE. 593. JACULATUR.

Gorgoneo tinctum defigens sanguine ferrum.
Illa subit contra, versamque a gurgite frontem
Erigit, & tortis innitens orbibus alte
Emicat, ac toto sublimis corpore fertur.
Sed quantum illa subit, seque ejaculata profundo est,
Is tantum revolat, laxumque per æthera ludit.
Perseus, & Ceti subeuntis verberat ora.
Nec cedit tamen illa viro, sed sævit in auras
Morsibus, & vani crepitant sine vulnere dentes.
Efflat & in cælum pelagus, mergitque volantem
Sanguineis undis, pontumque extollit in astra.
Spectabat pugnam pugnandi causa puella;
Jamque oblita sui, metuit pro vindice tali
Suspirans, animoque magis quam corpore pendet.
Tandem confossis subsedit bellua membris,
Plena maris, summasque iterum remeavit ad undas,
Et magnum vasto contexit corpore pontum,
Tunc quoque terribilis, nec virginis ore videnda.
Perfundit liquido Perseus in marmore corpus,
Major & ex undis ad cautes provolat altas,
Solvitque hærentem vinclis de rupe puellam,
Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
Hic dedit Andromedæ cælum, stellisque sacravit,
Mercedem tanti belli, quo concidit ipsa
Gorgone non levius monstrum, pelagusque levavit.
Quisquis in Andromedæ surgentis tempora ponto
Nascitur, immitis veniet, pœnæque minister,
Carceris & duri custos, quo stante superbo
Prostratæ jaceant miserorum in limine matres,
Pernoctesque patres cupiant extrema suorum

Oscula,

Vulg. v. 595. ASSURGENS CONVERSAQUE. 598 SEMPER JACULATA profundo. 599. IN. 609. summas ITERUMQUE RENAVIT. 612. PERFUDIT. 613. PERVOLAT. 617. CONDIDIT. 619. TEMPORE. 621. SUPERBÆ.

Oſcula, & in proprias animam transferre medullas:
Carnificiſque venit mortem vendentis imago,
Accenſoſque rogos, & tinctas cæde ſecures.
Supplicium vectigal erit. qui denique poſſet
Pendentem e ſcopulis ipſam ſpectare puellam:
Interdum pœnis innoxia corpora ſervat,
Vinctorum dominus, ſociuſque in parte catenæ.
Piſcibus exortis, cum pars viceſima prima
Signabit terræ limen, fulgebit & orbi;
Aërius naſcetur equus cæloque volabit,
Veloceſque dabit ſub tali tempore partus,
Omne per officium vigilantia corda ferentes.
Hic glomerabit equo gyros, dorſoque ſuperbus
Ardua bella geret rector cum milite mixtus.
Hic ſtadium fraudare fide, poteritque videri
Mentitus paſſus, & campum tollere curſu.
Quamvis extremo citius revolaverit orbe
Nuntius extremum velox penetraverit orbem.
Vilibus ille etiam ſanabit vulnera ſuccis
Quadrupedum: & medicas herbas in membra ferorum
Noverit, humanos & quæ naſcentur ad uſus.
Nixa genu ſpecies, & Grajo nomine dicta
Engonaſi, (ignota facies ſub origine conſtat)
Dextra per extremos attollit lumina piſces.
Hinc fuga naſcentum, dolus, inſidiæque creantur,
Graſſatorque venit media metuendus in urbe.
Et ſi forte aliquas animis exſurget in artes,
In prærupta dabit ſtudium, vendetque periclo

Vulg. v. 625. DUCENTIS. 626. ACCENSISQUE ROGIS & STRICTA SÆPE SECURI. 627. POSSIT. 632. SIGNATOR TERRÆ LUMEN. 635. COME—MEMBRA. 638. NUNC STADIO—FIDEM. 639. MENTIRI — CAMPO — CURSUM. 641. VEL BIS. 643. ARTES—FERARUM. 646. INGENICLA NITENS. 650. ANIMO CONSURGET. 651. VINCETQUE.

Ingenium. ac tenues ausus sine limite gressus
Certa per extentos ponet vestigia funes;
At cæli meditatus iter vestigia perdet
Pene sua,& pendens populum suspendet ab ipso.
Læva:sub extremis consurgunt sidera ceti
Piscibus, Andromedam ponto cæloque sequentis.
Hic trahit in pelagi cædes, & vulnera natos
Squamigeri gregis: extentis laqueare profundum
Retibus, & pontum vinclis arctare furentem;
Et velut in laxo securas æquore phocas
Carceribus claudunt raris, & compede nectunt;
Incautosque trahunt macularum lumine thynnos.
Nec cepisse sat est: luctantur rumpere nodos,
Expectantque novas acies, ferroque necantur,
Inficiturque suo permixtus sanguine pontus.
Tum quoque, cum toto jacuerunt litore prædæ,
Altera fit cædis cædes: scinduntur in artus,
Corpore & ex uno varius describitur usus.
Illa datis melior succis pars, illa retentis.
Hinc sanies pretiosa fluit, floremque cruoris
Evomit, & mixto gustum sale temperat oris.
Illa putris turba est. strages confunditur omnis,
Permiscetque suas alterna in damna figuras,
Communemque cibis usum, succumque ministrat.
Aut cum cæruleo stetit ipsa simillima ponto
Squamigerûm nubes, turbaque immobilis hæret,
Excipitur vasta circumvallata sagena,
Ingentesque lacus & Bacchi dolia complet,
Humorisque vomit socias per mutua dotes;

Et

Vulg. v. 652. AUT. 653. PONIT. 654. ET. 655. ET PENE UT—SUSPENDIT. 658. HOC. 660. ARMARE SEQUENTEM. 663. VIMINE. 664. CORPORA NODIS. 667. TOTUS. 669. CORPORA. 676. AT 677. TERRÆQUE. 680. HUMORESQUE VOMET SOCIA—DOTE.

Et fluit in liquidam tabem resoluta medulla.
Quinetiam magnas poterunt celebrare salinas,
Et pontum coquere, & ponti secernere virus,
Cum solidum certo distendunt margine campum,
Adpelluntque suo deductum ex æquore fluctum,
Claudendoque negant. tum demum suscipit auras
Area, tum posito per solem humore nitescit.
Congeritur siccum pelagus, mensisque profundi
Canities seposta maris; spumæque rigentis
Ingentes faciunt cumulos; pelagique venenum,
Quo perit usus aquæ succo corruptus amaro,
Vitali sale permutant, redduntque salubre.
At revoluta polo cum pronis vultibus arctos
Ad sua perpetuos revocat vestigia passus,
Nunquam tincta vadis, sed semper flexilis orbe:
Aut cynosura minor cum prima luce resurgit,
Et pariter vastusve leo, vel scorpios acer
Nocte sub extrema permittunt jura diei:
Non inimica feræ tali sub tempore natis
Ora ferent, placidasque regent commercia gentes.
Ille manu vastos poterit frenare leones,
Et palpare lupos, pantheris ludere captis,
Nec fugiet validas cognati sideris ursas.
Ille elephanta premet dorso, stimulisque monebit;
Inque artes hominum, perversaque munia ducet,
Turpiter in tanto scandentem pondere funes.
Ille tigrim rabie solvet, pacique domabit;
Quæque alia infestant silvis animalia terras,

Vulg. v. 681. LIQUIDAS TABES—MEDULLAS. 686. UNDAS. 687. PONTUS. 688. MERSIQUE. 689. EMOTA. 690. TUMULOS. 691. QUODQUE ERAT. 692. SALUBREM. 693. PRIMIS. 696. AC. 697. TUM. 699. NATUS. 700. FERET PLACIDAS REGET IN. 704. MOVEBIT. 705. MUNERA. 706. CEDENTEM—CUNCTIS.

Junget amicitia secum, catulosque sagaces.

*   *   *   *

MULTA DESUNT.

Tertia pleïadas dotavit forma sorores,
Cæruleum rubro vultum suffusa pyropo,
Invenitque parem sub te, cynosura, colorem,
Et quos delphinus jaculatur quattuor ignes,
Deltotonque tribus facibus, similique nitentem
Luce aquilam, & flexos per lubrica terga dracones.
Tum quartum quintumque genus discernitur omni
E numero, summamque gradus disjungit utramque.
Maxima pars numero censu concluditur imo,
Quæ neque per cunctas noctes, neque tempore in omni
Resplendet, vasto cæli submota profundo:
Sed cum clara suos avertit Delia currus,
Cumque vagæ stellæ terris sua lumina condunt,
Mersit & ardentes orion aureus ignes,
Signaque transgressus mutat per tempora Phœbus;
Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.
Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere luminibus densis, totumque micare
Stipatum stellis mundum; nec cedere summâ
Floribus, aut siccæ curvum per litus arenæ:
Sed quot eant semper nascentes æquore fluctus,
Quot delapsa cadant foliorum millia silvis,
Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.
Utque per ingentes populus describitur urbes,
Præci-

Vulg. v. 710. PLEIADES DOTABIT. 711. FEMINEUM. 715. ARTUS per lubrica terga. 717. SUMMAQUE gradus QUI JUNGITUR ANGUE. 718. PER MINIMOS. 720. RESPLENDENT ALTO. 721. CURSUS. 722. VAGA EST ILLA ET—CONDIT. 727. SEMINIBUS—TOTISQUE. 728. NEC SPATIUM stellis MUNDO—SUMMAM. 733. INGENTEM—URBEM.

Præcipuumque patres retinent, & proximum equester
Ordo locum; populumque equiti, populoque subire
Vulgus iners videas, & jam sine nomine turbam:
Sic etiam in magno quædam respublica mundo est;
Quam natura facit, quæ cælo condidit urbem.
Sunt stellæ procerum similes, sunt proxima primis
Sidera, suntque gradus, atque omnia jura priorum.
Maximus est populus, minimo qui lumine fertur,
Cui si pro numero vires natura dedisset,
Ipse suas æther flammas sufferre nequiret,
Totus & accenso mundus flagraret olympo.

Vulg. v. 736. ETIAM. 737. RESPONDERE mundo. 738. HÆC—CÆLI—ORBEM. 740. JUNCTA PRIORI. 741. SUMMO qui CULMINE.

FINIS ΣΥΝ ΘΕΩ.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM.

Aquila.

Curii.

Mar-

Signa

